

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN VE DEVLET İLİŞKİLERİ

1- Devletin Dini

2- Laiklik

3- Kur'an'a Uygun Müslümanlık

4- Tarikatlar

5- Din Eğitimi

A- İnanç eğitimi

B- İbadet eğitimi

C- Ahlâk eğitimi

D- İmam Hatip Liseleri ve Kur'an
Kursları

6- Siyasi Partiler

A- Dine dayalı parti

B- Türkiye'de İran benzeri bir
İslam Cumhuriyeti olur mu?

7- Ordu-Millet Kaynaşması

İKİNCİ BÖLÜM

Kitab-ı Mukaddes'e ve Kur'an'a Göre TEOKRASİ VE LAİKLİK

1- Kitab-ı Mukaddes ve Teokrasi

A- Teokrasi İle İlgili Metinler

a- Pavlos'un mektubu

b- Petrus'un 1. mektubu

B- Teokrasi İle İlgili Yorumlar

a-Jean Calvin'in görüşleri

b-Brutus'un görüşleri

C- Kilise ve Teokrasi

2- Kur'an ve Teokrasi

A- Yönetimle İlgili Kurallar

a- Adalet

b- Hürriyet

(1)- inanç ve ibadet hürriyeti

(2)- İnandığı gibi yaşama

c- Aklın kullanılması

d- Yalnız Allah'tan korkmak

e- Yanlış karşı çıkmak

B- Mezhep Ve Tarikatlar

- a- İnan benzeri İslam cumhuriyeti
- b- Tarikatlar
- C- Cami Ve Teokrasi
- 3- Laiklik
- 4- Değerlendirme
- Sonuç

ÖNSÖZ

Her şeyimizi Allah'a borçluyuz, kimse onun verdiğiinden fazlasına sahip olamaz. "*Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah'ındır.*" (Bakara 2/255) Buna her insan inanır ve inancını bir şekilde ifade eder.

Putlara tapanlar da buna inanır. Bunlar putları, Allah'a yakın saydıkları bir kısım ruhanilerin simgesi olarak görür ve onlara, kendilerini Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye taparlar. Ama bu inanç akla aykırıdır. Hayallere ve efsanelere dayanır. Doğruluğunu kanıtlayacak bir tek bilgi ve belge yoktur. Bu şirktir.

Günümüzde tanrıtanımaz diye adlandırılan ateistler de aslında Allah'a inanırlar. Adına ister Doğa, ister Gök Tanrı isterse ne denirse densin, bütün varlıkları yaratan ve

evrenin tek hakimi olan Allah'ı inkar mümkün olmadığından tanrıtanımaz, babasını tanımazlık eden kişiye benzer. O, sıkışık zamanında nasıl babasını ararsa bu da dara düşünce Allah'a sığınır. Aslında bunlar, Allah'ın kendilerine her şey vermesini ama emir vermemesini isterler.

Bazı kimseler de Allah'ın emir vermesini kabul ederler. Ama onları sınıflara ayırır, kimini uygun bulur, kimini de uygun görmezler. Bunların durumu, Kur'anda yer alan şekliyle, Şeytan'ın durumuna benzer. Şeytan'ın o hale gelmesi, Allah'ın bir tek emrini uygun görmemesi ile başlamıştır. Yoksa o Allah'a, ahiret gününe ve inanılması gereken bir çok şeye inanır. İnanç, insanın bütün ilişkilerini etkiler. İster özel alanda olsun, ister kamu alanında olsun, her yerde etkisini gösterir. Fakat insan bir inançta kalmayabilir. Ama inancı değişti diye yaşadığı bir toplumdan çıkıp bir başka topluma geçemez. Bu sebeple her toplum, değişik inanç sahiplerine katlanmaya hazır olmalıdır. Ulaşım ve

haberleşmenin geliştiği, bir çok kimsenin doğup büyüdüğü toplumu terkedip başka yerlere göç ettiği çağımızda, kendimiz gibi inanmayanlara katlanmak, kaçınılmaz bir zorunluluk halini almıştır. Çünkü köyünden kentinden ayrılıp başka yerlere gidenler inançlarıyla birlikte gitmektedirler.

Mantıklı düşünen her insan, hiç kimseyi kendi gibi inanmaya zorlayamayacağını anlar ama insanların çoğu mantıklı hareket etmezler. Bu sebeple de inanç farklılıkları, düzinelerce probleme yol açar.

Toplumlara doğru görüşlerin egemen olması gerekir. Bu konuda doğru görüş, insanların inandıkları gibi yaşamalarına imkan vermektir. Ne yazık ki, etkili ve yetkili mevkide olanlar, doğruların değil, gücün egemen olmasına daha çok önem verirler. Bu da zulümlere ve haksızlıklara yol açar.

Doğruların yerine gücün egemen olmasını isteyenler, aslında insanların kendilerine köle olmasını istemiş

olurlar. Onlardan kimi bu konuda maddi gücünü, kimi devlet gücünü, kimi de dini kullanır. Bu sebeple hürriyetler konusu, tarih boyunca insanlığın en önemli konusu olmuştur. Hürriyet mücadelesine soyunan nicelerinin, etkili ve yetkili bir konuma gelince kendinden başkasına hürriyet tanımadığı çokca görülen bir gerçektir. İlahi dinler, inançlara baskı yapmayı kesinlikle reddederler. Peygamberler hep bunun mücadelesini vermişlerdir. Onlar insanı, insana köle olmaktan kurtarmaya ve Allah'tan başkasına köle olmamalarını sağlamaya çalışmışlardır. Bütün peygamberlerin ortak isteği, insanların Allah'tan başkasına ibadet etmemesidir. "İbadet" sözlükte kulluk ve kölelik, yani kayıtsız şartsız boyun eğme anlamına gelir. Allah'tan başkasına ibadet etmemek, ondan başka kimseye kayıtsız şartsız boyun eğmemek demektir. Ama dini, bir baskı aracı olarak kullanmak isteyenler, öncelikle onu, peygamberlerin gösterdiği çizgiden saptırıp tanınmaz hale getirmek zorunda kalmışlardır.

Bunlar dini, kişisel olmaktan çıkarıp kurumsal hale getirmişler, insanları dine kabul ve dinden çıkarma işlemlerini törene bağlayarak inançları da kendi emirleri altına sokmuşlardır. Bir yandan da bu kurum sayesinde devlete hakim olma ve Allah adına devleti yönetme imkanına kavuşmuşlardır. Yönetime Allah adına el koyunca devletin bütün nimetlerinden yararlanmış ama verdikleri ekonomik ve sosyal sıkıntılardan, yaptıkları zulüm ve baskılardan Allah'ı sorumlu tutmuşlardır. Kimse Allah'a hesap soramayacağından kendileri sorumsuz bir mevkide bulunmuşlardır. İşte bu teokrasidir. Buna uygun teşkilatlanma hıristiyanlarda vardır. Teokrasi, devletin kilisenin emrine girmesinin adıdır. Bunun kabul edilebilir bir tarafı yoktur. Onun için teokrasiye karşı verilen mücadele haklı bir mücadeledir.

Laiklik bu mücadelenin adı olmuştur. Teokrasiye başkaldırının simgesi olan laiklik, zamanla inançlara baskının aracı haline getirilmiştir. İnsanları kendilerine köle etme hırsı içinde

olanlar Şimdi, ya dini ya da laikliği kullanarak hürriyetleri ortadan kaldırmaya çalıŐmaktadırlar.

Kiliseye benzer bir dini kurumu müslümanlıkta oluşturmak mümkün olmamıştır. Kur'an'ın varlığı buna en büyük engeldir. Kur'an, din ve devlet ilişkilerinin ideal prensiplerini ortaya koymuŐtur. Duygusal davranmayan herkes onları kabul eder. Bu alıŐma ile biz, Kur'an ışığında din ve devlet ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini araŐtırdık. Çünkü Kur'an Allah'ın son kitabıdır ve hiç bozulmadan bize kadar gelmiştir. Sonra da teokrasi ve laiklik konusunu ele aldık. Onu da Kitab-ı Mukaddes'e ve Kur'an'a göre açıklamaya çalıŐtık.

Konuyu, aŐırılıđa kaçmadan iŐlemek ana gayemiz olmuştur. İnsanlar üzerinde hakim olmak için dini kullananlarla laikliği kullananların açmazlarını kısa ve özlü biçimde tespitte gayret ettik.

Burada doğruları göstermek istedik. Doğruları aslında herkes, büyük ölçüde bilir ama onları uygulamak herkesin hesabına gelmez. Bunu iyi biliyoruz.

Biz, eğer insafly hareket edebilen
kişilere faydalı olabilirsek kendinimizi
başarılı sayacağız. Böylelerinin sayısı
da pek az olur. Gayret bizden başarı
Allah'tandır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN

VE

DEVLET İLİŞKİLERİ

1- DEVLETİN DİNİ

1. Devlet bir kurumdur. Kurumların dini olmaz, insanların dini olur. Devlet namaz kılmaz, oruç tutmaz ve ahiretle ilgili bir endişe taşımaz. Devlet gibi diğer kurum ve kuruluşların da dini olmaz.

Devleti veya bir kurumu idare edenler, kendi inançlarını idarelerine yansıtırlar. Bu tabii bir durumdur. Müslümanların hakim olduğu devlete islam devleti, hıristiyanların hakim olduğu devlete de hıristiyan devleti denmesi bundandır. Tabii olmayan, idarecilerin halkı kendileri gibi inanmaya zorlamalarıdır. İşte din devleti veya ideolojik devlet böyle doğar. Bir inancı zorla değiştirmek mümkün olmadığından böyle yerlerde iç çekişmelerin, baskı ve zulümlerin sonu gelmez.

2. Dinin özü imandır. İmanın temeli de kalp ile tasdiktir. Kalp insanın iç dünyasındadır. İnsan burada alabildiğine hürdür.

Hiçbir inanç, insana zorla kabul ettirilemez. En baskıcı rejimler dahi bunu başaramazlar. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Dinde zorlama olmaz; artık doğru ile eğri birbirinden iyice ayrılmıştır. Bundan böyle kim zorbaları tanımaz da Allah'a inanırsa kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa yapışmış olur. Allah işitendir, bilendir.” (Bakara 2/256)

Bu sebeple müslümanlar kimseyi müslüman olmaya veya müslüman gibi davranmaya zorlayamazlar; tam tersine her kese inandığı gibi yaşama imkânı verirler. Bu böyle olduğu için müslümanların devleti, din devleti yani teokratik devlet olamaz¹. Onlar, insanları Allah adına değil, kendi adlarına yönetirler. İyi yöneten sevap kazanır. Kötü yöneten ise onun sorumluluğunu üstlenir.

3. Türkiye'de din deyince İslam anlaşılır. Bu dinin bir peygamberi, bir de Kitabı vardır. Müslüman olmak isteyen, o peygamberin gösterdiği ve bu Kitab'ın

---

¹- Teotik devlet konusu, bu kitabın ikinci bölümünde incelenmiştir.

bildirdiği gibi inanır ve yaşar. Yani
Kur'an'a uyar.

Bir de Kur'an'ı kendilerine uyduranlar vardır. Bunlar, hem diledikleri gibi yaşamak hem de müslüman sayılmak isterler. Onun için kendilerine uymayan ayet ve hadislerin bir kısmını eski çağlarla ilgili görüp yürürlükten kalkmış sayarlar, bir kısmını da farklı yorumlarlar. Böylece hayatla dini barıştırmış, dine çağdaş bir yorum getirmiş olduklarını düşünürler.

Kur'an'ı kendine uydurmaya çalışmanın doğru olmadığını onlar da bildiğinden içlerini rahatlatmak için destekçiler ararlar. Kendilerine yakın gördüklerini öne çıkarır, diğerlerini geri iterler. Devlet adına ya da bir kurum veya kuruluş adına konuştuıkları havasını vererek güçlü görünmek isterler. Bu yanlış bir yoldur. Çünkü din konusunda kim konuşursa konuşsun kendi adına konuşur.

Din devleti demek doğru olmadığı gibi dinsiz devlet demek de doğru değildir. Dindarlık veya dinsizlik sadece insanla ilgili bir kavramdır. Bu sebeple hiç kimse, din konusunda devlete ait bir kurum veya kuruluş adına konuşamaz. Çünkü bu

kurum ve kuruluşar, aynı inanca mensup kişilerin oluşturduğu bir dinî cemaat değildir. Dinî bir konuda bunlar adına konuşan kişi, kendi inancını o kurum veya kuruluşlara mensup kişilerin inancı gibi göstermiş olur ki, buna kimsenin hakkı yoktur.

Din ile ilgili olarak her müslümanı bağlayan şeyler; Kur'an ayetleri, sahih hadisler ve icma ile belirlenmiş şeylerdir. İcma, aynı devirde yaşayan İslam bilginlerinin tamamının dinle ilgili bir konuda görüş birliği sağlamasıdır.

4. Din hürriyetinin teminatı Kur'an'dır.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı. Öyle iken insanların inanmaya sen mi zorlayacaksın?”

(Yunus 10/99)

İnsanın dış dünyası da içi gibi hür olmalıdır. İşte gerçek kişiliğe o zaman kavuşur.

5. Devletin vatandaşı ile ilişkisi dinî veya ideolojik boyutta değil, adalet boyutunda olmalıdır. Devletin temel görevi, adaleti, iç ve dış güvenliği sağlamak,

vatandaşların temel hak ve hürriyetlerine engel olan şeyleri ortadan kaldırmaktır.

Devlet baskısı ile inanmış gözükenler vücuda alınmış mikrop gibi olur, güçlü hale gelince hastalık yaparlar.

İnançlarına baskı yapılmayanlar da vücuda yapılmış aşı gibi ülkeyi koruma görevini üstlenirler. Osmanlı devletindeki azınlıkların kendilerini azınlık değil, devletin şerefli bir vatandaşı saymaları çok önemliydi.

Devlet güneş gibi olmalıdır. Güneş nasıl müslüman, hıristiyan, yahudi, zengin, fakir ve ırk ayırımı yapmadan herkese aynı mesafede ise devlet de vatandaşlarına karşı hep aynı mesafede durmalıdır.

2- LAİKLİK

6. Laiklik Fransa'da doğmuştur. Fransızca'da dinî kuruluşların hakimiyetinden bağımsız olan kuruma Laik (laic veya laique) denir². Bu ülkede dinî kuruluş deyince Katolik kilisesi anlaşılır. Lâiklik

---

2- Büyük Larousse Ansiklopedisi, Laik maddesi

mücadelesi hıristiyanlığa karşı değil, kiliseye karşı verilmiştir.

7. Kilise, Allah adına hareket ettiğini öne sürerek kralı, hükümetleri ve valileri belirlemede ve göreve getirmede kendini yetkili görmüştür³. Bugün, seçilmiş kişilere yemin ettirmekle bu yetkisini az da olsa sürdürmektedir. Fransız tarihi, kiliseye karşı verilmiş mücadelelerle doludur. Kilisenin devlet üzerindeki egemenliğini kırma çabaları XIV. yüzyılda başlamıştır⁴.

8. Laiklik mücadelesinin dine karşı verilmediğinin en önemli göstergesi, Fransa'da kurucu meclis üyeleri tarafından hazırlanan ve Ağustos 1789'da kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin 10 ve 11. maddeleridir. Bu maddeler şöyledir:

Madde 10. Hiç kimse, dinsel inançları dahil, inançlarından dolayı rahatsız edilemez; elverir ki, bu inançların açıklanması yasa tarafından sağlanan kamu düzenini bozmasın.

3- Günay TÜMER, Abdurrahman KÜÇÜK, Dinler Tarihi, Ankara 1993, s. 256.

4- Büyük Larousse Ansiklopedisi, Laiklik maddesi,

Madde 11. Düşünce ve inançların başkalarına özgürce iletilmesi insanın en önemli haklarından biridir; her yurttaş özgürce konuşabilir, yazabilir ve bunları basıp yayabilir; bu özgürlüğün kötüye kullanılmasından ancak yasaca belirlenen durumlarda sorumlu olur.

9. Bu bildirge, 1791 tarihli Fransız Anayasası'nın başlangıç bölümü olmuştu⁵. Bu anayasa, Katolik Kilisesinin imtiyazlarına son vermeyi ve protestan, yahudi veya dinsiz olanların haklarını, özellikle din ve vicdan hürriyeti adına her çeşit dinî görüntüyü eşit görmeyi hedefliyordu⁶. Çünkü kilise bir başka din mensubuna hayat hakkı tanımazdı.

5- Büyük Larousse Ansiklopedisi, insan maddesi

6- GRIC (Groupe de Recherches Islamo-Chretien = İslam Hıristiyan Araştırmaları Topluluğu), Din ve Devlet, Islamochristiana, 12, Roma 1986, s. 49-72' den. Tercüme M. Sait HATİPOLU, İslâmî Araştırmalar Dergisi, C. III, sayı 3, Ankara 1989, s. 102.

Bildirgenin başlangıcında insan hak ve hürriyetlerinin önemi şu ifadelerle belirtilmektedir:

"Fransız halkının, Ulusal meclisi oluşturan temsilcileri, halkın mutsuzluklarına ve hükümetlerin yozlaşmasına tek neden olarak, insan haklarının bilinmemesini, unutulmasını ve çiğnenmesini gördüklerinden insanın doğal, vazgeçilmez ve kutsal haklarını resmi bir Bildirge ile açıklamaya karar verdiler.."

10. Burada özgürlüğün tanımı yapılmış ve yasa ile gereğinden fazla sınırlanmaması için Bildirge'ye madde konmuştur. İlgili maddeler şöyledir:

Madde 4. Özgürlük başkasına zarar vermeyen her şeyi yapabilmek demektir. O halde her insanın doğal haklarının kullanılması ancak, toplumun öteki üyelerine sağladığı aynı nitelikteki haklarla sınırlanır. Bu sınırlar ancak yasayla belirlenebilir.

Madde 5. Yasa yalnızca topluma zarar verici eylemleri yasaklar. Yasa tarafından yasaklanmayan hiç bir şeye engel olunamaz ve hiç kimse yasanın emretmediği bir şeyi yapmaya zorlanamaz.

11. Türkiye'deki resmi belgelerde de lâiklik dine karşı değildir. Anayasa'nın 2. maddesi şöyledir:

"Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir. "

12. Demek ki, lâiklik Türk Devleti'nin bir özelliğidir. Devletin bir başka özelliği de insan haklarına saygılı olmasıdır.

Anayasa'nın 24. maddesi her vatandaşa vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyeti tanımıştır. Yani Anayasa, lâikliğin devletin bir özelliği olduğunu, vatandaşın dindar olabileceğini kabul etmiştir.

13. Anayasa'nın 26. maddesi de düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti vermiştir. Maddenin giriş cümlesi şöyledir:

"Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir..."

Anayasa'nın böyle olması tabiidir.
Zaten İnsan ve Yurttaş Hakları
Bildirgesi'nin 16. maddesi şöyledir:

*"Hakları güvence altına alınmamış,
kuvvetlerin ayrılığı belirlenmemiş toplum-
ların anayasaları yok demektir."*

14. 1948'de Birleşmiş Milletler ta-
rafından kabul edilen İnsan Hakları
Evrensel Beyannamesi de düşünce vicdan
ve din hürriyeti konusunu karara
bağlamıştır. Bu madde dini, ne sosyal alan-
dan ne kamu alanından ne de başka bir
alandan soyutlar. Böyle bir şey zaten dü-
şünülemez. Dindar kişi, dininin emrini
bırakarak başka kişilerin emrini yerine
getiremez. Eğer yerine getirmek zorunda
kalırsa ya gizlice ya da açıktan buna karşı
koyar. Bu da İnsan ve Yurttaş Hakları
Bildirgesi'nin giriş kısmında belirtildiği
gibi *"...halkın mutsuzluklarına ve
hükümetlerin yozlaşmasına.."* sebep olur.
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin
18. maddesi şöyledir:

*"Herkes düşünce, vicdan ve din özgür-
lüğüne sahiptir; bu herkes için yalnız ya da
toplucu, gerek kamu önünde gerekse özel
olarak öğretimle, uygulamalarla, tapın-*

*mayla ya da dinsel yükümlülükleri yerine getirerek dinini ya da inancını ortaya koymak özgürlüğünü de içerir*⁷.

15. Anayasa'nın Başlangıç'ında da; ".. lâiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı.." ifade edilmiştir. Demek ki vatandaşa hizmet götürülürken dinî inançlarına göre ayırım yapılamaz.

16. Bu, İslam'da zaten vardır. Bu konuda sabıkası olmayan bir dinin mensubuyuz. Dinimiz insanlarla ilişkilerde onların dinlerinden kaynaklanan bir ayırımı izin vermez.

17. Bütün bu durumlara göre laiklik, dine karşı değil devletin dinî kurumların hakimiyetine girmesine karşıdır.

İslam'da devleti hakimiyeti altına alacak bir dinî kurum yoktur. Fransa'da kiliseye karşı yürütülen laiklik mücadelesi bir kaç asır sürmüş ve çok kanlı olaylar meydana gelmiştir ama Türkiye Cumhuriyeti lâikliği kabul ederken hiçbir dinî kuruluşun tepkisini almamıştır. Çünkü İslamda hem

---

7- Büyük Lrousse Ans. İnsan maddesi. İst. 1986.

devleti hakimiyeti altına alacak bir dinî kurum yoktur hem de lâiklik için yapılan yukarıdaki tamınların İslam'a aykırı bir yanı yoktur. Ayrıca İslam'da ruhban sınıfı da bulunmaz. Hiç kimse bu dini, insanlar üzerinde nüfuz sağlamanın aracı olarak kullanamaz. Camiler de kilise teşkilatı gibi değildir⁸.

İslam, inançlara baskı yapılmasını kabul etmez. Bir kimsenin müslüman olması tamamen kendi kararına bağlıdır. Bunun için bir dinî kuruluşun onayı aranmaz. Vaftize benzer bir törenin yapılması da sözkonusu değildir. Çünkü İslamda ne din adamı, ne de bir başka kişi Allah adına hareket edebilir. Allah müslüman olmayı öyle bir kaideye bağ-

---

⁸- Şeyhülislamı bir dini kurum sayanlar olabilir. Şeyhülislamılık kilise gibi bir dini durum değildir. Bunun Kur'an'a veya sünnete dayandırılan bir tarafı yoktur. O, ihtiyaç duyulduğu için ihdas edilmiş bulunan ilmî ve hukuki bir kurumdur. Şeyhülislam siyasi otoriteye bağlı idi. Göreve gelmesi ve görevden ayrılması siyasi otoritenin emri ile olurdu. Nitekim bir kanunla varlığına son verilmiştir. Ama devletler binlerce kanun çıkarsa kilisenin varlığını sona erdiremez.

lamıştır ki, buna kimse karışamaz. Çünkü dinin özü imandır. İmanın temeli de onu içten kabul etmek, yani kalp ile tasdiktir. Kalpteki tasdiki bir o kişi, bir de Allah bilir. Orası insanın en hür olduğu yerdir. Bu sebeple hiç kimse bir inancı kabule veya inkara zorlanamaz.

18. Kiliseye benzer bir teşkilatı olmayan, din adamlarını birer ruhanî lider değil, sadece din konusunda toplumu aydınlatan ve onlara örnek olmaya çalışan kişiler olarak gören ve kapısını teokrasiye tamamen kapamış olan bir dinin yaygın olduğu yerde lâiklik ne anlama gelebilir?

İşte problem tam bu noktada doğmaktadır. Burada lâikliği İslamın alternatifi sayan ve onu dine karşı kabul edenler ortaya çıkmaktadır.

19. Türkiye'de, azımsanmayacak oranda ateist⁹, yani hiç bir dini kabul etmeyen

---

⁹- Ateizm, tanrıtanımazlık anlamına gelir. Adına ister tabiat, ister Gök Tanrı isterse ne denirse densin, bütün varlıkları yaratan ve evrenin tek hakimi olan Allah'ı inkar mümkün olmadığından tanrıtanımaz, babasını tanımazlık eden kişiye benzer. O, en sıkışık zamanında nasıl babasını

insanlar vardır. Kimileri de dine uzak dururlar; ondan beğendiklerini alır beğenmediklerini kenara iterler. Bunlar etkin konumdadırlar.

Ateistler din ile ilgili her görüntüyü lâikliğe aykırı sayarken dine uzak duran kişiler, kendilerinin hoşlanmadığı dinî görüntüleri laikliğe aykırı sayıp ortadan kaldırmaya çalışırlar. Bunlar laikliği dinî bir kurumun hakimiyetine karşı mücadele olmaktan çıkarıp doğrudan dine karşı

---

ararsa tanrıtanımaz da iyice dara düşünce Allah'a sığınır. Aslında bunlar, her şeyi veren ama kendilerine emir vermeyen bir Allah isterler.

Bazı kimseler de Allah'a inandıklarını açıkça söyler ve ateizmi reddederler. Ama Allah'ın ve peygamberinin emirlerini, kendi anlayışlarına göre sınıflara ayırır, kimini kabul eder kimini de reddederler. Bunların durumu, Kur'an'da yer alan Şeytanın durumuna benzer. Şeytanı o hale getiren Allah'ın bir tek emrini beyenmemesidir. Yoksa o Allah'a, ahiret gününe ve inanılması gereken bir çok şeye inanır. Kur'an'da bunu açıkça ifade eden ayetler vardır.

Ahazâb suresinin 36. âyeti şöyledir:

"Allah ve Rasulü bir işte hüküm verince inanmış hiçbir erkek ve kadın o işle ilgili davranışlarında serbest olamaz."

Müslüman, bu ayete uygun davranır.

mücadeleye dönüştürmüşlerdir. Onlara göre Allah'ın sosyal ve kamusal alanla ilgili emirleri uygulanamaz. O alanda yetkili olan kendileridir. Bunu açıkça söylemezler ama söz, davranış ve uygulamalarına başka bir anlam verme imkanı yoktur. Özel alanı da ilgilendirse, kendi karar ve uygulamalarına, dine aykırı diye karşı çıkılmasını asla kabul etmezler. Onların görüşlerine aykırı düşen dinî emir ve uygulamalar ya değiştirilmeli, ya da yürürlükten kaldırılmalıdırlar. Onların saygı duydukları din, kendi anlayışlarına uyan dindir. İslam dini konusunda karar mercii, Kur'an, sünnet ve din bilginleri değil, kendileridir. Yani insanlar, ancak onların müsaade ettikleri kadar dindar olabilirler.

20. Vicdanlara sıkıştırılmak istenen din, İslam dini olunca ona karşı mücadele çok zor olmaktadır. Çünkü İslam'a karşı çıkmak her şeyden önce evrensel değerlere karşı çıkmaktır. Zira İslam'ın istediği şeyler, insan tabiatı ve sosyal hayatla, yani bütün evrensel değerlerle tam bir uyum içindedir. Çünkü bu din, o değerleri koyan Allah'ın dinidir. Kur'an'da şöyle buyrulur:

“Sen yüzünü dosdoğru bu dine, Allah’ın fitratına (yaratma kanununa) çevir. O İnsanları ona göre yaratmıştır. Allah’ın yarattığının yerini tutacak bir şey yoktur. İşte sağlam din bu dindir. Ama insanların çoğu bunu bilmezler.” (Rum 30/30)

21. Bu sebeple onlara lâiklik tanımından, insan haklarından, anayasa ve yasalarla tanınmış haklardan ve evrensel değerlerden bahsettiğiniz zaman ülkenin özel şartlarını ileri sürerek kabul etmezler. Laiklik devletin bir özelliği iken onu kendilerine ait bir özellik olarak belirtir ve "Ben lâikim, sen laik değilsin." gibi ifadeler kullanırlar. İnsanları da "laik olanlar ve olmayanlar" diye ikiye bölerler. Bunlar kendi vicdanlarına karşı da rahat değillerdir. Vicdanlarını rahatlatmak için zaman zaman yaptıklarının doğru olmadığını söyleyenler çıkar. İşte bütün huzursuzlukların temelinde bu yanlış anlayış ve davranış vardır. Bunlarla yapılacak en etkili mücadele, bıkmadan doğruları anlatmaktır. Çünkü evrensel değerlere karşı mücadele ta başından kaybedilmiş bir mücadeledir. Eğer o değerlerin samimi savunucuları varsa onlar, kısa sürede başarıya ulaşırlar.

3- KUR'AN'A UYGUN MÜSLÜMANLIK

22. İslam Allah'ın dini, Hz. Muhammed de Allah'ın son elçisidir. Kur'an-ı Kerim, hem Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunun belgesi, hem de Allah'ın insanlardan neler istediğini açıkça ortaya koyan ve güvenli yollarla bize ulaştırmış olan ilahî kitaptır. Bu sebeple Kur'an'ı iyi anlamak gerekir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Bunlar Kur'an üzerinde akıl yormazlar mı? Yoksa kalpler üzerinde kilitler mi vardır? (Muhammed 47/24)

And olsun ki, biz Kuran'ı, üzerinde düşünülün diye kolaylaştırdık; ama hani düşünen? (Kamer 54/17, 22, 32 ve 40)

23. Müslümanlar Kur'an üzerinde düşünmeyi asırlarca unuttular. Kur'an üzerinde akıl yorma gereği unutulunca o, ulaşılmaz, erişilemez bir kutsal sayıldı ve onu anlayamayacağımız şeklinde bir kanaat oluştu. Sonra eskilerin her şeyi hallettiği savunuldu ve yeniliklere kapılar kapandı. Nihayet Kur'an, sevap kazanmak için okunan bir kitap haline dönüştü.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Bu Kur'an, gerçekten en doğruya ve en sağlama ulaştırır." (İsra 17/9)

Kur'an, gerçekten en doğru ve en sağlam olana ulaştırır. Fakat o, anlamak için değil de sadece sevap olsun diye okunursa onunla bir yere ulaşılamaz. Böyle bir şey, tıpkı kaliteli bir balın, sırf görüntüsü ve kokusu ile yetinmeye benzer. Yenmeyen balın vücuda ne faydası olur. Müslümanlar asırlardır böyle yapmışlar ve Kur'an ile yeterince beslenememişlerdir. Geleneksel kültür kalıpları ile hurafeler iç içe girmiş, halkı hurafeler sarmıştır. Ama artık Kur'an'ı anlamak için okuyanlar ve Kur'an üzerinde akıl yoranlar vardır. Bunlar kendilerini ve toplumu sorgulamaktadırlar. Bu hareket geçmişle de hesaplaşmaktadır.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

İnanmış kimseler için Allah'ı gönülden hatırlama ve ondan inen gerçeğe içten bağlanma zamanı hâlâ gelmedi mi? Sakın daha önce kendilerine Kitap verilenler gibi olmayalar. Onların üzerinden uzun zaman geçmişti de kalpleri katılaştı. Onlardan

çoğu yoldan çıkmış durumdadır. (Hadid
57/16)

24. Türkiye'de kendini müslüman saymayan azdır. Kendini müslüman sayanlar iki kesimdir. Birinci kesim kendini inanç boyutunda müslüman sayar. Onların içinde oruç tutan, kurban kesen, bayram namazı kılan ve zaman zaman Cuma namazına gidenler vardır. Onlar Batı medeniyetini hedeflemişlerdir. Kolaylık olsun diye onlara "Baticılar" diyelim. Diğer kesim ise dinin emirlerini yerine getirme arzu ve kararlılığı içindedirler. Onlara da "dindarlar" diyelim.

Baticılar dindarları gerici ve tutucu sayar, dindarlar da onları dinin dışında kalmakla suçlarlar.

25. Son yıllarda gösterilen gayretler her iki kesimi de Kur'an'ın etrafında toplamıştır. Kur'an'a yönelen Baticılar, dindarlardan bir kısmının yaşadığı dinin hurafelerle dolu olduğunu görmüşler ve böyle bir din anlayışı ve uygulamasından uzak oldukları için kendilerini şanslı saymışlardır. Bu durum, böyle dindarları fena halde sarsmıştır. Bu sarsıntı karşısında onlar kendilerini savunmak için Kur'an'a

yönelince yapılan tenkitlerin çoğunun haklı olduğunu görmüşlerdir. Bu yöneliş, hurafeye bulaşmış olsun olmasın, bütün dindarları ve Batıcıları derinden etkilemiştir. Artık bunların hepsi, Kur'an'ın etrafında tek vücut olma noktasına yaklaşmışlardır.

26. Bu sarsıntı, bazı kimselerin kendilerini tamamen dinin dışında görmelerine sebep olmuştur. Allah'ın Kitabına yönelmenin olduğu her yerde bu süreç kaçınılmaz olarak yaşanır. Allah

Teâlâ bu konuda şöyle buyurur:

Onlara bu işte (din işinde) apaçık belgeler verdik. Birbirlerine düşmeleri ancak, kendilerine bu bilgi geldikten sonra, aralarındaki çekemezlikten dolayı oldu. İşte senin Rabbin kıyamet günü, onların ayrılığa düştükleri konularda aralarında hükmedecektir. (Casiye 45/17)

Ehl-i Kitap'tan ve müşriklerden olan o tanımazlar, kendilerine apaçık bir kanıt gelinceye dek çözülecek değillerdi.

O (kanıt) Allah'ın elçisidir ki, tertemiz sayfalar okur.

Onlarda dosdoğru hükümler bulunur.

Kendilerine Kitap verilenlerin bölük bölük bölünmeleri, ancak bu apaçık belgenin (Kur'an'ın) onlara gelmesinden sonra olmuştur. (Beyyine 98/1-3)

*De ki: "Doğru geldi, eğri yok oldu.
Çünkü eğri hep yok olagelmiştir.*

İnananları esirgeyen ve iyileştiren ne varsa, biz Kuran ile onu indiririz. Ama bu, zalimlerin sadece yıkımını artırır. (İsra 17/81-82)

27. Kur'an'a yönelmenin güçlü olduğu her yerde çözülen gruplar, ellerindeki kaybetme korkusuyla harekete geçerler. Duygusal davrandıkları için tozu dumana katarlar. Kendilerine hiç bir şey anlata-mazsınız. Onlara karşı sabırlı olmak gerekir. Allah Teâlâ bu konuda şöyle bu-yurur:

"Sizde bir iyilik görülse bu onları tasa-landırır. Başınıza bir kötülük gelse ona da sevinirler. Eğer sabırlı olur ve korunursanız onların kurdukları düzen size bir zarar vermez. Çünkü onlar ne yapsalar Allah, onu çepeçevre kuşatır." (Al-i İmran 3/120)

Bu çalkantılar faydalıdır. Bu sayede kimileri sevap kazanır, kimilerinin de

gerçek kimliği ortaya çıkar. Sonunda sağlam bir din anlayışı elde etmek mümkün olur.

28. Kur'an'a yönelme bir fantazi ya da bir moda değildir; evrensel ve kalıcı boyutları olan ciddi bir iştir. Kur'an'a yönelme sloganı ile çıkanlardan kimileri, Kur'an'a uyma yerine Kur'an'ı kendilerine uydurma çabasına girebilmektedirler. Bunlar başkalarını tenkit ederken kendilerinin ne duruma düştüklerinin farkına bile varamıyorlar. Bu sebeple Kur'an'a yönelen herkes kendini bu açıdan sık sık sorgulamalıdır.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Allah'ın ipine hep birlikte sımsıkı sarılın; birbirinizden ayrılmayın. (Al-i İmran 3/103)

Ey İnananlar! Allah'a boyun eğin, elçisine boyun eğin, sizden olan yetkililere de. Bir konu üzerinde çekişince, eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız onu hemen Allah'a ve Resulüne götürün. Bu hem daha hayırlıdır, hem de sonu daha iyi olur. (Nisa 4/59)

Allah'ın indirdiği Kitap ile aralarında hükmet. Sakın onların heveslerine uyma. Onlardan kaçın ki Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmından seni saptırmasınlar. Eğer yüz çevirirlerse bilesin ki, Allah bir takım günahlarına karşılık başlarına bir kötülük gelmesini istiyordur. Zaten insanlardan çoğu gerçekten yoldan çıkmıştır.

Yoksa Cahiliye devri hükmünü mü arıyorlar? İyi bilen bir millet için kimin hükmü Allah'ın hükmünden güzel olabilir?
(Mâide 5/49,50)

4- TARİKATLAR

29. Her insan, rahatlıkla gidip katılacağı sohbet ve dostluk ortamları arar. Peygamberler bu ortamı sağlamışlardır. Kendilerine her kesimden insan rahatlıkla ve hiçbir engele takılmadan ulaşabilmiş, sohbetlerine katılabilmıştır. Meselâ Hz. Peygamberin Medine'deki mescidine kadını erkeği, yaşlısı genci, alimi cahili, müslümanı kafiri, yerlisi yabancısı herkes rahatlıkla girebilir ve sohbeta katılabilirdi. Sohbet, Kur'an etrafında olduğu için herkes kendi bilgi ve kabiliyetine göre oradan bir şeyler alırdı. Burası bir dernek veya lokal

gibi olmadığı için ödenecek bir aidatı veya verilecek bir çay parası da yoktu.

30. Namazda okuduğu Kur'an'ın manasını anlamayan kişinin namazı olur. Çünkü o, kendisine bu konuda verilen emri yerine getirmektedir. Emrin içinde okuduğu Kur'an'ı anlama yoktur. Ama Kur'an'ı anlamak en önemli hedeflerden olduğu için namazda okunuşu da onu daha kolay anlayacak şekilde olur. Mebsut'ta bunu anlatan ifadeleri dikkatle inceleyelim:

"Ona dua ve selam olsun, Hz. Peygamber şöyle demiştir: *"Kim imama uyarsa, o imamın okuması onun okuması sayılır."* O, meşhur bir hadisinde de şöyle demiştir: *"İmam tekbir alınca siz de alın, imam okuyunca siz susun."* İmama uyan kişinin, imamın arkasında kıraatta bulunma yasağı büyük sahabilerden 80 kişi tarafından rivayet edilmiştir. Bunların isimlerini hadisçiler toplamışlardır. Sa'd b. Ebî Vakkas demiştir ki, *"Kim imamın arkasından kıraatta bulunursa namazı bozulur."* Bunun anlamı şudur: **Kur'an okumada asıl maksat onu okumuş olmak değil, onu anlamak, düşünmek ve ona göre davranmaktır.** İbn Mes'ûd şöyle

demıştır: "**Kur'an, ona uyulsun diye indirildi ama insanlar tuttu, onu okumayı ibadet saydılar.**" İmam okur, cemaat da okunan Kur'anı dinlerse istenen elde edilir. Ama namazda herkes kıraatla meşgul olursa istenen şey yerine gelmiş olmaz¹⁰."

Demek ki onların asıl hedefi, namazda bile olsa okunan Kur'an'ı anlamaktı.

31. Tarikatlar, Hz. peygamberin yolunda gitseler, Kur'an'ı anlamaya yönelik sohbetler yapsalar, bu maksatla eğitim ve öğretim ortamları meydana getirselelerdi çok iyi olurdu. Ama onlar, Kur'an'ı anlamak için çaba göstermediler. Okudukları Kur'anlar akıllarına değil, kulaklarına ve gönüllerine hitabetti. Mana unutuldu, onun sözleri ve musikisiyle yetinildi. Böylece Kur'an, sohbetin süsü haline geldi. Bu durum, kaçınılmaz olarak hurafelere ortam hazırladı. Tarikat şeyhi, tıpkı hıristiyan azizi gibi ruhani lider sayıldı ve ruhânî alemle bağlantısının olduğuna inanıldı. O, Allah ile müritleri arasında bir vesile ve vasıta yerine kondu. Kur'an-ı Kerime göre her müslüman Allah'ın dostu, yani veli

---

¹⁰- Şemsüddin es-Serahsî, el-Mebsût, Beyrut, 1409/1989, c. I, s. 199-200.

kulu iken bu vasıf tarikat büyüklerine has kılındı. Dostun dosta nazı geçer, denilerek Allah'ın bunların nazını çekeceği kabul edildi. Onların olağan dışı yollarla insanlara yardım edeceğine inanıldı. Tarikata girme, el alma şeklinde bir törene bağlandı. Bundan önce adayın o tarikattan nasibinin olup olmadığını belirlemek için rüya görmesi ve bu rüyayı şeyhe anlatması şartı getirildi. Böylece istenmeyen ve şeyh tarafından onaylanmayan kişilerin tarikata alınması engellendi. Kapılar dışarıya sıkı sıkıya kapatılmış oldu. İnsanlar, tarikattan olan ve olmayan diye gruplara ayrıldı. Bu da tarikatın ve dolayısıyla şeyhin kutsallaştırılmasını sağladı. Bir çok mürit, Allah'ın verdiği nimetleri şeyhinin himmetiyle elde ettiğini söylemeye başladı. Onlara bir çeşit vahiy geldiğine, gaybı bilebildiklerine inanıldı. Bunu kabul ettirebilmek için şeyhin keramet göstermesi bir ihtiyaç haline geldi. Sonra her mürit, şeyhine ait bir keramet yakalamak için seferber oldu. Küçük bir tesadüf, büyük abartılarla keramet olarak anlatılmaya başlandı. İlm-i ledün ve ilm-i bâtin diye bir ilim uydurularak onların böyle bir ilime sahip oldukları kabul

edildi¹¹. Böylece yaptıkları saçmalıklar birer hikmet olarak algılanmaya başlandı. 180 sene kadar önce, Nakşibendi tarikatının Halidiye kolunda şeyhe rabıta adı altında yeni bir ibadet türü ortaya

---

¹¹- Kehf Suresinin 65. ayetinde, Hz. Musa ile karşılaşan kişi ile ilgili olarak "*Ona kendi katımızdan bir ilim öğretmiştik*" buyrulur. "kat" diye tercüme ettiğimiz kelimenin Arapça karşılığı "ledünn" kelimesidir. Hadis-i şeriflerden bu kişinin Hızır aleyhisselam olduğunu öğreniyoruz. İlm-i ledün ve ilm-i bâtından bahsedenler Hızır aleyhisselamın bu ilmını kasederler. Fakat Hz. Hızır ile beraber olan Hz. Musa'nın bu ilmi öğrenemediğini de kabul ederler. Çünkü bu husus hem ayetlerde hem Hz. Peygamberin sözlerinde geçer.(Bkz. Buhârî, İlim 44) Bununla beraber tarikat şeyhleri, ellerinde hiçbir belge olmadığı halde Hz. Hızır'a verilen bu özel ilmin kendilerinde de verildiğini iddia eder, kendilerini Hızır aleyhisselam yerine müritlerini de onu anlamayan Hz. Musa yerine koyarlar. Hiç bir kaynağı ve dayanağı olmayan bu iddia, şeyhleri şeytanın elinde bir oyuncak haline getirmiştir. İslam aleminin Allah'ın gazabına uğrayıp dünya sahnesinden çekilmiş olmasının asıl sebepleri bunlardır.

konu¹². iş, şeyhte Allah'ın tecelli ettiğine kadar götürüldü. Dünyada müritlerine yardım edeceğine inanılan şeyhin, ahirette de şefaet ederek müritlerini cehennemden kurtaracağına inanıldı. Şeyh, sanki Allah Teâlânın özel kalem müdürü ve sır katibi gibi bir mevkiye getirildi. Kur'an'dan adeta cımbızla çekilmiş bir kaç ayetin manası ciddi biçimde tahrif edilerek bu yanlışlıklar Kur'an'a tasdik ettirilmek istendi. Allah Teâlâ bütün bu iftiralarından uzaktır.

Bunlar Kur'an'a temelden aykırı şeylerdir. Kur'an dikkatle okunursa görülür ki, bütün peygamberler hayatlarını, bu gibi şeylere karşı mücadele ile geçirmişlerdir. En üzücü olanı da o insanların bu şeyleri, daha iyi müslüman olma arzusuyla yapmış

---

12. Rabıtayı, "Şeyhin suretinin mürşidin iki gözünün arasında tasavvur edilerek müridin mürşide karşı kendisini son derece alçaltıp ona yalvarması ve onu Allah ile kendi arasında vesile kılması şeklinde" tarif eden ve tarikata böyle bir rabıtayı sokan Halid Bağdâdî'dir. Ölümü 1242 h. 1827 miladi tarihidir. (Bu gibi konular için bkz. Abdülaziz BAYINDIR, Kur'an Işığında Tarikatçılığa Bakış, İstanbul 1997.)

olmalarıdır. Gerçeği öğrendikleri zaman, ne yazık ki, her şey bitmiş olacaktır. Duamız, bunların bu dünyadan ayrılmadan doğruları öğrenip gerekli dönüşü yapmaları içindir. Şahsi araştırmalarımıza göre az veya çok yukarıdaki hurafelere ve burada sayamadığımız nice hurafeye karışmamış bir tarikat yoktur.

32. Müslümanların Kur'an ile ilişkileri onu, manasını anlamadan okuma ve güzel sesli hafızların ağzından dinleme boyutuna indirildiği için tarikat şeyhlerini böyle bir konuma getirmek zor olmamıştır.

Şimdi örnek olarak onların şu sözlerine ibretle bakalım:

*Haklı dahi görünse mürîdin üstadına
itirazı haramdır*¹³.

*Şeyh müride bir şey telkin ettiğinde
devamlı onunla meşgul olmalı ve kalbine
hayır ve şer bir şey getirmemelidir*¹⁴.

*Müride lazım olan şartlardan biri de
şeyhin emrettiği şeyleri tevil etmeyerek ve*

---

¹³- KOTKU, Tasavvufî Ahlak, c. II, s.5, 2. paragraf.

¹⁴- KOTKU, Tasavvufî Ahlak, c. II, s. 248.

*geciktirmeyerek yapmasıdır. Zira tevil ve geciktirme büyük kesintiye sebeptir*¹⁵.

*Mürit şeyhinin terbiyesinde ölü yıkanın elindeki ölü gibi olmalıdır ki, şeyh, müride istediği gibi hareket edebilsin*¹⁶.

Yani kısaca mürit şeyhinin kölesi olmalıdır. Hatta köleden de öte bir bağlılığı bulunmalıdır. Çünkü köle efendisine zaman zaman baş kaldırır veya içten içe horurdanır ama mürit hem içi ile hem de dışı ile şeyhine tam boyun eğer.

33. Tarikatlar, insanı sönükleştirmekte, kendine olan güveni ortadan kaldırmakta ve onu kişiliksiz hale getirmektedir. Türkiye'de tekke ve zaviyeler resmen kapalıdır ama fiilen çok tarikat vardır. İnsanları bu konuda uyarmak için ciddi çalışmalar yapmak gerekir. Ancak devlet, bu konuda da taraf olmamalı ki, yapılan çalışmalara duygular karışmasın, konu rahat bir ortamda tartışılsın ve istenen

---

¹⁵- KOTKU, Tasavvufi Ahlak, c. II, s. 246, paragraf 5.

¹⁶- KOTKU, Tasavvufi Ahlak, c. II, s.245, 3. paragraf.

sağlıklı ve kalıcı sonuçlara ulaşmak
mümkün olsun.

5- DİN EĞİTİMİ

Din hürriyeti, dini öğrenme hürriyetini
de içerir. Din eğitimi; inanç, ibadet ve
ahlak eğitimi diye üçe ayrılabilir.

A- İNANÇ EĞİTİMİ

34. Dine inanmak isteyen kişi, hangi
eğitim seviyesinde ve ne durumda olursa
olsun inanır ve inandığı gibi yaşamaya
çalışır. Eğer inancını doğru öğrenememişse
boşluğu hurafelerle doldurur.

Zamanımızda nice ilim adamı, yüksek
bürokrat, sanayici ve iş adamı samimi
olarak dinini yaşama gayretine girmiş ama
inancı ile ilgili yeterli bilgisi olmadığı için
sonradan hurafecilerin ve istismarcıların
esiri haline gelmiştir.

35. Bir müslüman, öncelikle
hurafelerden uzak bir inanca sahip
olmalıdır. Bunun en güvenli yolu, inancını
Kur'an'dan öğrenmesidir. Kur'an, bütün
insanlığı yaratan Allah'ın kitabı olduğu için
inancını Kur'an'dan öğrenenler bütün
insanlığı kucaklayan ve herkese karşı anla-

yışlı davranabilen ufku açık insanlar olurlar. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

De ki: "Doğru olan Rabbinizden gelendir." Artık dileyen inansın, dileyen tanımasın. (Kehf 18/29)

"Kim yola gelirse sadece kendi için gelir. Kim de yolunu kaybederse sadece kendi aleyhine kaybeder. Hiç bir günahkar başkasının günahını çekmez. Biz de bir elçi gönderinceye kadar azab etmeyiz." (İsrâ 17/15)

Müslümanlığı doğru öğretmek için, Kur'an meali okullarda ders olarak okutulmalıdır. Bu, aynı zamanda hurafelere karşı güvenli ve etkin bir mücadele olur.

B- İbadet eğitimi

36. Namaz, oruç, hac ve zekat konusunda temel bilgileri doğru bilmek gerekir.

Namaz kılan herkesin Fatiha Suresini, namaz surelerini, Ayet'el-kürsîyi doğru okuması icabeder. Namaz duaları ile günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan konularla ilgili buyrukları ve öğütleri içeren ayetleri de öğrenmelidir. Bunların sayısı azdır. Onları doğru okumak, kendi harfleriyle öğrenmeye ve o harfleri doğru

seslendirmeye bağlıdır. İmam-Hatip Liselerini ve Kur'an Kurslarını bitirmiş olanlar bir yana, bugün kelime-i şhadeti dahi aslına uygun olarak seslendirenler pek azdır. Bu durum, yüksek seviyede bilgi ve görgü sahibi olan nice insanın, bu konuda eziklik duymasına ve kendini küçük görmesine yol açmaktadır.

37. Kur'an'ı, kendi harfleriyle doğru olarak okumak da her müslümanın arzu ve ihtiyacıdır. İşte bu arzusunu normal yollarla, iyi yetişmiş öğretmenler gözetiminde gideremeyenler şikayetlere yol açan yollara başvurmak zorunda kalmaktadırlar. Onun için ilkokuldan başlayarak isteyen her öğrenciye Kur'an öğretmek gerekir. Kur'an kursları ve İmam Hatip Liseleri bu konudaki ihtiyacı tümüyle karşılayacak kapasitede değillerdir. Orta kısımları kapatılmadan önce İmam Hatip Liselerinde görülen aşırı yığilmaların sebebi, evladına dinî eğitim vermek isteyenlerin bu arzularına diğer okulların cevap verememesidir. Diğer okullarda dinini öğrenememiş olanların aşğılık kompleksine girmeleri de yanlış davranışların bir başka sebebidir.

C- AHLÂK EĞİTİMİ

38. Kişinin kendine, ailesine, yaşadığı topluma, ülkesine ve bütün insanlığa karşı hak ve görevleri vardır. Bir müslüman bu konudaki görevlerini; farzları, helâl ve haramları doğru öğrenmelidir. Böyle olmazsa örnek bir insan ve iyi bir müslüman olması mümkün olmaz..

D- İmam Hatip Liseleri ve Kur'an Kursları

39. 1340 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu, ilmi kuruluşların tamamını Milli Eğitim Bakanlığına bağlamıştır. Bu cümleden olarak, Şer'iyye ve Evkaf Vekaletine bağlı medreseler ve mektepler, Özel vakıflar tarafından idare olunan medreseler ve mektepler Milli Savunmaya bağlı askeri rüşti ve idadiler, Sağlık Bakanlığı'na bağlı dar'ul-eytamlar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Bilindiği gibi kanunlar, görülen lüzum üzerine çıkarılır ve sonradan ortaya çıkan

yeni ihtiyaçlar sebebiyle ya yürürlükten kaldırılır, ya da değiştirilirler.

Tevhid-i Tedrisat Kanunundaki ilk değişiklik 1341 tarihinde Askeri liselerin Milli Savunma Bakanlığına bağlanması ile yapılmıştır. Daha sonra sağlık personeli yetiştiren eğitim kurumları Sağlık Bakanlığına, niversiteler Yksekretim Kurumuna bağlanmış, vakıflara özel okul ve niversite kurma yetkisi verilmiştir.

Buğn Tevhid-i Tedrisat Kanununa göre faaliyetini sürdüren tek kuruluş İmam Hatip Lisesidir. Bu kanunun İmam Hatiplerle ilgili ifadeleri şöyledir:

"Maarif Vekleti...imamet ve hitabet gibi hidemtı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşad edecektir..."(4. Madde)

40. Buğn İmam Hatip Liselerinin programları imamlık ve hatiplik gibi görevleri yerine getirecek eleman yetiştirmeye uygun değildir. Bunlar, Anayasa'nın 24. maddesine göre devletin denetiminde din eğitimi ve ğretimi yaptırın liselerdir. Buraya gelen öğrenciler de bu gayeyle gelmektedir. Din görevlisi olmak isteyenler ise İmam-Hatip Lisesi yanında bir

Kur'an Kursu'na gitmektedirler. Sekiz yıllık kesintisiz eğitim uygulamasından sonra, mihraba geçip namaz kıldırarak kişileri bulmak çok zor olacaktır. Çünkü lise çağında verilecek eğitimle doğru dürüst Kur'an okuyacak seviyede kişiler yetiştirmek hemen hemen imkansızdır. Zira Kur'an harflerini doğru seslendirmek için gerekli ağız ve kulak terbiyesi daha küçük yaşta verilmelidir.

41. Kur'an Kursları kısa ve uzun süreli olmak üzere iki çeşittir:

Kısa süreli olanlar Kur'an'ı yüzünden okutma ve bazı sure ve duaları ezberletme gayesiyle açılmıştır. Öğrencilere bu süre içinde ihtiyaç duyulan din dersleri de verilmektedir. İlk ve orta dereceli okullardaki din dersleri yeterli olur ve Kur'an da öğretilirse hem bu kurslara ihtiyaç kalmaz hem de lise çağında öğrenciyi, Kur'an'ı doğru okuyacak şekilde eğitim güçlüğü'nün doğuracağı sakıncalar ortadan kalkar.

Uzun süreli Kur'an Kursları, İmam Hatip Liselerine destek olmaktadır. Buralarda hafız yetiştirilmekte ve daha yoğun bir din eğitimi ile öğrenciler mes-

leğe hazırlanmaktadır. Tevhid-i Tedrisat Kanunundaki hedeflere ancak bu şekilde ulaşılabilir. Yoksa imamlık ve hatiplik yapacak memurları yetiştirmek mümkün olmamaktadır. İmam Hatip Liselerinin programları, iyi bir seviyeye ulaştırılmazsa bu kurslara olan ihtiyaç devam edecektir.

42. İmam Hatip Liseleri bir taraftan Kur'an Kurslarının desteği ile dinî hizmetleri yerine getirecek elemanlar yetiştirirken diğer taraftan dinini bilen insanları topluma kazandırmaktadır. Böyle insanların varlığı toplum için büyük bir güvencedir. Bu sebeple İmam Hatip Liselerinin en önemli görevi hurafelere karşı kalkan olmaktır. Çünkü hurafeciler dini iyi bilmeyenleri ararlar. Cahillikleri ancak bu şekilde farkedilmeyecek ve kendilerine boyun eğilecektir. Bütün okullarda verilmekte olan din dersleri yeterli seviyeye çıkarılmalı ve İmam Hatip Liseleri Tevhid-i Tedrisat Kanununun istediği seviyeye ulaştırılmalıdır. Din eğitimi müfredatı Kur'an ışığında gözden geçirildiği takdirde ülkeye aklın ve bilimin hakim olması kaçınılmazdır.

43. Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin uygulanmasından sonra eğitimle ilgili her konuda olduğu gibi din eğitimi konusunda da büyük bir kaosa girildiği ve sıkıntıların doruğa çıktığı açıkça görülmektedir. Buna taraf olanlardan kimileri bunun insanları dinden uzaklaştıracağı, kimileri de bu sayede dinî hayata istedikleri şekli verebilecekleri umuduna kapılabilirler. Ama İnsanların dine yönelişlerine engel olmak mümkün değildir. Bu, bütün dünyada yaşanan bir süreçtir. Dine yönelen kişiler ise din konusunda sadece, o dinin önderlerinin yolunda giderler.
44. Dinden değil, dinin eksik ve yanlış öğrenilmesinden korkmak gerekir. Eğer dinî eğitim yaygınlaştırılmaz ve İmam Hatip Liselerinin mesleki ağırlıkları arttırılmazsa inancını sorgulamayan, dinî liderleri Allah'ın yeryüzündeki temsilcileri gibi algılayan insanlar çoğalır. İşte asıl felaket o zaman olur.

6- SİYASİ PARTİLER

45. Anayasa göre, "*devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üye-*

rinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak amacıyla..” siyasi parti kurulamaz¹⁷.

Anayasa böyledir ama ideolojilerini öne çıkaran kimi idarecilerin halkı kendileri gibi inanmaya zorlayan tavırları dil, ırk, din ve mezhep farklılığına dayalı partilerin kurulmasına ortam hazırlamıştır. Bunlara karşı başka partiler de kurulunca birdenbire çok sayıda parti ortaya çıkmış ve her biri kendine taban bulabilmiştir.

Bu durum gereksiz sürtüşmelere, vatandaşların sınıf ve zümrelere ayrılması gibi tehlikeli sonuçlara yol açmakta, ülkenin gücü ve imkanları bu çark içinde heba olup gitmektedir. İdarecilerin kendi ideolojilerini kabul ettirme çabaları, karşı ideolojileri devlete hakim olma mücadelesine sokmuştur. Bir çok siyasi parti, bir hizmet yarışı ortaya koyma yerine temsil

---

¹⁷- Bunlar Anayasa'nın 14. maddesinde konulan sınırlamalardır. Anayasanın 69. maddesinde siyasi partilerin 14. maddedeki sınırlamaların dışına çıkamayacağı yazılıdır.

ettiği ideolojiyi hakim kılma ve yandaşlarını devlet imkanlarından yararlandırma yarışına girmiş görünmektedir. Böyle bir ortamda sonu alınmaz çatışmaların olması kaçınılmazdır.

46. Bu ortamı doğuran hukuki ve sosyal sebepler ortadan kaldırılmazsa sonuç alınmaz. Nitekim 12 Eylül 1980'den sonra siyasi parti sayısını azaltma gayreti başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Artık %20 ler civarında oy alan partiler Türkiye'nin en büyük partileri olarak hükümet kurmaktadır.

İdeolojik davranışlara son verilecek olsa partiler kendi ideolojilerini hakim kılmaktan vazgeçerek ülke kalkınması için hizmet yarışına girmek zorunda kalırlar.

47. Türkiye'de en büyük çatışma, İslam dinine karşı yaşanmaktadır. Bu durumda dine dayalı parti konusu özel bir önem taşır. Şimdi o konuya girelim:

A- DİNE DAYALI PARTİ

48. İslâmî parti olmaz ama müslümanların partisi olabilir. İkisi arasında fark vardır. İslam bir dindir. Bu dinin hedefi kişilerdir. O, dünyalık elde

etmenin aracı olarak kullanılamaz. Dini tebliğ ile görevli peygamberlerin ortak sözü şudur:

"Ben sizden buna bir ücret istemem, benim ücretim sadece varlıkların sahibi olan Allaha aittir." (Şuarâ 26/180)

49. Dine karşı çıkanlar, din tebliği ile iktidar mücadelesini birbirine karıştırmışlardır. Hz. Musa ile devrin en büyük krallarından olan Firavun arasında geçen şu konuşma bu açıdan önemlidir.

"Musa dedi ki, "Bak, Firavun! Ben âlemlerin Rabbinin bir elçisiyim.

Bana düşen, Allah'a karşı gerçek dışı bir şey söylememektir. Size Rabbinizden bir mucize getirdim, İsrailoğullarını benimle beraber gönder." (Araf 7/104-105)

Firavun dedi ki: "Alemlerin Rabbi de neyin nesi oluyor?"

Dedi ki, kesin olarak inanacaksınız, o göklerin, yerin ve ikisinin arasındaki her şeyin Rabbidir."

(Firavun) Çevresinde bulunanlara dedi ki, "İşitmiyor musunuz?"

*Musa devam etti: "O sizin de Rabbiniz,
önceki atalarınızın da Rabbidir."*

*Firavun dedi ki, "Size gönderilen elçi-
niz gerçekten delidir."*

*Musa dedi ki: "Eğer aklınızı kullanabi-
lirseniz o, doğunun, batının ve bu ikisinin
arasında olanların Rabbidir."*

*Firavun dedi ki: "Hele benden başka-
sını tanrı edin, and olsun seni zindanlık-
lardan biri yaparım."*

*"Ya sana apaçık bir şey getirmiş olsam
da mı?" dedi.*

*"Haydi getir bakalım; eğer
doğrulardan biri isen." dedi.*

*Hemen değneğini attı, bir de ne görsün
apaçık bir ejderha!*

*Elini çıkardı, o da bakanlar için bem-
beyaz oluverdi.*

*(Firavun,) çevresinde bulunan ileri
gelenlere dedi ki: "Bu gerçekten bilgin bir
büyücü.*

***İstiyor ki büyüyle sizi toprağınızdan
çıkarsın. Ne emredersiniz?***

*Dediler ki, "Onu ve kardeşini alıkoy,
şehirlere toplayıcılar gönder.*

*Sana bütün bilgin büyücülerini getirsin-
ler." (Şuarâ 26/18-37)*

Burada Hz. Musa: "İsrailoğullarını benimle beraber gönder." dediği halde Firavun, tam aksine onun iktidarı ele geçirmek istediğini iddia ederek milli duyguları istismar etmiştir. Firavun'un sözünü tekrar edelim:

"O İstiyor ki büyüleriyle sizi toprağınızdan çıkarsın."

Halbuki, Hz. Musa İsrailoğullarını alıp gitmek istiyor. Firavun Hz. Musa'nın ne dediğini iyi anlıyor ama sanki onun gerçek niyetini sezmiş gibi davranarak demagoji yapıyor ve kendini değil de halkını düşündüğünü söylemeye çalışıyor. Çünkü doğruyu söylemek işine gelmiyor.

50. Bu sebeple İslamı, iktidara gelmenin bir vasıtası olarak kullanmak yanlıştır. O zaman yetkili makamda bulunanlar İslama duygusal yaklaşırlar. Zira hiç kimse elindeki imkanları kaybetmek istemez. Ayrıca bu davranış iktidar hırsıyla yanıp tutuşanları da harekete geçirir. Sonunda kimileri iktidarı elden kaçırmamak için dine karşı çıkarken, kimileri de iktidara gelebilmek için dini kullanırlar. Her ikisi de

dini, gereği gibi düşünmeye ve bir etki altında kalmadan o konuda karar vermeye engel olur.

51. İslamın partisi olmaz ama müslümanların bir veya birden çok partisi olabilir. Bunlar programlarını ortaya koyar, gerekli bilgi birikimi ve tecrübeye sahip olduklarını gösterir ve iktidar mücadelesine katılırlar. İktidara gelirlerse din adına değil, kendi adlarına yönetirler. İyi yönetirlerse sevabı kendilerine, kötü yönetirlerse vebali yine kendilerine olur. Çünkü İslamda yanlış olmaz ama müslümanda olabilir.

52. Din hürriyeti önemlidir. İnanç bir kalp işi olduğu için inanç hürriyetini tanımak veya tanımamak fazla bir anlam taşımaz. Ama din hürriyeti çok önemlidir. Din deyince, o dinin bütün emir ve yasakları anlaşılır. Bunun daha açık ifadesi, inandığı gibi yaşama hürriyetidir.

İslam, insana inandığı gibi yaşama imkanı sağlar ve inançlara baskı ve hakereti yasaklar. Osmanlının, meyhane açmayı ve domuz yetiştirmeyi müslüman kesime yasaklayıp gayrimüslimlere serbest bırakması bu yüzdendir.

Bu anlayış, İspanya'dan kaçan yahudilere kucak açmamıza ve onlara tarihlerinin en mutlu dönemini yaşatmamıza sebep olmuştur. Yahudiler bunun hatırasına 500. Yıl Vakfı'nı kurmuşlardır.

53. Ama artık eski hoşgörü ortamı yoktur. Çünkü etkili mevkilerde bulunan ateistler ve dine uzak kimseler, hoşgörülü olamamaktadırlar. Bunlar, çeşitli sebeplerle müslüman görünme ihtiyacı da duydukları için problem karmaşık hale gelmektedir. 1946'dan beri kurulan siyasi partiler, daha çok oy alabilmek için halkın dinî duygularına hitabetme konusunda adeta yarışmışlardır. Bunların içinde samimi olanlar olduğu gibi dinî duyguları istismar edenler de olmuştur.

Anayasanın 24. maddesine göre
"Kimse .. her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüya kullanamaz."

Din istismarının adı ikiyüzlülük ve münafiklıktır. İkiyüzlü ile gerçek dindarı ayırmak zordur. Hele insanlara dinleri konusunda problem çıkarılırsa ikiyüzlüler için bulunmaz bir fırsat doğar. Bu defa gerçek

dindarlar din istismarcılığı ile suçlanırlar. Bu da her şeyi alt üst eder. Türkiye'de yaşanan budur. Bir de her türlü dinî görüntüye, laiklik adına karşı çıkan, dinî eğitime darbe vurup insanları dinlerinden uzaklaştırmayı çağdaşlık sayanların, kendilerine duyulan tepkileri azaltmak için zaman zaman çıkıp dine saygılı olduklarını, fakat din istismarına karşı olduklarını söylemeleri yok mu, İşte bu tavır, daha büyük tepki toplamakta ve dindarlara, alaya alındıkları duygusunu vermektedir.

İkiyüzlüler Hz. Peygambere de sıkıntı çektirmişlerdi. Kur'an'da bu konuda bir çok uyarı vardır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Sana "Başüstüne" derler, ama senin yanından uzaklaşınca, içlerinden bir takımı, geceleyin senin dediklerinden başkasını ortaya koyar. Allah da onların gece yaptıklarını yazar. Artık onlardan yüz çevir. Allah'a dayan. Koruyucu olarak Allah yeter". (Nisa 4/81)

54. Din evrensel ve zamanüstüdür. Yani dinin zamana ve mekana bağlı olmayan değişmez kuralları vardır. Devlet politikaları ve kanunlar ise zamana, mekâna ve ihtiyaçlara göre değişir. Bir devlet, eğer

din ve vicdan hürriyetini tanırsa kanunlarını ve politikalarını ona göre düzenler. Çünkü dine yapılacak müdahaleyi hiç bir dindar kabul edemez.

Meselâ, Nur Suresi'nin 31. ayeti, müslüman kadınların başlarını örtmelerini emreder. Bu emir, ilk günden beri tartışmasız uygulanmıştır. Bugün, hem Türkiye'de hem de diğer İslam ülkelerinde müslüman kadınlar başlarını örterler. Tutulur kimi yerlerde kadınların başlarını örtmesini yasaklanırsa bütün müslümanların tepkisi alınır. Kur'an var oldukça bu tepki sona ermez.

Bu tepki olduğu sürece onu istismar edenler de olur. Bir parti başörtüsünü savunur, diğeri karşı çıkar. Buna ateistlerin ve İslama uzak kimselerin, dini vicdanlara sıkıştırma gayretleri de eklenince lâiklik dinsizlik olarak uygulama alanı bulur. Artık akıl değil, duygular öne çıkar. Bu durumda partilere oy verenler de duygularıyla hareket ederler. Partilerin ülke kalkınması, birlik ve beraberlik için ne yapacağı onları çok ilgilendirmez. Partilerden birine oy veren için önemli olan dininin emrini yerine getirme imkanını elde etmek,

diğeri için önemli olan da buna mani olmaktır. Böylece her iki parti de tepki oylarıyla parlamentoya girer ve siyasal dengeleri bozarlar. Dürüst politikacılar ise ya silinip gitme pahasına dürüstlüğe devam ederler, ya da menfaatlerini düşünerek politikalarını değiştirme zorunluluğuna hissederek.

55. Halbuki bizim devlet geleneğimize uygun olarak devlet dine karışmasa, dinî duyguları istismar mümkün olmaz. Böylece kendi elimizle kendimizi tehlikeye atmamış oluruz. O zaman dürüst politikacıların işi kolaylaşır, siyasi parti sayısı kendiliğinden ikiye ya da üçe düşer. Çünkü istismar edilecek bir şey kalmayınca ciddi politikalar üretmek gerekir. Bu da zor iştir. Bilgi birikimine, alt yapıya ve yeterli donanıma sahip olmayı gerektirir. Ama istismar kolaydır. Kim daha çok bağırır ve daha çok yalan söylerse daha çok taraftar bulabilir.

B- İRAN BENZERİ İSLAM CUMHURİYETİ

56. İslam dini ruhban sınıfını kabul etmez. Allah önünde insanların hepsi eşittir. Bunun tek istisnası Şiilikte vardır.

Bu mezhep devlet başkanının kim olacağı hususunda çıkan ihtilaftan doğmuştur. Onlara göre imam, yani devlet başkanı Hz. Peygamber tarafından tayin edilmiş olmalı ve bütün günahlardan arındırılmış bulunmalıdır. Şiiler bu şahsın Hz. Ali olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Yani onlara göre devlet başkanlığı siyasi bir makam değil, dinî bir makamdır. Şimdi onların imamlık, yani devlet başkanlığı konusundaki bazı görüşlerine bakalım:

"İmamlık ancak Allah'tan nass ile, yahut o imandan önceki imamın onun imametini beyaniyle tahakkuk eder. İnsanların seçmesiyle, istemesiyle olmaz. İnsanlar dilediklerini imam olarak tayin, yahud dilediklerini azil hakkına sahip değillerdir.¹⁸"

Şiilerin, imamın özellikleri ile ilgili inançları şöyledir:

"İmamın da peygamber gibi içte, dışta, görünürde, gizlilikte, bütün kötü ve pis

---

¹⁸- Muhammed Rıza'l-Muzaffer, Akâaid'ül-İmâmiyye, Şia İnançları (Türkçeye çeviren Abdülbaki GÖLPINARLI) İstanbul 1978, s. 50.

şeylerden, doğumundan vefatına dek masun olduğuna inanıyoruz. İmam, imametten önce, sonra, soy boy şerefi bakımından en yüce ve temiz kişi olup her türlü kötülükten, suçtan, yanılmadan, yanlış iş görmeden, unutmadan ve her türlü aşağılık şeylerden masundur¹⁹."

İran'daki Şiiler, imamın sıfatları ve bilgisi konusundaki inançlarını şöyle ifade ederler:

"İmamın peygamber gibi, yiğitlik, kerem, temizlik, gerçeklik, adalet, tedbir, hikmet ve bütün üstünlükler ve iyi huylar bakımından halkın en seçkini olması gerekir ve buna inanmaktayız..."

İmamın ilahî hükümlere, ilahî maarife, bütün bilgilere sahip olması, peygamber, yahud kendisinden önceki İmam vasıtasıdır. Yepyeni bir şey hakkında da imam, Allahu Talâ'nın ona ihsan ettiği kudsi kuvvetle, ilham yoluyla gereği gibi hükmeder, o şeyi künhüyle anlar, bilir. Bir şeye yönelirse, onu bilmek dilerse, o şey hakkında, ancak gerçeği bilir, yanılmaz, şüpheye düşmez, bu hususta aklî delillere,

---

¹⁹- Şia İnançları, s. 51.

yahut belletenlerin belletmesine ihtiyacı yoktur. Bilgisi iktiza edince daha da derinleşir. Daha da ziyadeleşir..."

"... İmamlardan hiçbiri bir muallime gitmemiş, bir mürebbiden bir şey öğrenmemiştir ... Hiç biri bir hocadan ders görmemiş, hiç biri bir mektebe, bir medreseye gitmemiştir. Böyle olduğu halde kendilerine bir şey sorulunca ona derhal en doğru cevabı vermedeler. Dillerine bilmiyorum sözü gelmediği gibi. cevap vermek için düşünmeleri yahut cevabı bir müddet sonraya tehir etmeleri de vaki değildir..."²⁰

İmamlara İtaat

Şiilerin imamlara itaat konusunda inançları şöyledir:

"Onların buyrukları Allah'ın buyruklarıdır. Yasakları O'nun yasaklarıdır. Onlara itaat Allah'a itaattır. Onlara isyan, Allah'a isyandır. Onları seven Allah'ı sever. Onlara düşman olan Allah'a da düşman

---

²⁰- Şia İnançları, s. 52-53.

olur. Onların emirlerini reddetmek caiz değildir.²¹"

57. Ehl-i sünnetin bunları kabul etmesi mümkün değildir. Türkiye'de yaygın olan İslam anlayışı budur. Ehl-i sünnete göre devlet başkanlığı siyasi bir makamdır. Onun için bu konuda bir ayet ya da hadis yoktur. Yukarıda onların imamlar için söylediklerinin çoğunu biz peygamberler için dahi söyleyemeyiz.

Kur'an'a göre "*Hz. Muhammed sadece bir resuldür.*" (Al-i İmrân 3/144) Arapça'da bir sözü ve elçiliği yüklenen kişiye resul denir²². Yani resul, işe kendini karıştırmadan birinin sözünü bir başkasına ulaştırmakla görevli kişidir²³. Dinî terim olarak da Allah'ın, kendi hükümlerini halka ulaştırmak üzere görevlendirdiği insana

---

²¹- Şia İnançları, s. 54.

²²- Rağıb el-İsfahânî, el- Müfredât, s.353.

²³- Mecelle m. 1450. (Risalet, bir kimse tasarrufta dahil olmaksızın bir kimesnenin sözünü diğere tebliğ etmektir.

Ol kimseye resul ve ol kimesneye mirsil ve diğesine mürselun ileyh denir.)

resul denir²⁴. Bunun Türkçe karşılığı
elçi'dir.

Allah Teâlâ elçilerinin görevini üç şekilde belirlemiştir:

Elçinin birinci görevi emri tebliğdir.
Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Elçilere apaçık tebliğden başka ne düşer?" (Nahl 16/35)

"Ey Elçi! Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun" (Maide 5/67)

Elçinin ikinci görevi emri açıklamadır.
Ayette şöyle buyrulur:

"Biz ne elçi gönderdiysek sadece kendi halkının diliyle gönderdik ki, onlara açık açık anlatsın." (İbrahim 14/4)

Allah'ın Elçisinin üçüncü görevi müjdeleme ve uyarmadır. Bu konuda şöyle buyrulur:

"Biz seni bütün insanlara sadece bir müjdecî ve bir uyarıcı olarak göndermişizdir." (Sebe 34/28)

---

²⁴- Eş-Şerîf Ali b. Muhammed el-Curcânî, et-Tarifât, tarih ve yer yok. s.110.

Elçi baskı yapamaz. İnsanlara tam bir inanç hürriyeti tanıyan Allah şöyle buyuruyor:

"Sen öğüt ver! Esasen sen sadece bir öğütçüsün.

Sen onların tepesine dikilecek değilsin."
(aşiyeye 88/21-22)

Allah'ın elçileri mucize gösterirler. Mucize, onlara olağanüstü bir kişilik vermek için değil, Allah'ın elçisi olduklarını belgelemek içindir.

İtibarlı bir kişi, günün birinde kalkıp ben Amerika'nın Ankara Büyükelçisi oldum dese, Türk Devleti Amerikan hükümetinin onu elçi olarak görevlendirdiğine dair belge ister. İşte mucize de Allah'ın elçisinin görevlendirme belgesidir. İnsanların böyle bir belge düzenleme imkanı olmadığı için adına mucize denmiştir.

Hız Muhammed tıpkı bizim gibi bir insandır. Bizden farkı, Allah'ın Elçisi olmasıdır. Kur'an'da şöyle buyruluyor:

"De ki, ben de tıpkı sizin gibi bir insanım. Bana, sizin tanrınızın bir tek tanrı olduğu vahyediliyor. Artık kim Rabbinde

*kavuşmayı umuyorsa hemen iyi bir iş
yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak
etmesin." (Kehf 18/110)*

58. İşte bir tarafta imamlarını kutsal bir kişiliğe büründüren şiilik, diğer tarafta Hz. peygamberi bile herkes gibi bir insan sayan ehl-i sünnet inancı. Biri devlet başkanlığını dinî bir makam sayarken diğeri siyasi bir makam saymaktadır. Üstelik sünniler devletlerini, İslam adıyla değil, Abbâsî, Selçuklu ve Osmanlı gibi adlarla kurmuşlardır. Dört halife döneminde devlete ad bile konmamıştır. Bunlar boşuna değildir. Arada bu kadar fark varken şiiler ile ehl-i sünneti aynı saymak kabul edilemez bir hata olur. Türkiye'de İran benzeri bir İslam Cumhuriyeti kurulacağını iddia edenler esasen bu farkı yeterince bilmeyenlerdir.

7- ORDU-MİLLET KAYNAŞMASI

59. Ordusuz millet ve milletsiz ordu düşünülemez. Bunlar et ve kemik gibi birbirine muhtaçtır. Et ile kemik arasına yabancı madde girerse vücutta dayanılmaz ağrılar olur. Ordu ile millet arasında yabancı unsurların girmesi de aynıdır. Yabancı un-

surlardan kastedilen ikiyüzlülerdir. Bunların ne orduya ne millete faydası olur. Bunlardan kimileri ordunun, kimileri de milletin yanında yer almış gözükerek bir tarafı diğerinden koparmaya çalışırlar.

Ordu mensuplarıyla ilim adamları gerçekleri kolay kabul eden bir yapıya sahiptirler. Çünkü her iki meslek de yalandan, dolandan uzaktır. Ama bunlar kimseyi kandırmadıkları için başkalarının da kendilerini kandıramayacaklarını sanırlar. Kandırıldıklarını anladıkları zaman da iş işten geçmiş olur.

İkiyüzlüler, bulanık suda balık avlamaktan hoşlandıkları için ortalığı karıştırmakta üstlerine yoktur. Halkı, bunların samimi olmadıklarına inandırmak zordur. Bu sebeple onlara karşı mücadele yumuşak, dikkatli ve sürekli olmalı ve onları cesaretlendirecek, istismarlarına fırsat verecek bir uygulama içine girilmemelidir. Bu bakımdan devlet sorumluluğu ile hareket etmeli ve bunların ordu millet kaynaşmasının önüne geçmeleri engellenmelidir.

60. İkiyüzlüler ordu mensuplarının iyi niyetini istismar için ellerinden gelen her

şeyi yaparlar. Bunlar bir kısım ilim adamlarını yanlarına almakta da zorluk çekmezler. Böylece durup dururken ülkede büyük sancılara sebep olabilirler.

Kur'an-ı Kerim'de ikiyüzlüler ile ilgili bir çok uyarı vardır. Onlardan biri şöyledir:

Ey İnananlar! Sizden olmayanı sırdaş edinmeyin, onlar sizi şaşırtmaktan geri durmazlar. Size sıkıntı veren şeyden hoşlanırlar. Onların öfkesi ağızlarından taşmaktadır, içlerinin gizlediği ise daha büyüktür. Eğer aklınızı kullanırsanız onlarla ilgili ipuçlarını açık açık ortaya koymuşuzdur.

İşte siz, öylesiniz ki, tutar onları seversiniz, ama onlar sizi sevmezler. Siz bu Kitabın (Kur'an'ın) tamamına da inanırsınız. Onlar sizinle karşılaşınca "İnandık" derler. Meydanı boş bulunca da, size olan öfkelerinden tırnaklarını yerler. De ki: "Öfkenizden çatlayın". Allah o göğüslerin ne taşıdığını bilir.

Sizde bir iyilik görülse bu onları tasalandırır. Başınıza bir kötülük gelse ona da sevinirler. Eğer sabırlı olur ve korunursanız onların kurdukları düzen size bir zarar vermez. Çünkü onlar ne yapsalar

Allah, onu çepeçevre kuşatır." (Al-i İmran
3/118-120)

İnsanlar, tarih boyunca en büyük sını-
kıntıyı ikiyüzlülerden çekmişlerdir. Onlara
münafık denir. Bunlar, inanmadıkları halde
inanmış gözükürler. Bunların bir kısmı
dürüst davrananları hayran bırakacak bir
çizgi çizebilir. Nitekim onların içinde Hz.
Muhammed'i bile hayran bırakanları ol-
muştur. Ayette şöyle buyrulur:

*"Onları gördüğün zaman dış görünüş-
leri seni imrendirir. Konuşurlarsa, konuş-
malarına kulak verirsin. Tıpkı, dayalı kof
kütükler gibidirler; her çılgılığı kendi aleyh-
lerine sayarlar. İşte düşman onlardır.
Onlardan sakın. Allah onların canlarını
alsın. Nasıl da saptırılıyorlar.* (Münafikün
63/4)

61. Ordu ile milleti birbirinden
soğutmak ve arayı açmak isteyenlerin
işlerini kolaylaştıran bir husus vardır ki,
onu gözden geçirmek gerekir. Ordu
mensuplarının kışlaları ayrı, lojmanları
ayrı, kantinleri ayrı, eğlenme ve dinlenme
yerleri ayrıdır. Erkek vatandaşlar, sadece
ömürlerinin bir döneminde er veya
yedeksubay olarak ordu mensuplarıyla

yüzyüze gelirler. Orada da konum gereği, ilişkiler askeri disiplin içinde olur. Bu tarz, askeri personeli bazı dış etkilerden koruyor gibi gözükse de halk ile araya mesafe sokmakta ve kaynaşmayı önlemektedir.

Ordu, bu halkın ordusudur. Bu sebeple halkın ordusuyla kaynaşması, karşılıklı destek ve güvenin artarak devam etmesi açısından çok önemlidir. Bu sayede, araya araçlar girmeden ordu halkını, halk da ordusunu yakından tanıma fırsatı bulacaktır.

Belli bir olgunluğa erişmemiş kişiler ordu mensubu olamazlar. Büyük bir tarihi geçmişi ve kökleşmiş geleneği olan Türk ordusunun bu konuda gelişmiş ve yerleşmiş ölçüleri vardır. Halkla birebir ilişkiye girildiği zaman, askeri personeli bazı dış etkilerden koruma düşüncesiyle halktan uzak tutmanın aşırı bir hassasiyet olduğu görülecektir.

Şunu da unutmamak gerekir ki, bundan zarar göreceğ olan iki yüzlüler ve onların uzantıları, ordu-millet kaynaşmasını engellemek için ellerinden ne gelirse yapacaklardır. Çünkü bu, onların oyunlarını bozacak, araya giremeyecekler ve milleti

ordusundan ayırma umutlarını kaybedeceklerdir. İşte asıl o zaman ordumillet olduğumuz bütün açıklığı ile ortaya çıkacaktır. Çağımızdaki savaşların hattı müdafaayı değil, sathı müdafaayı gerekli kıldığı, o sathın da bütün vatan olduğu gerçeği, fiilen de bunu zorunlu kılmaktadır. O zaman düşmanların ülkemiz üzerinde planlar yapma imkanları da ellerinden alınmış olacaktır. Bunun ne kadar faydalı olduğu terörle mücadelede zaten görülmüştür.

Bir başka konu da şudur: Kimi siyaset adamları ve bazı basın organları derin devlet, çeteler vs. gibi üstü kapalı ve işneleyici sözlerle kendi başarısızlıklarını veya halk tarafından kabul görmeyecek tekliflerini orduya mal etme gibi bir kurnazlık içine girerek menfaatlerini koruma uğruna bu ayrılığı körükleyebilmektedirler. Ordu millet-kaynaşması ideal boyutta devam ettiği taktirde bu gibilerin kurnazlıkları da kursaklarında kalacak ve kendi başarısızlıklarını örtmek için üstü kapalı da olsa orduyu kullanamayacaklardır.

İKİNCİ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES'E VE KUR'AN'A

GÖRE

TEOKRASİ VE LAİKLİK

KİTAP-I MUKADDES'E VE KUR'AN'A
GÖRE
TEOKRASİ VE LAİKLİK

62. Türkiye'de siyaset, ekonomi ve hukuk gibi temel konuların din ile ilgisi, genellikle hıristiyanlık ve yahudilik açısından ele alınır. Bu sahada yetişenlerin çoğu, İslam'ın bu gibi konulara bakışını ya bilmez ya da yanlış bilir. Teokrasi ve laiklik kavramları da böyledir. Bu iki kavram, hıristiyan ülkelerde ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki yazı, böyle bir bilgi eksikliğini gidermeye katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

1- KİTAB-I MUKADDES VE TEOKRASİ

63. Teokrazi, theos (tanrı) ve kratein (hükmetmek) sözlerinden oluşan birleşik bir kelimedir²⁵. Hakimiyeti Tanrıya, ya da Tanrı iradesine dayandıran yönetimler için kullanılır. Buna göre krala ve hükümetlere itaat Tanrı'ya itaattir. Onlara karşı gelmek Tanrı'ya karşı gelmektir. Çünkü kral, hükümetler ve valiler Tanrı tarafından belirlenir ve onun tarafından göreve getirilirler.

Bunun Kitab-ı mukaddes'te dayanağı vardır. Ama Kur'an böyle bir yönetim anlayışını kabul etmez.

A- İLGİLİ METİNLER

64. Kitab-ı mukaddes, Ahd-i atık ve Ahd-i cedîdden oluşur. Tevrat'a Ahd-i atık, İncil'e de Ahd-i cedîd denir.

25- Mümtaz Soysal, Anayasaya Giriş, Ankara 1968, s. 16.

65. İncil'de teokrasiyi öngören metinler vardır. Tevrat'ta ise bu anlama gelebilecek bir ifade yer alır. Tevrat'ın ifadesi şöyledir: Süleyman dedi ki, "Ey oğlum Rab'den ve kraldan kork. İhtilalcilere karışma²⁶." İncil, iki yerde teokrasiyi açıkça emreder. Bu metinler Pavlos'un ve Petrus'un mektuplarında yer alır.

a- Pavlos'un Romalılar'a mektubu

66. Pavlos mektubunda şöyledir:

"Herkes emri altında bulunduğu hükümetlere boyun eğsin. Zira Allah tarafından verilmemiş bir yetki yoktur. Mevcut hükümetler Allah tarafından atanmıştır. Bunun için hükümete karşı gelen Allah'ın düzenine karşı direnmiş olur. Direnenler kendilerini sorumluluk altına sokacaklardır. Çünkü hükümdarlar iyi işler için değil, sadece kötü işler için

---

26- "'Ey oğlum Rab'den ve melik'ten kork. İhtilalcilerle ihtilat etme" Emsal-i Süleyman, XXIV/21, Kitab-ı Mukaddes, İbrani, Keldânî ve Yunan dillerinden tercüme. Dersaadet 1910. Ahd-i atîk s.775.

korkuturlar. Hükümetden korkmamak ister misin? Öyleyse iyi olanı yap, o zaman onun tarafından övülürsün. Çünkü o Allah tarafından, senin iyiliğin için görevlendirilmiştir. Ama eğer kötü olanı yaparsan kork, çünkü kılıcı boş yere taşımıyor. Zira o Allah'ın hizmetindedir, kötülük işleyene olan öfkeden dolayı intikam alır. Bu sebeple yalnız korkudan değil, gönülden bir bağlılıkla da ona bağımlı olmak gerekir²⁷".

27- Mektup sadeleştirilmiştir, aslı şöyledir: "Herkes emri altında bulunduğu hükümetlere itaat etsin. Zira Allah tarafından olmayan bir hükümet yoktur ve mevcut hükümetler Allah tarafından tertip olunmuştur. Bunun için hükümete muhalefet eden Allah'ın tertibine mukavemet etmiş olur ve mukavemet edenler kendi aleyhlerine hüküm davet edecekler. Zira hükümdarlar iyi ameller için değil, ancak kötü ameller için korkuturlar. Hükümetden korkmamak ister misin. İyi olanı işle ve onun tarafından medholunacaksın. Çünkü senin iyiliğin için Allah tarafından memurdur. Lakin eğer kötü olanı işler isen kork, çünkü kılıcı beyhude yere taşımıyor. Zira Allah

b- Petrus'un 1. mektubu

67. Petrus'un 1. Mektub'unda şu ifadeler

geçer:

"İmdi insanlar tarafından kurulan her düzene Rabb için bağımlı olun. Gerek başta bulunan kişi olması nedeniyle krala, gerekse valilere boyun eğin. Çünkü onlar, O'nun tarafından, suçluları cezalandırsınlar ve iyi iş yapanları övsünler diye gönderilmişlerdir. Zira Allah'ın istediği şudur: Hür kişiler gibi yaşayın, ama hürriyetinizi şerre örtü yapmayın. Ancak Allah'ın kulları gibi olup iyilik yaparak cahil kişilerin cahilliğini susturun. Herkese saygı gösterin. Kardeşleri sevin. Tanrı'dan korkun. Krala saygı gösterin²⁸."

---

tarafından memur olup kötülük işleyen üzerine gazab icrası için intikam alıcıdır. Bu ecilden yalnız gazab sebebiyle değil, ancak zamir sebebiyle dahi tabi olmak lazımdır." (Pavlos'un Romalılarına Mektubu, 13. bab, 1-5, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid s.206.)

28- İfadeler sadeleştirilmiştir, aslı şöyledir. "İmdi Rabb için tanzimat-ı beşeriyyenin her birine gerek padişaha cümleye faik

B- TEOKRASİ İLE İLGİLİ YORUMLAR

68. Hıristiyan düşünürlerden Jean Calvin ve Stephanus Junus Brutus'a göre Hıristiyanlık teokrasiyi emretmektedir.

a- Jean Calvin'in yorumları

69. Calvin Kitab-ı mukaddes'in yukarıdaki ifadelerini şöyle yorumlamaktadır:

---

olduğundan, gerek valilere, şer işleyenlerin mücâzâtı ve hayır işleyenlerin medhi için anın tarafından irsal olunanlar bulduklarından itaat ediniz. Zira Allah'ın iradeti budur ki, hürler gibi, ama hürriyetinizi şerre örtü tutmayup ancak Allah'ın kulları gibi olarak cahil ademlerin cehaletini hayır işlemekle iskat edesiz. Cümleye hürmet ediniz. Biraderleri seviniz. Allah'tan korkunuz. Padişaha hürmet ediniz." (Petros'un I. mektubu, II/13-17. Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid, s. 298.)

"Petrus, "krala saygı gösterin." ve Süleyman, "Oğlum Tanrı'dan ve kraldan kork." dediği zaman bizden bir şey istiyor. Çünkü birincisi, saygı terimi ardında içten ve gerçek bir hürmeti kastediyor, ikincisi, kralı Tanrı'yla birlikte anarak kralın bir çeşit kutsal yücelik ve değerle donatılmış olduğunu gösteriyor.

Pavlos'un önemli buyruğunu da unutmamalıyız. Onun, *"Bu sebeple yalnız korkudan değil, gönülden bir bağlılıkla da ona bağımlı olmak gerekir."* sözüyle anlatmak istediği, prenslere ve yöneticilere olan itaatin sadece korkudan değil, bunun aynı zamanda Tanrı'ya itaat olduğu bilerek yapılması gereğidir. Çünkü prenslerin ve yöneticilerin iktidarı Tanrı'dan gelir...

Pavlos der ki, *"Herkes emri altında bulunduğu hükümetlere boyun eğsin."* Şu halde her kim hükümete karşı gelirse Tanrı'nın düzenine karşı gelmiş olur.

70. Şu hususta kimse kendini aldatmasın, Tanrı'ya karşı gelmeksizin yöneticilere karşı çıkamayız. Çünkü silahsız bir yönetici cezalandıramayacağı için küçümsense de Tanrı silahlıdır ve bu küçümseyişin intikamını derhal alacaktır.

İtaat kavramı altında şu unsurları görüyorum: Fertler kamu ile ilgili konularda kendilerini yetkili görmemeli, devlet işlerine karışmamalı, yöneticilerin yetkisine giren işlere burunlarını sokmamalı ve genel olarak kamuyu ilgilendiren herhangi bir girişime kalkışmamalıdır. Kamu düzeninde düzeltilmesi gerekli olan bir bozukluk varsa kargaşa çıkarmamalı, ellerinin bağlı olduğu bir işe kendilerini sokmamalıdır. Bu alanda eli kolu bağlı olmayan tek kişi yöneticidir. Demek istediğim, kendilerine emir verilmeden hiç bir işe kalkışmasınlar. Çünkü eğer yönetici emir verecek olursa onlar da kamu otoritesi ile yetkilendirilmiş olurlar...

71. Kamu yararına uygun yönetenler, Tanrı'nın hakimiyetinin gerçek örnekleridir. Adaletsizce ve diktatörce hükmedenler de yine Tanrı tarafından insanları günahkarlıklarından dolayı cezalandırmak için görevlendirilmişlerdir. Yine de onlarda yasal gücü Tanrı'dan aldıklarını gösteren o kutsal haşmet vardır...

Bütün şereften yoksun, en kötü karakterli bir kimse bile eğer kamu yetkisine sahipse, Tanrı'nın kendi buyrultusuyla adaletin ve yargısının bakanlarına havale ettiği o görkemli, kutsal iktidarla donatılmıştır ve dolayısıyla halkına itaati bakımından kralların en iyisi kadar şerefe ve saygı görmeye layıktır.

Karakterleri ne olursa olsun, bu saygıyı, hatta bu dindarca bağlılığı bütün yöneticilerimize sonuna kadar göstermek zorundayız. Bunu sık sık tekrar ediyorum ki, kişileri kendi başlarına ele almamayı öğrenelim; Tanrı'nın buyrultusuyla kişiliklerinde sarsılmaz bir haşmetin yazılı ve kazanmış olmasını yeterli sayalım...

72. Kötülükleri tedavi etmek üstümüze düşmez. Bize düşen tek şey, bütün kralların yürek ve meyilleri elinde olan Tanrı'nın yardımını istemektir... Tanrı'nın önünde onun kutsadıklarını öpmeyen, yargılanan boynu bükükleri ezmek için adaletsiz yasalar çıkaran, yoksul insanlara zulüm, dul kadınlara haksızlık, öksüzlere eziyet eden, yeryüzünün bütün kralları ve

yargıçları sonunda yerlerinden düşecek ve ezileceklerdir²⁹."

b- Stephanus Junius Brutus'un yorumları

73. Brutus bu konuda şöyle der: Kutsal Kitap, Tanrı'nın kendi sultasıyla, kralların ise tanrı'dan aldıkları sultaya dayanarak hükmettiklerini, asıl egemenliğin Tanrı'da bulunduğunu, kralların onun delegeleri olduklarını söyler³⁰.

Kral makamını, Krallar Kralı efendimiz Tanrı'dan, kendi halkına adalet dağıtmak ve onları bütün düşmanlarına karşı korumak amacıyla alır..

29- Jean Calvin, Hıristiyan Dininin Öğretisi'nden seçme parçalar (Christianae religionis institutio, Kitap IV, Bölüm 20: Devlet Yönetimi Üstüne) çeviren Şahin ALPAY, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ. Derleyen Mete TUNCAY Ankara 1969, s.48-51.

30- Stephanus Junius Brutus, Vindiciae contra Tyrannos (Tiranlara karşı haklar) Çeviren Mete TUNCAY, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ, Seçilmiş Yazılar, Ankara 1969, s. 62.

Kralların ta giymesinde iki türlü szleŖme olduğunu okuyoruz: Biri halkın Tanrı'nın halkı olması için Tanrı'yla kral ve halk arasında, ikincisi, halkın sadakatla itaat, kralın da adaletle hükümdarlık etmesi için kralla halk arasındadır³¹."

31- Brutus, a.g.e. s. 63.

C- KİLİSE VE TEOKRASI

74. Kilise, teokratik sistemin en temel kurumudur. Çünkü bu sistemde kralı, hükümetleri ve valileri belirleyen ve göreve getirenin Tanrı olduğuna inanılır. Hıristiyanlara göre Tanrı Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlüsüdür. Oğul İsa'dır. "*Gökte ve yeryüzünde bütün iktidar ona verilmiştir*³²." İsa adına hareket etme ve karar verme yetkisi ise kiliseye aittir. İsa kilisede hazır bulunur. Çünkü kilise onun manevi varlığı ile bütünleşmiştir³³. Kutsal Ruh ise kiliseyi Allah'ın yani Baba'nın nimeti ve armağanlarıyla doldurur ve hatalardan korur³⁴.

75. Matta İncil'ine göre Hz. İsa çarmıha gerilip defnedildikten üç gün sonra kabrinden çıkmış, Galile'de 11 havarisine

---

32- "Ve İsa yanlarına gelüb anlara hitaben dedi ki, semada ve zeminde bütün hükümet bana verildi." (Matta 18, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid, s. 43.)

33-TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e s.263.

34-TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 256.

görünmüş ve şöyle demiştir: "*Gökte ve yeryüzünde bütün iktidar bana verilmiştir. Şimdi gidin, bütün ulusları öğrenci yapın. Onları Babam, Ben ve Kutsal Ruh adına vaftiz edin. Sizlere buyurduğum her şeyi tutmalarını onlara öğretin. İşte dünyanın sonuna kadar ben her an sizlerle beraberim*³⁵."

Bu, kiliseyi hıristiyanlar yanında güçlü bir hale getirmiştir. Hatta bir kimsenin hıristiyanlığa kabulü de kilisenin onayı ile olur. Bunun için vaftiz gerekir. Vaftiz, Yunanca suya batırmak demektir. Bir

---

35- Metin sadeleştirilmiştir. Elimizdeki nüshadaki ifedeler şöyledir. " Ve onbir şakirdler Galil'e İsa'nın onlara emr ettiği dağa vardılar. ve Onu görünce ona secde kıldılar. Lakin bazıları şüphe etdiler. Ve İsa yanlarına gelüb anlara hitaben dedi ki, semada ve zeminde bütün hükümet bana verildi. İmdi gidiniz, cümle milletleri şakird ediniz. Onları Peder ve Ben ve Ruh'ul-Kudüs ismine vaftiz ediniz. Ve size emrettiğim şeylerin cümlesini hıfz etmeyi anlara talim ediniz ve işte dünyanın nihayetine degin ben her vakt sizin ile beraberim." (Matta 16-20, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid, s. 43.)

Hıristiyanlık terimi olarak İsa'nın manevi vücuduyla birleşmeyi ve Kutsal Ruh'la yeniden doğmayı ifade eder. Vaftiz, hıristiyan olmanın ilk şartıdır. Bir kiliseden diğerine geçmek de vaftizle olur³⁶.

76. Hıristiyan dünyasında en çok mensubu bulunan mezhep Katolik Mezhebidir. Bu mezhep kendini Petrus'a bağlar. Ruhanî reis Papadır. Papa, İsa'nın vekili ve Petrus'un halefidir. Papa yanılmaz bir otorite, kilise ise evrenseldir. Kilise dışında kurtuluş yoktur. Roma, diğer kiliselerin ruhanî merkezidir ve hepsinden üstündür. Kilise, Kutsal Ruh tarafından sevk ve idare edilir. Kutsal Ruh Baba ve Oğul'dan çıkar. İncil'in yorumu kilise eliyle olur³⁷.

77. Teokratik düzende kralı, hükümetleri ve valileri belirleme ve göreve getirme yetkisi kiliseye aittir. Çünkü kilise Tanrı adına hareket eder ve ona ait olan yetkiyi kullanır. Fakat kilise bu konuda bir sorumluluk üstlenmez. Zaten Kutsal

---

36- TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 268.

37- TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 270.

Ruh'un kiliseyi hatalardan koruduđu³⁸
inancı onlara sorumluluk yüklemeye
engeldir.

78. Buna göre teokrasiyi şöyle tarif
etmek gerekir: "Teokrasi, hakimiyeti
kilisenin iradesine bırakan yönetim
biçimidir. Bu sistemde kralı, hükümetleri
ve valileri belirleyen ve göreve getiren
kilisedir."

38-TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 256.

2- KUR'AN VE TEOKRASI

79. Kur'an'da devlet başkanı, yöneticiler ve yönetim sistemiyle ilgili özel bir hüküm yoktur. Bu konuda Hz. Muhammed'den de bir emir ve tavsiye gelmemiştir. Bu, yöneticilere bir kutsallık verilmediğini onların hiç bir konuda dokunulmaz sayılmadığını gösterir. Teokrasi bu anlayışa zıt olarak Allah'ın yetkisinin bir kuruma devri veya onunla paylaşılması anlamına geldiği için bu yetkiyi kullananların sorumsuz, kutsal ve dokunulmaz olmasını gerektirir. Kur'an'a göre böyle bir davranış şirktir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"De ki: Çocuk edinmemiş olan, hakimiyette ortağı bulunmayan, acizlikten ötürü bir dosta ihtiyacı olmayan Allah'a hamdolsun." O'nu büyüledikçe büyükle."
(İsra 17/111)

Kur'an'a göre Peygamberler bile yaptığından sorumludur. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

*"Kendilerine elci gönderilenleri
kesinkes sorguya çekeceğiz. O elçileri de
kesinkes sorguya çekeceğiz.
Yaptıklarını kendilerine bir bir
anlatacağız, çünkü uzakta değiliz.
O gün tartı yapılacağı doğrudur.
Kimin tartıları ağır gelirse, işte böyleleri
başarmış olacaklardır.
Kimin tartıları az gelirse böyleleri de
ayetlerimize karşı haksız davranışları
sebebiyle kendilerini kaybetmiş
olacaklardır.r. (Araf 7/6-9)*

Teokrasi de yöneticilerin zalimliği,
onların suçu değil, Allah'ın insanları ceza-
landırması sayılır. Halbuki Allah
zalimlerden uzak durmayı emreder. O,
şöyle buyurur:

*Siz, zalimlik yapanlara yönelmeyin,
yoksa o ateş size de dokunur. Allah'tan
başka size velilik yapacak kimse yoktur;
sonra, yardım da göremezsiniz. (Hud 11/113)*

Haksızlık yapan kim olursa olsun,
haksızlığa uğrayanın yanında olmak
gerekir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:
*Her kim, zulme uğradıktan sonra
hakkını alacak olsa ona karşı durmanın bir
yolu yoktur.*

*Asıl yol, İnsanlara zulmedenlere,
yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere
karşı bulunmalıdır. Onların payına düşen
elemli bir azaptır. (Şurâ 42/41-42)*

Kendi kötü davranışlarını Allah'ın onayladığını, sadece Allah'a ortak koşanlar söyler. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Eş koşanlar dediler ki: "Eğer Allah dileseydi onun dışında hiçbir şeye kulluk etmezdik. Bunu ne biz ve ne de babalarımız yapardı. O'nun buyruğu olmadan bir yasak da koymazdık." Onlardan öncekiler de böyle yapmıştı. Elçilere düşen açıktan açığa bildirmekten başka ne olabilir ki?"

(Nahl 16/35)

Teokrasi, Allah'a boyun eğme gibi yöneticilere boyun eğmeyi ister. Onlara itaat Allah'a itaat, onlara muhalefet Allah'a karşı gelmek sayılır. Kur'an bunu da şirk sayar. Çünkü onların Allah'ın emrine aykırı isteklerine boyun eğen, o konuda onları Allah'ın yerine koymuş olur. Şirk yani Allah'ın yetkisini paylaşma veya birileriyle paylaşırma kalkama günahı bağışlanmaz tek günahdır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Allah kendine ortak koşulmasını bağışlamaz, bunun altında olanı dilediği

kimse için bağışlar." (Nisa 4/48)

A- YÖNETİMLE İLGİLİ KURALLAR

80. Kur'an'ın devlet yönetimi ile ilgili kuralları evrenseldir. Bunlar her türlü rejimde savunulabilir. Onların yokluğu huzursuzluğa ve kargaşaya yol açar. Onlara doğrudan karşı çıkmak insanı güç duruma sokar. Bu kurallara uyan her sistem, ideal bir devlet sistemi haline gelir. Şimdi bunlardan bir kaçını teokrasi ile mukayeseli olarak görelim.

a- Adalet

81. Kur'an, bir ön şart koymaksızın adil olmayı emreder. Bu sebeple yöneticiler, din, ırk, yaş, cinsiyet ve sosyal konum vs. ayırımı yapmaksızın herkese adil davranmakla yükümlüdür. Bu konudaki emirler kesindir.

Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarına bakmayı emreder; hayasızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Belki tutarsınız diye size öğüt verir. (Nahl 16/90)

82. Allah zorbalara boyun eğmeyenleri ödüllendireceğini bildirmektedir.

Zorbalardan, onlara içtenlikle boyun eğmekten³⁹ kaçınıp Allah'a yönelenler varya, İşte bu müjde onlarıdır. Kullarımı müjdele. (Zümer 39/17)

83. Teokraside adalet olmaz. Çünkü bu sistemde kamu yararına uygun yönetenler Tanrı'nın hakimiyetinin gerçek örnekleri, adaletsizce ve diktatörce yönetenler de Tanrı tarafından insanları günahkarlıklarından dolayı cezalandırmak için görevlendirilmiş kişiler olarak algılanırlar. Böyle bir yönetimde adalet aramak boşuna olur.

b- Hürriyet

84. Dinin hür iradeyle seçilmesi Allah'ın değişmez yasasıdır. Bu sebeple bütün peygamberler hürriyet konusu üstünde titizlikle durmuşlardır. İnsanlara; *"Allah'tan başkasına ibadet etmeyin"*

39- Ayette "onları ibadet etmekten" ifadesi geçiyor. Onun yerine "içtenlikle boyun eğme" ifadesi kullanılmıştır. Çünkü ibadet içiyle ve dışıyla boyun eğmektir. Eğer bu boyun eğme Allah'ın isteğine uygunsaydı ona ibadet edilmiş, aykırıysa başka şeye ibadet edilmiş olur.

demelerinin anlamı budur. Çünkü İbadet sözlükte taat anlamına gelir. Taat boyun eğmek demektir, daha çok “emre uymak ve izinden gitmek.” anlamında kullanılır⁴⁰.

Türkçede buna kulluk ve kölelik denir.

"Allah'tan başkasına ibadet etmeyin" demek, Allah'tan başkasına kul-köle olmayın, demektir. Bu sebeple teokratik sistem, peygamberlerin bu ortak isteklerine aykırıdır. Çünkü bu sistem insanları yöneticilere köle etmektedir.

Burada inanç ve ibadet hürriyeti ile inandığı gibi yaşama hürriyeti, özel önem kazanmaktadır.

(1) - inanç ve ibadet hürriyeti

85. Dinin özü imandır. İmanın temeli de onu içten kabul etmek, yani kalp ile tasdiktir. Kalpteki tasdiki bir o kişi, bir de Allah bilir. Orası insanın en hür olduğu yerdir. Bu sebeple hiç kimse bir inancı kabule veya inkara zorlanamaz. Çünkü bu,

---

40- İbnu Manzûr, Lisan'ul-Arab, Beyrut 1410/1990. Rağıb el-İsfahânî, el-Müfredât (Safvân Adnan Davudî'nin tahkikiyle) Dımaşk ve Beyrut 1412/1992, s.529

insan fıtratına aykırıdır. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Dinde zorlama yoktur; artık doğru ile eğri birbirinden iyice ayrılmıştır. Bundan böyle kim zorbaları tanımaz da Allah'a inanırsa kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa yapışmış olur. Allah işitendir, bilendir.” (Bakara 2/256)

86. İnsanlar ibadete de zorlanamaz.

Çünkü ibadet için niyet gerekir. Niyet, bir şeye içten karar vermektir. “Ameller niyetlere göredir⁴¹.” Bir ibadetin ne maksatla yapıldığını, tam olarak bir o ibadeti yapan bir de Allah bilir. Niyetsiz ibadet yapılamadığından zorla ibadet olmaz. Birisine zorla namaz kıldırılabilir ama niyet etmezse namaz kılmamış, boşuna yatmış kalkmış olur. Bu da bir şeye yaramaz.

87. Bir kimsenin müslüman olması için bir tören yapılmasına gerek yoktur. İnanılması gereken şeylere içten inandı mı müslüman olur. Ama hıristiyanlıkta dine kabul, vaftiz töreniyle olur. Böyle bir tören

---

41- Bu hadis-i şerif, Sahih-i Buhârî'nin en başında yer alır.

kişiyi, onu dine kabul edenlerin manevi baskısı altında bırakır. İnsanları dine kabul yetkisini Allah Hz. Muhammed'e bile vermemiştir. O, şöyle buyurur:

"Sen, sevdiğini yola getiremezsin, ama Allah, dilediğini yola getirir. Yola gelecekleri en iyi o bilir." (Kasas 28/56)

(2) - İnandığı gibi yaşama
hürriyeti

88. İnanç bir kalp işi olduğu için inanç hürriyetini tanımanın veya tanımanın bir anlamı yoktur. Ancak din hürriyetinden bahsedilebilir. Din deyince, o dinin bütün emir ve yasakları anlaşılır. Bunun daha açık ifadesi, inandığı gibi yaşama hürriyetidir.

89. Devletin vatandaşı ile ilişkisi dinî veya ideolojik boyutta değil, adalet boyutunda olur. Müslümanların devlet geleneğinde, insanların inandığı gibi yaşamaları sağlanmış ve inançlara hakaret fırsatı verilmemiştir. Mesela Osmanlı, meyhane açmayı ve domuz yetiştirmeyi müslüman kesime yasaklarken hıristiyanlara serbest bırakmıştır. Çünkü

onların inançlarına göre bunlar günah değildir.

Bu anlayış, İspanya'dan kaçan yahudilere kucak açmamıza ve onlara huzurlu bir hayat sağlamamıza sebep olmuştur. Onlar bunun hatırasına Türkiye'de 500. Yıl Vakfı'nı kurmuşlardır.

c- Aklın kullanılması

90. Akıl insanı hayvandan ayırır. İnsan arzularını dizginleyebilirse güzel şeyler olur. Arzular öne çıkarsa düşünceler, bakışlar ve anlayışlar değişir.

91. Kur'an daima akıllı kullanmaya) kelimesi «%oo' çağırır. Kur'an'da akıl («%geçmez onun yerine 16 yerde lübb'ün ( ) geçer. Lübb, «%oo!%) çoğulu olan elbâb (lekesiz saf akıl⁴² anlamına gelir. Çünkü şartlanmış, menfaatlerinin ve beklentilerinin esiri olmuş kişiler de akıllıdır ama onlar akıllarını gereği gibi kullanamazlar. Kullansalar bile çıkan sonuca güven duyup bağlanamazlar. Onların akılları

42- «%oo%oo»†• «%ooŸ,%oo†«%ooQ, er-Rağıb el-İsfahânî, Müfredâtü elfâz'il-Kur'an, Beyrut 1412/1992, s. 733.

lekeli ve bulanıktır. Öncelikle aklı, arzuların esiri olmaktan kurtarmak gerekir.

Kur'an'da akıl kökünden türetilmiş olup aklı kullanma anlamındaki kelimeler 48 yerde geçer. Bunlardan biri şöyledir:

"Allah pislği akıllarını kullanmayanların üstüne bırakır." (Yunus 10/100)

92. Teokratik sistem, vatandaşın aklını kullanmamasını ve bir şeye karışmamasını ister. Jean Calvin'in şu ifadeleri bunu açık bir şekilde göstermektedir:

"Fertler kamu ile ilgili konularda kendilerini yetkili görmemeli, devlet işlerine karışmamalı, yöneticilerin yetkisine giren işlere burunlarını sokmamalı ve genel olarak kamuyu ilgilendiren herhangi bir girişime kalkışmamalıdır. Kamu düzeninde düzeltilmesi gerekli olan bir bozukluk varsa kargaşa çıkarmamalı, ellerinin bağlı olduğu bir işe kendilerini sokmamalıdır. Bu alanda eli kolu bağlı olmayan tek kişi yöneticidir⁴³.

Buna karşılık Kur'an, insanın etrafında olup bitenlerle ilgilenmesini, yanlış

43- Jean Calvin, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ. s.49.

davranışlara karşı çıkmasını ister. Kur'an'da, İsrailoğullarından inkar edenlerin, Hz. Davud'un ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lanetlendikleri ve bunun sebeplerinden birinin şu olduğu açıklanır:

"Onlar birbirlerinin işledikleri fenalıklara engel olmazlardı. Yapmış oldukları şey ne kötü idi!" (Maide 5/79)

Hz. Muhammed de şöyle der: "Sizden kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin. Ona da gücü yetmezse içten içe karşı çıksın. Bu imanın en zayıf olanıdır⁴⁴."

d- Yalnız Allah'tan korkmak

93. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"insanlardan korkmayın, benden korkun, ayetlerimi hiçbir değerle değiştirmeyin."* (Maide 5/44)

"Eğer inanıyorsanız bilin ki asıl korkmanız gereken Allah'tır." (Tevbe 9/13)

Teokrasi, yöneticiden korkulmasını ister. Jean Calvin'in sözleri şöyledir: "Ülkenin babası, halkının çobanı, barışın koruyucusu, adaletin başkanı, suçsuzların

---

44- Müslim, İman 78 (49).

savunucusu olan yöneticinin gücünü kabul etmeyen kişi haklı olarak deli sayılmalıdır⁴⁵." Demek ki bu sistemde yöneticiden korkmayan ve onun gücünü kabul etmeyen deli damgası yer.

e- Yanlışa karşı çıkmak

94. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"İçinizde iyiliğe çağıran bir öncüler grubu bulunsun. Doğruyu emretsinler ve uygunsuzluğa engel olsunlar. İşte böyle toplumlar düzliğe çıkar." (Al-i İmran 3/104)

Firavun Mısır'da güçlü bir krallık kurmuştu. Halkını köle yerine koyar, onlar da ona baş eğerlerdi. Allah bunu kinamış ve şöyle buyurmuştur:

"Musa'yı belgelerimizle ve açık bir yetki ile göndermiştik, Firavun'a ve adamlarına... Ama onlar Firavun'un buyruğuna uydular; oysa Firavun'un buyruğu doğruyu göstermiyordu." (Hud 11/96-97)

45- Jean Calvin, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ. s.49.

Bir kişi, Hz. Muhammed'e sordu:

"- Hangi cihad daha değerlidir?

Dedi ki, " Zalim sultanın yanında
söylenen doğru söz⁴⁶."

Teokrasi, yetkililerin zalimliğini Allah'ın halkı cezalandırması sayarak kutsamaktadır. Böyle bir sistem zalim sultanın yanında söylenecek her doğru sözü yanlış sayar. Çünkü bu sistemde yetkililerin yaptığı her şey doğru, onlara karşı çıkmak yanlıştır. Jean Calvin'in şöyle diyor:

".. Karakterleri ne olursa olsun, bu saygıyı, hatta bu dindarca bağlılığı bütün yöneticilerimize sonuna kadar göstermek zorundayız... Bundan itaatin adil yöneticilere gösterileceği sonucunu çıkarıyorsanız yanlış düşünöyorsunuz. ...Eğer bir vahşi tarafından zalimce işkence görürsek, eğer haris ve lükse düşkün biri tarafından doymak bilmez bir şekilde soyulacak olursak, eğer bir tembel tarafından ihmal edilecek olursak, eğer kısacası doğruluğumuz yüzünden dine ve kutsal

---

46- Nesaî, Bey'a, 37, Babü men tekelleme b'il-hakki 'inde imamin câir.

şeylere saygısız olan bir prens tarafından eza göreceğ olursak ilk önce işlediğimiz günahları hatırlayalım, çünkü Tanrı, şüphesizdir ki karşımıza çıkan bu kötülüklerle bizi cezalandırmaktadır. Böylelikle boyun eğiş bizi sabırsızlığımızdan kurtaracaktır. Ve düşünelim ki bu kötülükleri tedavi etmek bizim üstümüze düşmez. Bizim üstümüze düşen tek şey, bütün kralların yürek ve yönsemeleri elinde olan Tanrı'nın yardımını istemektir⁴⁷."

95. Kur'an'a göre bir kimsenin etkili ve yetkili bir makamda olması onun doğru davranacağı anlamına gelmez. Yanlış davranan kim olursa olsun, onun bu davranışı onaylanamaz.

Güçlü kral Firavun Hz. Musa'ya karşı halkına şöyle demişti:

"Ey kavmim! Mısır'ın hakimiyeti bende değil mi? Bu nehirler benim topraklarımın içinde akıyor mu? Görmez misiniz?"

"Yoksa ben şundan, daha ne demek istediğini bile açıklayamayan şu alçaktan iyi değil miyim?" (Zuhruf 43/51-52)

47- Jean Calvin, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ. s.51.

Firavun dedi: "Bırakın beni Musa'yı öldüreyim; o da Rabbini çağırın bakalım. Çünkü korkarım o, sizin dininizi değiştirir veya bu toprakta karışıklık çıkarır."

Musa şöyle dedi: "İşte ben, benim de Rabbin sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığınırım. Hesap gününe inanmayan her kibirlinin şerrinden." (Mümin 40/26-27) Çünkü Hz. Musa, gereken her uyarıyı yapmış, ama Firavun bu uyarılara zulmünü artırarak cevap vermişti.

Bütün bunlar, siyasi çalışmalara katılıp yanlış davranışlara engel olmak için elden geleni yapmayı zorunlu kılar. Ama teokratik sistem bunu kabul etmez.

B- MEZHEP VE TARİKATLAR

Buraya kadar anlatılanlar sünni mezheplerin görüşüdür. Ama şiilik ile tarikatlar öyle değildir. İran'da şianın imamiye kolu yaygındır. Şimdi İran şiilerinin konu ile ilgili görüşleri ile tarikatların bazı görüşlerine bakalım.

a- İran benzeri İslam cumhuriyeti

96. İran'a hakim olan mezhep şiiliktir. Bu mezhep devlet başkanının kim olacağı hususunda çıkan ihtilaftan doğmuştur. Onlara göre imam, yani devlet başkanı Hz. Peygamber tarafından tayin edilmiş olmalı ve bütün günahlardan arındırılmış bulunmalıdır. İlk şiiler bu şahsın Hz. Ali olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Onlara göre devlet başkanlığı siyasi değil dinî bir makamdır. Onların imamlık, yani devlet başkanlığı konusundaki bazı görüşleri şöyledir:

"İmamlık ancak Allah'tan nass (açık bir emir) ile, yahut o imamdan önceki imamın

onun imametini beyaniyle tahakkuk eder.
İnsanların seçmesiyle, istemesiyle olmaz.
İnsanlar dilediklerini imam olarak tayin,
yahud dilediklerini azil hakkına sahip
değillerdir.⁴⁸"

Şia'nın konu ile ilgili inançları şöyledir:

"İmamın da peygamber gibi içte, dışta,
görünürde, gizlilikte, bütün kötü ve pis
şeylerden, doğumundan vefatına dek
masun (korunmuş) olduğuna inanıyoruz.
İmam, imametten önce, sonra, soy boy şe-
refi bakımından en yüce ve temiz kişi olup
her türlü kötülükten, suçtan, yanılmadan,
yanlış iş görmeden, unutmadan ve her
türlü aşağılık şeylerden masundur⁴⁹."

97. İran'daki şiilerin, İmamın sıfatları ve
bilgisi ile ilgili inançları şöyledir:

"İmamın peygamber gibi, yiğitlik,
kerem, temizlik, gerçeklik, adalet, tedbir,
hikmet ve bütün üstünlükler ve iyi huylar

48- Muhammed Rıza'l-Muzaffer, Akâaid'ül-
İmâmiyye, **Şia İnançları** (Türkçeye
çeviren Abdülbaki GÖLPINARLI) İstanbul
1978, s. 50.

49- Şia İnançları, s. 51.

bakımından halkın en seçkini olması
gerekir ve buna inanmaktayız...

İmamın ilahî hükümlere, ilahî maarife,
bütün bilgilere sahip olması, peygamber,
yahut kendisinden önceki İmam vasıtayla-
dır. Yepyeni bir şey hakkında da imam,
Allahu Talâ'nın ona ihsan ettiği kudsi
kuvvetle, ilham yoluyla gereği gibi
hükmeder, o şeyi künhüyle anlar, bilir. Bir
şeye yönelirse, onu bilmek dilerse, o şey
hakkında, ancak gerçeği bilir, yanılmaz,
şüpheye düşmez, bu hususta aklî delillere,
yahut belletenlerin belletmesine ihtiyacı
yoktur. Bilgisi iktiza edince daha da derin-
leşir. Daha da ziyadeleşir..."

"... İmamlardan hiçbiri bir muallime
gitmemiş, bir mürebbiden bir şey
öğrenmemiştir... Hiç biri bir hocadan ders
görmemiş, hiç biri bir mektebe, bir
medreseye gitmemiştir. Böyle olduğu
halde kendilerine bir şey sorulunca ona
derhal en doğru cevabı vermedeler.
Dillerine bilmiyorum sözü gelmediği gibi
cevap vermek için düşünmeleri yahut

cevabı bir müddet sonraya tehir etmeleri
de vaki değildir...⁵⁰"

98. Şiilerin imamlara itaat konusunda
inançları şöyledir:

"Onların buyrukları Allah'ın buy-
ruklarıdır. Yasakları O'nun yasaklarıdır.
Onlara itaat Allah'a itaattır. Onlara isyan,
Allah'a isyandır. Onları seven Allah'ı
sever. Onlara düşman olan Allah'a da
düşman olur. Onların emirlerini reddetmek
caiz değildir⁵¹."

Bu görüşler teokrazi ile bağdaşır. Ehl-i
sünnetin bunları kabul etmesi mümkün
değildir. Şia'nın imamlar için
söylediklerinin çoğunu ehl-i sünnet pey-
gamberler için dahi söylemez. Çünkü
Kur'an'a göre Hz. Muhammed tıpkı bizim
gibi bir insandır. Bizden farkı, Allah'ın
Elçisi olmasıdır. Allah Teâlâ şöyle
buyurur:

*"De ki, ben de tıpkı sizin gibi bir
insanım. Bana, sizin tanrınızın bir tek
tanrı olduğu vahyediliyor. Artık kim
Rabbine kavuşmayı umuyorsa hemen iyi*

50- Şia İnançları, s. 52-53.

51- Şia İnançları, s. 54.

bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak etmesin." (Kehf 18/110)

99. Sünniler devlet başkanlığını siyasi bir makam sayarlar. Bu sebeple devletlerini, İslam adıyla değil, Abbâsî, Selçuklu ve Osmanlı gibi adlarla kurmuşlardır. Dört halife döneminde devlete ad bile konmamıştır. Sünniler, devlet başkanını sıradan bir insan sayar, ona olağanüstü kişilik vermezler. O da herkes gibi yanılabilir ve yanlış kararlara varabilir.

Bir gün Halife Ömer minberden şöyle seslenmişti: "Ey insanlar, ona salat ve selam olsun Muhammed'in görüşü doğru idi. Çünkü Allah ona gerçeği gösteriyordu. Bizim görüşümüz ise sadece zan ve sorumluluk altına girmekten ibarettir."

Halife Ebûbekir bir konuda Allah'ın kitabında ve Hz. Muhammed'in sünnetinde bir şey bulamazsa kendi görüşüne göre ichtihad eder ve şöyle derdi: "Bu benim görüşümdür. Doğruysa Allah'tan, yanlışsa bendendir. Allah'ın beni bağışlamasını dilerim."

Halife Ömer bir kişiyle karşılaşmış ve ne var ne yok, diye sormuştu. O da Ali ve Zeyd şöyle bir hüküm verdiler demişti.

Bunun üzerine Ömer; “Eğer ben olsaydım şu şekilde hükmederdim.” dedi. Adam dedi ki;

“Senin hükmetmene ne engel var, yetki senin elindedir.” Ömer şöyle cevap verdi:

“Senin meseleni Allah’ın Kitabına ya da Allah’ın Elçisinin hükmüne dayandırsaydım bunu yapardım. Ama meseleni görüşe dayandırıyorum, görüş belirtme hakkı ortaktır. Benim görüşüm Ali’nin ve Zeyd’in görüşünü değersiz hale getirmez⁵².”

b- Tarikatlar

100. Tarikatlar teşkilatlıdır. Onların tekkeleri ve zaviyeleri vardır. Her birinin bir ruhâni reisi yani şeyhi bulunur. Onlara göre şeyh, kul ile Allah arasında bir vasıta, Allah’ın kaplarından bir kapıdır⁵³. Tarikata

---

52- İbnu'l-Kayyim el- Cevziyye, l'lâmu'l-Muvakkîn, Beyrut 1407/1987 c. I, s. 54.

53- Abdülgani en-Nablusî'nin bu konuda şöyle dediği nakledilir: "Bir kimse Allah yolunda kendini teslim alan bir şeyhe teslim olursa onun, Allah'ın kapılarından bir kapı olduğuna inanması gerekir. Şeyhi bu mertebede görmek mertebelerin en

giriş el alma (bey'at) denen bir işlemle gerçekleşir. Böylece şeyh müridi Allah yolunda teslim almış sayılır. Kurtuluş için bir tarikata girmek şarttır⁵⁴. Şeyh pey-

---

düşüğüdür. Şuna da inanmalıdır ki, şeyhden kenide ne gelirse Allah'tan bilmeli, şeyhten bilmemelidir. Eğer hayır gelirse Allah'ın ona hidayeti, şer gelirse O'nun imtihanıdır. Şu halde salikin yani tarikata girmiş bir kimsenin şeyhini Allah'ın kapısı bilmesi ilk basamaktır.

İkinci basamak salikin şeyhini, Allah'ın isim ve sıfatlarının ortaya çıkıp gözüktüğü kişi olarak bimesidir. Allah'ın emir ve yasaklarıyla yükümlü olan kimse nasıl saygı duyarsa şeyhinin yanında o şekilde saygılı olmalıdır. Bu orta basamaktır.

Üçüncü basamakta salik şeyhini hiç görmemelidir, o manevidir. Onun yerine Allah'ın sıfatlarını görmelidir. Şeyhi arada fani bilmeli, Allah'ı bâkî bilmelidir. Doğrusu da budur. Bu hal üç basamağın en üstüdür. (KOTKU, Tasavvufi Ahlâk, İst. 1982, c. II s. 185)

54- Mehmet Zahid KOTKU'nun konu ile ilgili ifadeleri şöyledir: Kalbi huzur-ı ilahiye dühulden men eden sıfat-ı mezmumeden halas edecek bir şeyhi, mürşit ittihaz etmek insan için vacibdir diye icma ve ittifak vakidir.

gamberin vekili⁵⁵ ve yanılmaz bir otoritedir⁵⁶. O müridin manevi babasıdır⁵⁷.

101. Bunlar Kur'an'a açıkca aykırı şeylerdir. Nasıl gerçek İncil'in dışında oluşan Kilise, teokrasinin kaynağı olmuşsa bizde de Kur'an'ın dışında oluşan tarikatlar teokratik düşünceye zemin hazırlamışlardır. Tarikatlar tarafından asırlarca işlenen fikirler bugün tarikat mensubu olmayan kişileri de sarmıştır.

Hiç bir tarikat kilise gibi teşkilatlanmış değildir. Bugüne kadar bir tarikatın emrine girmiş devlet de olmamıştır. Kur'an var olduğu sürece bunun gerçekleşmesi bekle-

---

Fena sıfatlardan kurtulmağa vesile olan bir şeyhi mürşid ittihaz etmeyen kimseler, Allah Teâlâya ve Resûl- zî şânına isyan etmiş olurlar. Zira hak bir tarika salık olmayan kimse mürşitsiz bu sıfatlardan kurtulamaz. (KOTKU, Tasavvufi Ahlâk, c. II s.183)

55- Hasan Kamil YILMAZ, İslam Tasavvufu, Tasavvufla İlgili Sorular-Cevaplar, İst. 1996, s. 494.

56- Haklı dahi görünse müridin şeyhine itirazı haramdır. (KOTKU, Tasavvufi Ahlâk, c. II s. 5)

57- - KOTKU, Tasavvufi Ahlâk, c. II s. 247.

nemez. Tarikatlarla ilgili Őikayet edilecek
bir çok konu vardır. Bunlar, ms-
lmanların Kur'an ışığında eğitilmesiyle
ortadan kalker.

C- CAMİ VE TEOKRASİ

102. İslamda ruhban sınıfı yoktur. Camiler kilise teşkilatı gibi örgütlenmemiştir. Eskiden camide görevli imam ve müezzin bile bulunmazdı. Cemaatten biri ezan okur, ehliyetli biri de namaz kıldırırdı. Camilerin düzenli olarak açılması, ezanın zamanında okunması, cami bakımlarının yapılıp eşyasının korunması gibi ihtiyaçlar cami görevlerinin ihdasına sebep olmuştur. Cuma namazı için de durum aynıdır. Ancak Cuma günü büyük bir cemaate namaz kıldırarak ve onlara hitabetmek bir çok kimsenin ilgisini çekeceği için bu konuda çekişme ve tartışma çıkabilir. Bunu göz önünde bulunduran Hanefî mezhebi, Cuma namazını ya o yerleşim yerinin en yetkili kişinin ya da onun tayin edeceği bir kişinin kıldırmasını şart koşturmuştur. Yoksa ibadet için toplaşan insanlar birbirine girebilirler⁵⁸.

---

58 Şemsüddin es-serahsî, el-Mebsût, Mısır 1324, II,24.

103. Bir kimsenin müslüman olması tamamen kendi kararına bağlıdır. Bunun için caminin veya bir dinî kuruluşun onayı aranmaz. Vaftize benzer bir törenin yapılması da sözkonusu değildir. Çünkü İslamda ne din adamı, ne de bir başka kişi Allah adına hareket edebilir. Zaten Allah müslüman olmayı öyle bir kaideye bağlamıştır ki, buna kimse karışamaz. Çünkü dinin özü imandır. İmanın temeli de onu içten kabul etmek, yani kalp ile tasdiktir. Kalpteki tasdiki bir o kişi, bir de Allah bilir. Orası insanın en hür olduğu yerdir. Bu sebeple hiç kimse bir inancı kabule veya inkara zorlanamaz. Allah

Teâlâ şöyle buyurur:

“Dinde zorlama yoktur; artık doğru ile eğri birbirinden iyice ayrılmıştır. Bundan böyle kim zorbaları tanımaz da Allah'a inanırsa kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa yapışmış olur. Allah işitendir, bilendir.” (Bakara 2/256)

Kiliseye benzer bir teşkilatı olmayan, din adamlarını birer ruhanî lider değil, sadece din konusunda toplumu aydınlatan ve onlara örnek olmaya çalışan kişiler olarak gören bir dinin teokrasiyi kabul

etmesi sözkonusu olamaz.

3- LAİKLİK

104. Laiklik, devletin dinî bir kurumun hakimiyetinde olmaması demektir. Bu sebeple laiklik ile teokrasi birbirine zıttır.

Kilisenin Tanrı adına hareket ettiğine inanıldığından kralı, hükümetleri ve valileri belirlemede ve göreve getirmede kilise kendini hep yetkili görmüştür⁵⁹. Bugün kilise, seçilmiş kişilere yemin ettirmekle bu yetkisini az da olsa sürdürmektedir. Bu sebeple teokrasiye karşı mücadele kiliseyi devletten uzaklaştırmakla başarılı olabilmiştir. Fransız tarihi bu konuda verilmiş mücadelelerle doludur. Bu ülkede Kilisesinin devlet üzerindeki egemenliğini kırma çabaları XIV. yüzyıla kadar gider⁶⁰. Laiklik, gösterilen bu çabalar sonucu ortaya çıkmıştır.

Fransızca'da dinî kuruluşların hakimiyetinden bağımsız bir kuruma Laik

---

59-TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 256.

60- Büyük Larousse Ansiklopedisi, Laiklik maddesi,

(laic veya laique) denir⁶¹. Fransa'da dinî kuruluş deyince akla gelen Katolik Kilisesidir, dolayısıyla bu kilisenin hakimiyetinde olmayan her kurum laiktir.

105. Laiklik mücadelesi dine karşı değil, kiliseye karşı verilmiştir. Nitekim Fransa'da kurucu meclis üyeleri tarafından hazırlanan ve Ağustos 1789'da kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin 10. maddesi düşünce özgürlüğünü, 11. maddesi de ifade özgürlüğünü düzenliyordu. Bu bildirme 1791 tarihli Fransız Anayasası'nın başlangıç bölümü oldu⁶². Böylece bu anayasa, Katolik Kilisesinin imtiyazlarına son vermeyi ve protestan, yahudi veya dinsiz olanların haklarını, özellikle vicdan hürriyeti adına her çeşit dinî tezahürü eşit görmeyi hedefliyordu⁶³. Çünkü teokratik

---

61- Büyük Larousse Ansiklopedisi, Laik maddesi

62- Büyük Larousse Ansiklopedisi, insan maddesi

63- GRIC (Groupe de Recherches Islamo-Chretien = İslam Hıristiyan Araştırmaları Topluluğu), Din ve Devlet, Islamochristiana, 12, Roma 1986, s. 49-72' den. Tercüme M. Sait HATİPOLU,

sistemde bir başka din mensubuna hayat hakkı tanınmazdı. Bu hareket dine karşı olsaydı, başarıldıktan sonra din özgürlüğü verilmez, aksine bu özgürlük tümüyle ortadan kaldırılırdı.

106. 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi de düşünce vicdan ve din hürriyeti konusunu karara bağlayarak teokrasinin önünü iyice kesmeye çalıştı. Bu madde de dine değil, kilisenin hakimiyetine karşıdır. Bu hareket, dinin sosyal alandan ve kamu alanından soyutlanmasına yönelik de değildir. Bu zaten düşünülemez. Dindar bir kişi, dininin emrini bırakarak başka kişilerin emrini yerine getiremez. Eğer yerine getirmek zorunda kalırsa ya gizlice ya da açıktan buna karşı koyar. Bu da toplumda huzursuzluk doğurur. Beynamenin ilgili 18. maddesi şöyledir:
"Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu herkes için yalnız ya da topluca, gerek kamu önünde gerekse özel olarak öğretimle, uygulamalarla,

*tapınmayla ya da dinsel yükümlülükleri yerine getirerek dinini ya da inancını ortaya koymak özgürlüğünü de içerir*⁶⁴.

107. Bütün bu durumlara göre laiklik, devletin dinî kurumların hakimiyetinden bağımsız hale gelmesi demektir. Yani laiklik devletin bir vafıdır. Nitekim 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'nın 2. maddesi de bunu böyle belirlemiştir.

Madde aynen şöyledir:

"Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir. "

Türkiye Cumhuriyeti'nin bir başka özelliği de insan haklarına saygılı olmasıdır. Anayasa'nın 24. maddesi her vatandaşın vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyeti tanıdığıdır. 26. maddeyle de düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti verilmiştir.

64- Büyük Lrousse Ans. İnsan maddesi. İst. 1986.

Konu Kur'an açısından değerlendirilince, Kur'an'da din özgürlüğünün değişmez esaslara bağlandığı görülür.

Dinin özü imandır. İmanın temeli de kalp ile tasdiktir. Kalp insanın iç dünyasındadır. İnsan burada alabildiğine hürdür. Bu sebeple hiçbir inanç insana zorla kabul ettirilemez. Din hürriyetinin teminatı Kur'an'dır. Allah Teâlâ şöyle buyurur :

“Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı. Öyle iken insanları inanmaya sen mi zorlayacaksın?” (Yunus 10/99)

4- DEĞERLENDİRME

108. Tevrat'ta teokrasinin delili diye gösterilen söz Hz. Süleyman'a aittir. Elimizdeki Tevrat'a göre Hz. Süleyman Allah'ın elçisi değil, bir kraldır⁶⁵. Ama Kur'an Hz. Süleyman'ı Allah'ın elçisi sayar.

Tevrat'ta Hz. Süleyman'a ait olduğu bildirilen ifade şöyledir: *"Ey oğlum Rab'den ve melik'ten kork. İhtilalcilere karşıma⁶⁶."* Kral'dan korkmak, onun zulmüne karşı korunmak için olabilir. Çünkü bu, haksızlığa bir çeşit karşı koymadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de kâfir ve münafıklara karşı korunma ile ilgili benzer bir ifade vardır. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Eğer sabırlı olur ve korunursanız onların hileleri size bir zarar vermez." (Al-i İmran 3/120) Korunma ihtiyacı korkudan

---

65- Bkz. Emsal-i Süleyman, I/1, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i atık s.751.

66- Emsal-i Süleyman, XXIV/21, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i atık s.775.

doğar. Bu sebeple ayette, "korunma" diye
) kelimesi « ,«tercüme ettiğimiz ittikâ (korku diye de tercüme edilmiştir.

"İhtilalcilere karşıma" ifadesi de
"bozgunculara karşıma" şeklinde
yorumlanırsa Hz. Süleyman'a ait olduğu
ifade edilen bu söz, teokrasinin delili
olmaktan çıkar.

109. **İncil**'deki metinlere gelince;
Pavlos'un ve Petrus'un mektuplarının İncil
diye gösterilmesini Kur'an kabul edemez.
Çünkü Kur'an'a göre İncil Allah'ın kitabı,
Hz. İsa da elçisidir⁶⁷. Petrus ile Pavlos ise
birek hıristiyandır. Petrus Hz. İsa'nın
havarilerindendir⁶⁸. Pavlos ise Kur'an'ın
tanımladığı anlamda bir havari değildir
ama hıristiyanlar onu havarilerden sa-
yarlar⁶⁹. Hz. İsa'nın havarileri, Kur'an'a

67- ... Meryem oğlu İsa'ya, yol gösterici,
aydınlatici olan ve önünde bulunan
Tevrat'ı doğrulayan İncil'i sakınanlara
öğüt ve yol gösterici olarak verdik. (Maide
5/46)

68- Bak. Büyük Larousse Ansiklopedisi,
Petrus ve Paulus maddeleri. İst. 1986.

69- Pavlos Hz. İsay'ı görmemiştir. Elimizdeki
İncil'de Pavlos'un asıl adının Saul olduğu,

göre Hz. Muhammed'in sahabileri gibidir⁷⁰.

110. Tevrat, İncil ve Kur'an, Allah'ın sözlerini içeren kitaplardır. Bunlarda insan sözü olmaz. Ama elimizdeki Tevrat ve İncil'e insan sözü karışmıştır. Bunun en açık delili Pavlos ve Petrus'un mektuplarıdır. Kur'an'da Allah'ın sözleri dışında tek bir söz yoktur. Hz. Muhammed'in

---

(A'mâl-i rusul 13/9) azılı bir hıristiyan düşmanı iken, Şam yolunda ansızın gökten parlayan bir nurun çevresini sardığı, Hz. İsa'nın ona seslendiği(A'mâl-i rusul 9/3-6), sonra onun Hz. İsa'ya inandığı ve vaftiz edildiği ((A'mâl-i rusul 9/18 vd.) ifade edilmektedir. Buna göre Pavlos, Kur'an'ın tanımladığı havarilerden değildir.

70- "Ey inananlar! Allah'ın dininin yardımcıları olun. Nitekim, Meryem oğlu İsa, Havarilere: "Allah'a giden yolda yardımcıları kimlerdir?" deyince, Havariler: "Allah'ın dininin yardımcıları biziz" demişlerdi. İsrailoğullarının bir takımı böylece inanmış, bir takımı da inkar etmişti; ama biz, inananları düşmanlarına karşı destekledik de üstün geldiler." (Saff 61/14)

sözleri Kur'an'ın dışındadır ve hadis adını alır. Havariler ise Hz. Ali ve Hz. Ebubekr gibidir. Ali ve Ebubekr'in sözlerine sahabi sözü denir. Hz. Peygamber'in sözleri Kur'an seviyesinde kabul edilemez. Sahabinin sözü de peygamber sözü seviyesinde olamaz. Dolayısıyla Petrus ve Pavlos'un mektupları İncil'in bir parçası sayılamaz. Bunlar birer insan sözüdür.

İncil'de Hz. İsa çarmıha gerilip defnedildikten üç gün sonra kabrinden çıktığı, Galile'de 11 havarisine görünerek şöyle dediği yazılıdır:

"Gökte ve yeryüzünde bütün iktidar bana verilmiştir. Şimdi gidin, bütün ulusları öğrenci yapın. Onları Babam, Ben ve Kutsal Ruh adına vaftiz edin. Sizlere buyurduğum her şeyi tutmalarını onlara öğretin. İşte dünyanın sonuna kadar ben her an sizlerle beraberim⁷¹."

71- Metin sadeleştirilmiştir. Elimizdeki nüshadaki ifadeler şöyledir. " Ve onbir şakirdler Galil'e İsa'nın onlara emr ettiği dağa vardılar. ve Onu görünce ona secde kıldılar. Lakin bazısı şüphe etdiler. Ve İsa yanlarına gelüb anlara hitaben dedi ki, semada ve zeminde bütün hükümet bana

Bu sözler kilisenin, güçlü olduğu zaman devletler üzerinde hakimiyet kurmasına yol açmıştır.

Aynı İncil'in bir başka ifadesine göre Hz. İsa dünyaya hakimiyet kurmak için değil, hizmet etmek ve hayatını vermek için gelmiştir⁷². Bu, bir önceki ifadeyle çelişmektedir.

Kur'an Hz. İsa'nın vefatından sonra dünya ile ilişkisinin kesildiğini ve olup bitenlerden haberdar olmadığını bildirir.

"Allah, (ahirette şöyle) diyecektir. "Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara beni ve annemi Allah'tan başka iki tanrı olarak benimseyin dedin?" O da şöyle cevap vere-

---

verildi. İmdi gidiniz, cümle milletleri şakird ediniz. Onları Peder ve Ben ve Ruh'ul-Kudüs ismine vaftiz ediniz. Ve size emrettiğim şeylerin cümlesini hıfz etmeyi anlara talim ediniz ve işte dünyanın nihayetine degin ben her vakt sizin ile beraberim." (Matta 16-20, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid, s. 43.)

72- "Nitekim İbn'ül-insan (yani İsa), kendine hizmet olunmak için değil, ancak hizmet etmek ve canını çok kimseler bedeline fidyeye vermek için geldi, dedi." (Matta 20/28)

cektir: "Haşa, hak olmayan sözü söylemek bana yaraşmaz; eğer söylemişsem, şüphesiz sen onu bilirsin; sen, benim içimde olanı bilirsin; ben senin içinde olanı bilmem; doğrusu görülmeyeni bilen ancak sensin"

"Ben onlara sadece Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin diye bana emrettiğini söyledim. İçlerinde bulunduğum sürece onları gözetiyordum. Beni vefat ettirince artık onlar üzerine gözetleyici yalnız sen oldun. Sen her şeyi görüp gözetirsin." (Mâide 5/116-117)

Nasıl ki Hz. Muhammed'in sözleri Kur'an ayeti değilse Hz. İsa'nın sözleri de İncil ayeti değildir. Hele Hz. İsa'nın vefatından sonra söylediği iddia edilen sözler onun sözü bile olamaz. Teokrasi bu sözler üzerine kurulduğuna göre gerçek İncil'in Kur'an gibi teokrasiyi kabul etmediği ortaya çıkar.

111. Hıristiyanlar nasıl Petrus ve Pavlos'un mektuplarına dayanarak bir teokratik sistem kurmuşlarsa **şilerin** imamiye kolu da kendi büyüklerine ait sözlere dayanarak teokratik sisteme benzer bir sistemin savunucuları olmuşlardır.

Şiiler imamlarının ve müctehidlerinin sözlerine Allah'ın sözü demezler. Ama bir çoğu onları Allah'ın sözü gibi bağlayıcı sayar. Onların şu ifadelerine bakalım:

"İctihad şartlarını kendisinde toplamış müctehit, gaybet (imamın gözlerden uzak bulunması) zamanında İmam aley-hisselam'ın naibidir, mutlak olarak hâkim ve reisdur; hüküm vermekte, halka hükmetmekte İmamın salâhiyetine sahiptir. Onun hükmünü kabul etmemek İmam'ın hükmünü kabul etmemektir; İmam'ın hükmünü kabul etmemek ise Allah'ın hükmünü kabul etmemektir ki, bu, sâdık-i âl-i Muhammed'den rivayet edilen hadise göre Allah'a şirk koşmakla birdir⁷³."

Sâdık-i âl-i Muhammed, Hz. Muhammed'in soyundan, gelen doğru kişi demektir. Bu kişi Hz. Hasan veya Hz. Hüseyin dahi olsa onların sözleri bize delil olamaz. Bu, Petrus ve Pavlos'un sözlerine verilen değere çok benzemektedir.

Ehl-i sünnet, müctehid imamlardan hiç birine kutsallık tanımaz ve hiç birinin sözünü bağlayıcı saymaz.

73- Şia İnançları, s. 24.

Ma'n bin İsa el-Kazzaz demiştir ki, İmam Malik'ten şunu işittim; “Ben sadece bir insanım, hata yaptığım da olur doğruyu bulduğum da. Görüşüm üzerinde düşünün, Kitap ve Sünnet'e uygun olanımı alın, Kitap ve Sünnet'e uygun olmayanımı da bırakın⁷⁴.”

İmam Malik sık sık şöyle derdi: “Bizimkisi zandan ibarettir. Kesin bir kanaate varamayız.⁷⁵”

Ebû Yusuf ve Hasan bin Ziyad, Ebû Hanife'nin şöyle dediğini nakletmişlerdir. “Bizim şu ilmimiz bir görüştür. O, gücümüze göre vardığımız en güzel görüştür. Kim bundan daha güzelini getirirse kabul ederiz⁷⁶.”

74- İbnu'l-Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebîbekr (öl. 701 h.) İ'lâm'ul-muvakkîfîn, c. I, Beyrut, 1987/1407, s. 75.

75- İbnu'l-Kayyim, a.g.e. c. I, s. 76.

76- İbnu'l-Kayyim, a.g.e. c. I, s. 76.

SONUÇ

112. Kur'an teokratik sistemi asla kabul etmez. Teokrazi, Allah'ın yetkisinin kiliseye devri veya kilise ile paylaşılması anlamına geldiği için Kur'an'a göre böyle bir davranış şirktir.

Diğer taraftan teokraside Allah'a boyun eğer gibi yöneticilere boyun eğilmesi istenmektedir. Onlara itaat Allah'a itaat, onlara muhalefet Allah'a karşı gelme sayılmaktadır. Kur'an, bunu da şirk sayar.

113. Bunun dışında Kur'an'ın tavsiye ettiği bir devlet düzeni yoktur. İslamın evrensel ve zamanüstü olması da bunu gerekli kılmaktadır. Kur'an devletlerden, bir takım evrensel isteklerde bulunur. Bunların bir kısmı yukarıda belirtilmiştir. Onlar öyle şeylerdir ki, hiçbir toplum bunlardan vazgeçemez. Hiç bir idare de bu konuda mücadele eden insanları doğrudan karşısına alamaz Bu da İslamın her zaman ve her yerde yaşanabilmesine imkan verir.

114. İslam bilginlerinin siyasi otoriteden bekledikleri görevler şöyle özetlenebilir: "Siyasi otorite kanunları uygular, cezaları

infaz eder, toplumun ihtiyaclarını giderir, askeri donatır, vergi toplar, zorbalari, soygunculari ve eşkiyayı dize getirir. İnsanlara, inandıkları gibi yaşama hürriyetini sağlar. Adliye teşkilatının aksamadan ve serbestçe çalışmasını temin eder. Gelir ve servet dağılımının dengeli olması için tedbirler alır. Korunmaya muhtaç çocukların ihtiyaclarının tabii ortam içinde karşılanabilmesi için gerekeni yapar. Yoksullara destekte bulunur."

Sonuç olarak şunu söylemek gerekir: Teokrazi Kur'an'ın kabul etmediği bir devlet sistemidir. İncil'in teokratik düzeni emreden ifadeleri, Kur'an ölçülerine göre gerçek İncil'e ait olamaz. Bu konu yukarıda açıklanmıştır. Bundan gerçek hıristiyanlığın da teokrasiyi kabul etmeyeceği sonucu çıkar. Laiklik de teokraziye karşı verilen mücadelenin adı olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN VE DEVLET İLİŞKİLERİ

1- Devletin Dini

2- Laiklik

3- Kur'an'a Uygun Müslümanlık

4- Tarikatlar

5- Din Eğitimi

A- İnanç eğitimi

B- İbadet eğitimi

C- Ahlâk eğitimi

D- İmam Hatip Liseleri ve Kur'an
Kursları

6- Siyasi Partiler

A- Dine dayalı parti

B- Türkiye'de İran benzeri bir
İslam Cumhuriyeti olur mu?

7- Ordu-Millet Kaynaşması

İKİNCİ BÖLÜM

Kitab-ı Mukaddes'e ve Kur'an'a Göre TEOKRASİ VE LAİKLİK

1- Kitab-ı Mukaddes ve Teokrasi

A- Teokrasi İle İlgili Metinler

a- Pavlos'un mektubu

b- Petrus'un 1. mektubu

B- Teokrasi İle İlgili Yorumlar

a-Jean Calvin'in görüşleri

b-Brutus'un görüşleri

C- Kilise ve Teokrasi

2- Kur'an ve Teokrasi

A- Yönetimle İlgili Kurallar

a- Adalet

b- Hürriyet

(1)- inanç ve ibadet hürriyeti

(2)- İnandığı gibi yaşama

c- Aklın kullanılması

d- Yalnız Allah'tan korkmak

e- Yanlış karşı çıkmak

B- Mezhep Ve Tarikatlar

- a- İnan benzeri İslam cumhuriyeti
- b- Tarikatlar
- C- Cami Ve Teokrasi
- 3- Laiklik
- 4- Değerlendirme
- Sonuç

ÖNSÖZ

Her şeyimizi Allah'a borçluyuz, kimse onun verdiğiinden fazlasına sahip olamaz. "*Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah'ındır.*" (Bakara 2/255) Buna her insan inanır ve inancını bir şekilde ifade eder.

Putlara tapanlar da buna inanır. Bunlar putları, Allah'a yakın saydıkları bir kısım ruhanilerin simgesi olarak görür ve onlara, kendilerini Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye taparlar. Ama bu inanç akla aykırıdır. Hayallere ve efsanelere dayanır. Doğruluğunu kanıtlayacak bir tek bilgi ve belge yoktur. Bu şirktir.

Günümüzde tanrıtanımaz diye adlandırılan ateistler de aslında Allah'a inanırlar. Adına ister Doğa, ister Gök Tanrı isterse ne denirse densin, bütün varlıkları yaratan ve

evrenin tek hakimi olan Allah'ı inkar mümkün olmadığından tanrıtanımaz, babasını tanımazlık eden kişiye benzer. O, sıkışık zamanında nasıl babasını ararsa bu da dara düşünce Allah'a sığınır. Aslında bunlar, Allah'ın kendilerine her şey vermesini ama emir vermemesini isterler.

Bazı kimseler de Allah'ın emir vermesini kabul ederler. Ama onları sınıflara ayırır, kimini uygun bulur, kimini de uygun görmezler. Bunların durumu, Kur'anda yer alan şekliyle, Şeytan'ın durumuna benzer. Şeytan'ın o hale gelmesi, Allah'ın bir tek emrini uygun görmemesi ile başlamıştır. Yoksa o Allah'a, ahiret gününe ve inanılması gereken bir çok şeye inanır. İnanç, insanın bütün ilişkilerini etkiler. İster özel alanda olsun, ister kamu alanında olsun, her yerde etkisini gösterir. Fakat insan bir inançta kalmayabilir. Ama inancı değişti diye yaşadığı bir toplumdan çıkıp bir başka topluma geçemez. Bu sebeple her toplum, değişik inanç sahiplerine katlanmaya hazır olmalıdır. Ulaşım ve

haberleşmenin geliştiği, bir çok kimsenin doğup büyüdüğü toplumu terkedip başka yerlere göç ettiği çağımızda, kendimiz gibi inanmayanlara katlanmak, kaçınılmaz bir zorunluluk halini almıştır. Çünkü köyünden kentinden ayrılıp başka yerlere gidenler inançlarıyla birlikte gitmektedirler.

Mantıklı düşünen her insan, hiç kimseyi kendi gibi inanmaya zorlayamayacağını anlar ama insanların çoğu mantıklı hareket etmezler. Bu sebeple de inanç farklılıkları, düzinelerce probleme yol açar.

Toplumlara doğru görüşlerin egemen olması gerekir. Bu konuda doğru görüş, insanların inandıkları gibi yaşamalarına imkan vermektir. Ne yazık ki, etkili ve yetkili mevkide olanlar, doğruların değil, gücün egemen olmasına daha çok önem verirler. Bu da zulümlere ve haksızlıklara yol açar.

Doğruların yerine gücün egemen olmasını isteyenler, aslında insanların kendilerine köle olmasını istemiş

olurlar. Onlardan kimi bu konuda maddi gücünü, kimi devlet gücünü, kimi de dini kullanır. Bu sebeple hürriyetler konusu, tarih boyunca insanlığın en önemli konusu olmuştur. Hürriyet mücadelesine soyunan nicelerinin, etkili ve yetkili bir konuma gelince kendinden başkasına hürriyet tanımadığı çokca görülen bir gerçektir. İlahi dinler, inançlara baskı yapmayı kesinlikle reddederler. Peygamberler hep bunun mücadelesini vermişlerdir. Onlar insanı, insana köle olmaktan kurtarmaya ve Allah'tan başkasına köle olmamalarını sağlamaya çalışmışlardır. Bütün peygamberlerin ortak isteği, insanların Allah'tan başkasına ibadet etmemesidir. "İbadet" sözlükte kulluk ve kölelik, yani kayıtsız şartsız boyun eğme anlamına gelir. Allah'tan başkasına ibadet etmemek, ondan başka kimseye kayıtsız şartsız boyun eğmemek demektir. Ama dini, bir baskı aracı olarak kullanmak isteyenler, öncelikle onu, peygamberlerin gösterdiği çizgiden saptırıp tanınmaz hale getirmek zorunda kalmışlardır.

Bunlar dini, kişisel olmaktan çıkarıp kurumsal hale getirmişler, insanları dine kabul ve dinden çıkarma işlemlerini törene bağlayarak inançları da kendi emirleri altına sokmuşlardır. Bir yandan da bu kurum sayesinde devlete hakim olma ve Allah adına devleti yönetme imkanına kavuşmuşlardır. Yönetime Allah adına el koyunca devletin bütün nimetlerinden yararlanmış ama verdikleri ekonomik ve sosyal sıkıntılardan, yaptıkları zulüm ve baskılardan Allah'ı sorumlu tutmuşlardır. Kimse Allah'a hesap soramayacağından kendileri sorumsuz bir mevkide bulunmuşlardır. İşte bu teokrasidir. Buna uygun teşkilatlanma hıristiyanlarda vardır. Teokrasi, devletin kilisenin emrine girmesinin adıdır. Bunun kabul edilebilir bir tarafı yoktur. Onun için teokrasiye karşı verilen mücadele haklı bir mücadeledir.

Laiklik bu mücadelenin adı olmuştur. Teokrasiye başkaldırının simgesi olan laiklik, zamanla inançlara baskının aracı haline getirilmiştir. İnsanları kendilerine köle etme hırsı içinde

olanlar Şimdi, ya dini ya da laikliği kullanarak hürriyetleri ortadan kaldırmaya çalıŐmaktadırlar.

Kiliseye benzer bir dini kurumu müslümanlıkta oluşturmak mümkün olmamıştır. Kur'an'ın varlığı buna en büyük engeldir. Kur'an, din ve devlet ilişkilerinin ideal prensiplerini ortaya koymuŐtur. Duygusal davranmayan herkes onları kabul eder. Bu alıŐma ile biz, Kur'an ışığında din ve devlet ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini araŐtırdık. Çünkü Kur'an Allah'ın son kitabıdır ve hiç bozulmadan bize kadar gelmiştir. Sonra da teokrasi ve laiklik konusunu ele aldık. Onu da Kitab-ı Mukaddes'e ve Kur'an'a göre açıklamaya çalıŐtık.

Konuyu, aŐırılıđa kaçmadan iŐlemek ana gayemiz olmuştur. İnsanlar üzerinde hakim olmak için dini kullananlarla laikliği kullananların açmazlarını kısa ve özlü biçimde tespitte gayret ettik.

Burada doğruları göstermek istedik. Doğruları aslında herkes, büyük ölçüde bilir ama onları uygulamak herkesin hesabına gelmez. Bunu iyi biliyoruz.

Biz, eğer insafly hareket edebilen
kişilere faydalı olabilirsek kendinimizi
başarılı sayacağız. Böylelerinin sayısı
da pek az olur. Gayret bizden başarı
Allah'tandır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN

VE

DEVLET İLİŞKİLERİ

1- DEVLETİN DİNİ

1. Devlet bir kurumdur. Kurumların dini olmaz, insanların dini olur. Devlet namaz kılmaz, oruç tutmaz ve ahiretle ilgili bir endişe taşımaz. Devlet gibi diğer kurum ve kuruluşların da dini olmaz.

Devleti veya bir kurumu idare edenler, kendi inançlarını idarelerine yansıtırlar. Bu tabii bir durumdur. Müslümanların hakim olduğu devlete islam devleti, hıristiyanların hakim olduğu devlete de hıristiyan devleti denmesi bundandır. Tabii olmayan, idarecilerin halkı kendileri gibi inanmaya zorlamalarıdır. İşte din devleti veya ideolojik devlet böyle doğar. Bir inancı zorla değiştirmek mümkün olmadığından böyle yerlerde iç çekişmelerin, baskı ve zulümlerin sonu gelmez.

2. Dinin özü imandır. İmanın temeli de kalp ile tasdiktir. Kalp insanın iç dünyasındadır. İnsan burada alabildiğine hürdür.

Hiçbir inanç, insana zorla kabul ettirilemez. En baskıcı rejimler dahi bunu başaramazlar. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Dinde zorlama olmaz; artık doğru ile eğri birbirinden iyice ayrılmıştır. Bundan böyle kim zorbaları tanımaz da Allah'a inanırsa kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa yapışmış olur. Allah işitendir, bilendir.” (Bakara 2/256)

Bu sebeple müslümanlar kimseyi müslüman olmaya veya müslüman gibi davranmaya zorlayamazlar; tam tersine her kese inandığı gibi yaşama imkânı verirler. Bu böyle olduğu için müslümanların devleti, din devleti yani teokratik devlet olamaz¹. Onlar, insanları Allah adına değil, kendi adlarına yönetirler. İyi yöneten sevap kazanır. Kötü yöneten ise onun sorumluluğunu üstlenir.

3. Türkiye'de din deyince İslam anlaşılır. Bu dinin bir peygamberi, bir de Kitabı vardır. Müslüman olmak isteyen, o peygamberin gösterdiği ve bu Kitab'ın

---

¹- Teotik devlet konusu, bu kitabın ikinci bölümünde incelenmiştir.

bildirdiği gibi inanır ve yaşar. Yani
Kur'an'a uyar.

Bir de Kur'an'ı kendilerine uyduranlar vardır. Bunlar, hem diledikleri gibi yaşamak hem de müslüman sayılmak isterler. Onun için kendilerine uymayan ayet ve hadislerin bir kısmını eski çağlarla ilgili görüp yürürlükten kalkmış sayarlar, bir kısmını da farklı yorumlarlar. Böylece hayatla dini barıştırmış, dine çağdaş bir yorum getirmiş olduklarını düşünürler.

Kur'an'ı kendine uydurmaya çalışmanın doğru olmadığını onlar da bildiğinden içlerini rahatlatmak için destekçiler ararlar. Kendilerine yakın gördüklerini öne çıkarır, diğerlerini geri iterler. Devlet adına ya da bir kurum veya kuruluş adına konuştuıkları havasını vererek güçlü görünmek isterler. Bu yanlış bir yoldur. Çünkü din konusunda kim konuşursa konuşsun kendi adına konuşur.

Din devleti demek doğru olmadığı gibi dinsiz devlet demek de doğru değildir. Dindarlık veya dinsizlik sadece insanla ilgili bir kavramdır. Bu sebeple hiç kimse, din konusunda devlete ait bir kurum veya kuruluş adına konuşamaz. Çünkü bu

kurum ve kuruluşar, aynı inanca mensup kişilerin oluşturduğu bir dinî cemaat değildir. Dinî bir konuda bunlar adına konuşan kişi, kendi inancını o kurum veya kuruluşlara mensup kişilerin inancı gibi göstermiş olur ki, buna kimsenin hakkı yoktur.

Din ile ilgili olarak her müslümanı bağlayan şeyler; Kur'an ayetleri, sahih hadisler ve icma ile belirlenmiş şeylerdir. İcma, aynı devirde yaşayan İslam bilginlerinin tamamının dinle ilgili bir konuda görüş birliği sağlamasıdır.

4. Din hürriyetinin teminatı Kur'an'dır.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı. Öyle iken insanların inanmaya sen mi zorlayacaksın?”

(Yunus 10/99)

İnsanın dış dünyası da içi gibi hür olmalıdır. İşte gerçek kişiliğe o zaman kavuşur.

5. Devletin vatandaşı ile ilişkisi dinî veya ideolojik boyutta değil, adalet boyutunda olmalıdır. Devletin temel görevi, adaleti, iç ve dış güvenliği sağlamak,

vatandaşların temel hak ve hürriyetlerine engel olan şeyleri ortadan kaldırmaktır.

Devlet baskısı ile inanmış gözükenler vücuda alınmış mikrop gibi olur, güçlü hale gelince hastalık yaparlar.

İnançlarına baskı yapılmayanlar da vücuda yapılmış aşı gibi ülkeyi koruma görevini üstlenirler. Osmanlı devletindeki azınlıkların kendilerini azınlık değil, devletin şerefli bir vatandaşı saymaları çok önemliydi.

Devlet güneş gibi olmalıdır. Güneş nasıl müslüman, hıristiyan, yahudi, zengin, fakir ve ırk ayırımı yapmadan herkese aynı mesafede ise devlet de vatandaşlarına karşı hep aynı mesafede durmalıdır.

2- LAİKLİK

6. Laiklik Fransa'da doğmuştur. Fransızca'da dinî kuruluşların hakimiyetinden bağımsız olan kuruma Laik (laic veya laique) denir². Bu ülkede dinî kuruluş deyince Katolik kilisesi anlaşılır. Lâiklik

---

2- Büyük Larousse Ansiklopedisi, Laik maddesi

mücadelesi hıristiyanlığa karşı değil, kiliseye karşı verilmiştir.

7. Kilise, Allah adına hareket ettiğini öne sürerek kralı, hükümetleri ve valileri belirlemede ve göreve getirmede kendini yetkili görmüştür³. Bugün, seçilmiş kişilere yemin ettirmekle bu yetkisini az da olsa sürdürmektedir. Fransız tarihi, kiliseye karşı verilmiş mücadelelerle doludur. Kilisenin devlet üzerindeki egemenliğini kırma çabaları XIV. yüzyılda başlamıştır⁴.

8. Laiklik mücadelesinin dine karşı verilmediğinin en önemli göstergesi, Fransa'da kurucu meclis üyeleri tarafından hazırlanan ve Ağustos 1789'da kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin 10 ve 11. maddeleridir. Bu maddeler şöyledir:

Madde 10. Hiç kimse, dinsel inançları dahil, inançlarından dolayı rahatsız edilemez; elverir ki, bu inançların açıklanması yasa tarafından sağlanan kamu düzenini bozmasın.

3- Günay TÜMER, Abdurrahman KÜÇÜK, Dinler Tarihi, Ankara 1993, s. 256.

4- Büyük Larousse Ansiklopedisi, Laiklik maddesi,

Madde 11. Düşünce ve inançların başkalarına özgürce iletilmesi insanın en önemli haklarından biridir; her yurttaş özgürce konuşabilir, yazabilir ve bunları basıp yayabilir; bu özgürlüğün kötüye kullanılmasından ancak yasaca belirlenen durumlarda sorumlu olur.

9. Bu bildirge, 1791 tarihli Fransız Anayasası'nın başlangıç bölümü olmuştu⁵. Bu anayasa, Katolik Kilisesinin imtiyazlarına son vermeyi ve protestan, yahudi veya dinsiz olanların haklarını, özellikle din ve vicdan hürriyeti adına her çeşit dinî görüntüyü eşit görmeyi hedefliyordu⁶. Çünkü kilise bir başka din mensubuna hayat hakkı tanımazdı.

5- Büyük Larousse Ansiklopedisi, insan maddesi

6- GRIC (Groupe de Recherches Islamo-Chretien = İslam Hıristiyan Araştırmaları Topluluğu), Din ve Devlet, Islamochristiana, 12, Roma 1986, s. 49-72' den. Tercüme M. Sait HATİPOLU, İslâmî Araştırmalar Dergisi, C. III, sayı 3, Ankara 1989, s. 102.

Bildirgenin başlangıcında insan hak ve hürriyetlerinin önemi şu ifadelerle belirtilmektedir:

"Fransız halkının, Ulusal meclisi oluşturan temsilcileri, halkın mutsuzluklarına ve hükümetlerin yozlaşmasına tek neden olarak, insan haklarının bilinmemesini, unutulmasını ve çiğnenmesini gördüklerinden insanın doğal, vazgeçilmez ve kutsal haklarını resmi bir Bildirge ile açıklamaya karar verdiler.."

10. Burada özgürlüğün tanımı yapılmış ve yasa ile gereğinden fazla sınırlanmaması için Bildirge'ye madde konmuştur. İlgili maddeler şöyledir:

Madde 4. Özgürlük başkasına zarar vermeyen her şeyi yapabilmek demektir. O halde her insanın doğal haklarının kullanılması ancak, toplumun öteki üyelerine sağladığı aynı nitelikteki haklarla sınırlanır. Bu sınırlar ancak yasayla belirlenebilir.

Madde 5. Yasa yalnızca topluma zarar verici eylemleri yasaklar. Yasa tarafından yasaklanmayan hiç bir şeye engel olunamaz ve hiç kimse yasanın emretmediği bir şeyi yapmaya zorlanamaz.

11. Türkiye'deki resmi belgelerde de lâiklik dine karşı değildir. Anayasa'nın 2. maddesi şöyledir:

"Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir. "

12. Demek ki, lâiklik Türk Devleti'nin bir özelliğidir. Devletin bir başka özelliği de insan haklarına saygılı olmasıdır.

Anayasa'nın 24. maddesi her vatandaşa vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyeti tanımıştır. Yani Anayasa, lâikliğin devletin bir özelliği olduğunu, vatandaşın dindar olabileceğini kabul etmiştir.

13. Anayasa'nın 26. maddesi de düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti vermiştir. Maddenin giriş cümlesi şöyledir:

"Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir..."

Anayasa'nın böyle olması tabiidir.
Zaten İnsan ve Yurttaş Hakları
Bildirgesi'nin 16. maddesi şöyledir:

*"Hakları güvence altına alınmamış,
kuvvetlerin ayrılığı belirlenmemiş toplum-
ların anayasaları yok demektir."*

14. 1948'de Birleşmiş Milletler ta-
rafından kabul edilen İnsan Hakları
Evrensel Beyannamesi de düşünce vicdan
ve din hürriyeti konusunu karara
bağlamıştır. Bu madde dini, ne sosyal alan-
dan ne kamu alanından ne de başka bir
alandan soyutlar. Böyle bir şey zaten dü-
şünülemez. Dindar kişi, dininin emrini
bırakarak başka kişilerin emrini yerine
getiremez. Eğer yerine getirmek zorunda
kalırsa ya gizlice ya da açıktan buna karşı
koyar. Bu da İnsan ve Yurttaş Hakları
Bildirgesi'nin giriş kısmında belirtildiği
gibi *"...halkın mutsuzluklarına ve
hükümetlerin yozlaşmasına.."* sebep olur.
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin
18. maddesi şöyledir:

*"Herkes düşünce, vicdan ve din özgür-
lüğüne sahiptir; bu herkes için yalnız ya da
toplucu, gerek kamu önünde gerekse özel
olarak öğretimle, uygulamalarla, tapın-*

*mayla ya da dinsel yükümlülükleri yerine getirerek dinini ya da inancını ortaya koymak özgürlüğünü de içerir*⁷.

15. Anayasa'nın Başlangıç'ında da; ".. lâiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı.." ifade edilmiştir. Demek ki vatandaşa hizmet götürülürken dinî inançlarına göre ayırım yapılamaz.

16. Bu, İslam'da zaten vardır. Bu konuda sabıkası olmayan bir dinin mensubuyuz. Dinimiz insanlarla ilişkilerde onların dinlerinden kaynaklanan bir ayırımı izin vermez.

17. Bütün bu durumlara göre laiklik, dine karşı değil devletin dinî kurumların hakimiyetine girmesine karşıdır.

İslam'da devleti hakimiyeti altına alacak bir dinî kurum yoktur. Fransa'da kiliseye karşı yürütülen laiklik mücadelesi bir kaç asır sürmüş ve çok kanlı olaylar meydana gelmiştir ama Türkiye Cumhuriyeti lâikliği kabul ederken hiçbir dinî kuruluşun tepkisini almamıştır. Çünkü İslamda hem

---

7- Büyük Lrousse Ans. İnsan maddesi. İst. 1986.

devleti hakimiyeti altına alacak bir dinî kurum yoktur hem de lâiklik için yapılan yukarıdaki tamınların İslam'a aykırı bir yanı yoktur. Ayrıca İslam'da ruhban sınıfı da bulunmaz. Hiç kimse bu dini, insanlar üzerinde nüfuz sağlamanın aracı olarak kullanamaz. Camiler de kilise teşkilatı gibi değildir⁸.

İslam, inançlara baskı yapılmasını kabul etmez. Bir kimsenin müslüman olması tamamen kendi kararına bağlıdır. Bunun için bir dinî kuruluşun onayı aranmaz. Vaftize benzer bir törenin yapılması da sözkonusu değildir. Çünkü İslamda ne din adamı, ne de bir başka kişi Allah adına hareket edebilir. Allah müslüman olmayı öyle bir kaideye bağ-

---

⁸- Şeyhülislamı bir dini kurum sayanlar olabilir. Şeyhülislamlık kilise gibi bir dini durum değildir. Bunun Kur'an'a veya sünnete dayandırılan bir tarafı yoktur. O, ihtiyaç duyulduğu için ihdas edilmiş bulunan ilmî ve hukuki bir kurumdur. Şeyhülislam siyasi otoriteye bağlı idi. Göreve gelmesi ve görevden ayrılması siyasi otoritenin emri ile olurdu. Nitekim bir kanunla varlığına son verilmiştir. Ama devletler binlerce kanun çıkarsa kilisenin varlığını sona erdiremez.

lamıştır ki, buna kimse karışamaz. Çünkü dinin özü imandır. İmanın temeli de onu içten kabul etmek, yani kalp ile tasdiktir. Kalpteki tasdiki bir o kişi, bir de Allah bilir. Orası insanın en hür olduğu yerdir. Bu sebeple hiç kimse bir inancı kabule veya inkara zorlanamaz.

18. Kiliseye benzer bir teşkilatı olmayan, din adamlarını birer ruhanî lider değil, sadece din konusunda toplumu aydınlatan ve onlara örnek olmaya çalışan kişiler olarak gören ve kapısını teokrasiye tamamen kapamış olan bir dinin yaygın olduğu yerde lâiklik ne anlama gelebilir?

İşte problem tam bu noktada doğmaktadır. Burada lâikliği İslamın alternatifi sayan ve onu dine karşı kabul edenler ortaya çıkmaktadır.

19. Türkiye'de, azımsanmayacak oranda ateist⁹, yani hiç bir dini kabul etmeyen

---

⁹- Ateizm, tanrıtanımazlık anlamına gelir. Adına ister tabiat, ister Gök Tanrı isterse ne denirse densin, bütün varlıkları yaratan ve evrenin tek hakimi olan Allah'ı inkar mümkün olmadığından tanrıtanımaz, babasını tanımazlık eden kişiye benzer. O, en sıkışık zamanında nasıl babasını ararsa tanrıtanımaz da iyice dara düşünce Allah'a sığınır. Aslında bunlar, her şeyi veren

insanlar vardır. Kimileri de dine uzak dururlar; ondan beğendiklerini alır beğenmediklerini kenara iterler. Bunlar etkin konumdadırlar.

Ateistler din ile ilgili her görüntüyü lâikliğe aykırı sayarken dine uzak duran kişiler, kendilerinin hoşlanmadığı dinî görüntüleri laikliğe aykırı sayıp ortadan kaldırmaya çalışırlar. Bunlar laikliği dinî bir kurumun hakimiyetine karşı mücadele olmaktan çıkarıp doğrudan dine karşı mücadeleye dönüştürmüşlerdir. Onlara göre Allah'ın sosyal ve kamusal alanla

---

ama kendilerine emir vermeyen bir Allah isterler.

Bazı kimseler de Allah'a inandıklarını açıkça söyler ve ateizmi reddederler. Ama Allah'ın ve peygamberinin emirlerini, kendi anlayışlarına göre sınıflara ayırır, kimini kabul eder kimini de reddederler. Bunların durumu, Kur'anda yer alan Şeytanın durumuna benzer. Şeytanı o hale getiren Allah'ın bir tek emrini beyenmemesidir. Yoksa o Allah'a, ahiret gününe ve inanılması gereken bir çok şeye inanır. Kur'an'da bunu açıkça ifade eden ayetler vardır.

Ahazâb suresinin 36. âyeti şöyledir:

"Allah ve Rasulü bir işte hüküm verince inanmış hiçbir erkek ve kadın o işle ilgili davranışlarında serbest olamaz."

Müslüman, bu ayete uygun davranır.

ilgili emirleri uygulanamaz. O alanda yetkili olan kendileridir. Bunu açıkca söylemezler ama söz, davranış ve uygulamalarına başka bir anlam verme imkanı yoktur. Özel alanı da ilgilendirse, kendi karar ve uygulamalarına, dine aykırı diye karşı çıkılmasını asla kabul etmezler. Onların görüşlerine aykırı düşen dinî emir ve uygulamalar ya değiştirilmeli, ya da yürürlükten kaldırılmalıdırlar. Onların saygı duydukları din, kendi anlayışlarına uyan dindir. İslam dini konusunda karar mercii, Kur'an, sünnet ve din bilginleri değil, kendileridir. Yani insanlar, ancak onların müsaade ettikleri kadar dindar olabilirler.

20. Vicdanlara sıkıştırılmak istenen din, İslam dini olunca ona karşı mücadele çok zor olmaktadır. Çünkü İslam'a karşı çıkmak her şeyden önce evrensel değerlere karşı çıkmaktır. Zira İslam'ın istediği şeyler, insan tabiatı ve sosyal hayatla, yani bütün evrensel değerlerle tam bir uyum içindedir. Çünkü bu din, o değerleri koyan Allah'ın dinidir. Kur'an'da şöyle buyrulur:

“Sen yüzünü dosdoğru bu dine, Allah'ın fitratına (yaratma kanununa) çevir. O

İnsanları ona göre yaratmıştır. Allah'ın yarattığının yerini tutacak bir şey yoktur. İşte sağlam din bu dindir. Ama insanların çoğu bunu bilmezler.” (Rum 30/30)

21. Bu sebeple onlara lâiklik tanımından, insan haklarından, anayasa ve yasalarla tanınmış haklardan ve evrensel değerlerden bahsettiğiniz zaman ülkenin özel şartlarını ileri sürerek kabul etmezler. Laiklik devletin bir özelliği iken onu kendilerine ait bir özellik olarak belirtir ve "Ben lâikim, sen laik değilsin." gibi ifadeler kullanırlar. İnsanları da "laik olanlar ve olmayanlar" diye ikiye bölerler. Bunlar kendi vicdanlarına karşı da rahat değillerdir. Vicdanlarını rahatlatmak için zaman zaman yaptıklarının doğru olmadığını söyleyenler çıkar. İşte bütün huzursuzlukların temelinde bu yanlış anlayış ve davranış vardır. Bunlarla yapılacak etkili mücadele, bıkmadan doğruları anlatmaktır. Çünkü evrensel değerlere karşı mücadele ta başından kaybedilmiş bir mücadeledir. Eğer o değerlerin samimi savunucuları varsa onlar, kısa sürede başarıya ulaşırlar.

3- KUR'AN'A UYGUN MÜSLÜMANLIK

22. İslam Allah'ın dini, Hz. Muhammed de Allah'ın son elçisidir. Kur'an-ı Kerim, hem Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunun belgesi, hem de Allah'ın insanlardan neler istediğini açıkça ortaya koyan ve güvenli yollarla bize ulaştırmış olan ilahî kitaptır. Bu sebeple Kur'an'ı iyi anlamak gerekir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Bunlar Kur'an üzerinde akıl yormazlar mı? Yoksa kalpler üzerinde kilitler mi vardır? (Muhammed 47/24)

And olsun ki, biz Kuran'ı, üzerinde düşünülün diye kolaylaştırdık; ama hani düşünen? (Kamer 54/17, 22, 32 ve 40)

23. Müslümanlar Kur'an üzerinde düşünmeyi asırlarca unuttular. Kur'an üzerinde akıl yorma gereği unutulunca o, ulaşılmaz, erişilemez bir kutsal sayıldı ve onu anlayamayacağımız şeklinde bir kanaat oluştu. Sonra eskilerin her şeyi hallettiği savunuldu ve yeniliklere kapılar kapandı. Nihayet Kur'an, sevap kazanmak için okunan bir kitap haline dönüştü.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Bu Kur'an, gerçekten en doğruya ve en sağlama ulaştırır." (İsra 17/9)

Kur'an, gerçekten en doğru ve en sağlam olana ulaştırır. Fakat o, anlamak için değil de sadece sevap olsun diye okunursa onunla bir yere ulaşılamaz. Böyle bir şey, tıpkı kaliteli bir balın, sırf görüntüsü ve kokusu ile yetinmeye benzer. Yenmeyen balın vücuda ne faydası olur. Müslümanlar asırlardır böyle yapmışlar ve Kur'an ile yeterince beslenememişlerdir. Geleneksel kültür kalıpları ile hurafeler iç içe girmiş, halkı hurafeler sarmıştır. Ama artık Kur'an'ı anlamak için okuyanlar ve Kur'an üzerinde akıl yoranlar vardır. Bunlar kendilerini ve toplumu sorgulamaktadırlar. Bu hareket geçmişle de hesaplaşmaktadır.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

İnanmış kimseler için Allah'ı gönülden hatırlama ve ondan inen gerçeğe içten bağlanma zamanı hâlâ gelmedi mi? Sakın daha önce kendilerine Kitap verilenler gibi olmayalar. Onların üzerinden uzun zaman geçmişti de kalpleri katılaştı. Onlardan

çoğu yoldan çıkmış durumdadır. (Hadid
57/16)

24. Türkiye'de kendini müslüman saymayan azdır. Kendini müslüman sayanlar iki kesimdir. Birinci kesim kendini inanç boyutunda müslüman sayar. Onların içinde oruç tutan, kurban kesen, bayram namazı kılan ve zaman zaman Cuma namazına gidenler vardır. Onlar Batı medeniyetini hedeflemişlerdir. Kolaylık olsun diye onlara "Baticılar" diyelim. Diğer kesim ise dinin emirlerini yerine getirme arzu ve kararlılığı içindedirler. Onlara da "dindarlar" diyelim.

Baticılar dindarları gerici ve tutucu sayar, dindarlar da onları dinin dışında kalmakla suçlarlar.

25. Son yıllarda gösterilen gayretler her iki kesimi de Kur'an'ın etrafında toplamıştır. Kur'an'a yönelen Baticılar, dindarlardan bir kısmının yaşadığı dinin hurafelerle dolu olduğunu görmüşler ve böyle bir din anlayışı ve uygulamasından uzak oldukları için kendilerini şanslı saymışlardır. Bu durum, böyle dindarları fena halde sarsmıştır. Bu sarsıntı karşısında onlar kendilerini savunmak için Kur'an'a

yönelince yapılan tenkitlerin çoğunun haklı olduğunu görmüşlerdir. Bu yöneliş, hurafeye bulaşmış olsun olmasın, bütün dindarları ve Batıcıları derinden etkilemiştir. Artık bunların hepsi, Kur'an'ın etrafında tek vücut olma noktasına yaklaşmışlardır.

26. Bu sarsıntı, bazı kimselerin kendilerini tamamen dinin dışında görmelerine sebep olmuştur. Allah'ın Kitabına yönelmenin olduğu her yerde bu süreç kaçınılmaz olarak yaşanır. Allah

Teâlâ bu konuda şöyle buyurur:

Onlara bu işte (din işinde) apaçık belgeler verdik. Birbirlerine düşmeleri ancak, kendilerine bu bilgi geldikten sonra, aralarındaki çekemezlikten dolayı oldu. İşte senin Rabbin kıyamet günü, onların ayrılığa düştükleri konularda aralarında hükmedecektir. (Casiye 45/17)

Ehl-i Kitap'tan ve müşriklerden olan o tanımazlar, kendilerine apaçık bir kanıt gelinceye dek çözülecek değillerdi.

O (kanıt) Allah'ın elçisidir ki, tertemiz sayfalar okur.

Onlarda dosdoğru hükümler bulunur.

Kendilerine Kitap verilenlerin bölük bölük bölünmeleri, ancak bu apaçık belgenin (Kur'an'ın) onlara gelmesinden sonra olmuştur. (Beyyine 98/1-3)

*De ki: "Doğru geldi, eğri yok oldu.
Çünkü eğri hep yok olagelmiştir.*

İnananları esirgeyen ve iyileştiren ne varsa, biz Kuran ile onu indiririz. Ama bu, zalimlerin sadece yıkımını artırır. (İsra 17/81-82)

27. Kur'an'a yönelmenin güçlü olduğu her yerde çözülen gruplar, ellerindeki kaybetme korkusuyla harekete geçerler. Duygusal davrandıkları için tozu dumana katarlar. Kendilerine hiç bir şey anlata-mazsınız. Onlara karşı sabırlı olmak gerekir. Allah Teâlâ bu konuda şöyle bu-yurur:

"Sizde bir iyilik görülse bu onları tasa-landırır. Başınıza bir kötülük gelse ona da sevinirler. Eğer sabırlı olur ve korunursanız onların kurdukları düzen size bir zarar vermez. Çünkü onlar ne yapsalar Allah, onu çepeçevre kuşatır." (Al-i İmran 3/120)

Bu çalkantılar faydalıdır. Bu sayede kimileri sevap kazanır, kimilerininin de

gerçek kimliği ortaya çıkar. Sonunda sağlam bir din anlayışı elde etmek mümkün olur.

28. Kur'an'a yönelme bir fantazi ya da bir moda değildir; evrensel ve kalıcı boyutları olan ciddi bir iştir. Kur'an'a yönelme sloganı ile çıkanlardan kimileri, Kur'an'a uyma yerine Kur'an'ı kendilerine uydurma çabasına girebilmektedirler. Bunlar başkalarını tenkit ederken kendilerinin ne duruma düştüklerinin farkına bile varamıyorlar. Bu sebeple Kur'an'a yönelen herkes kendini bu açıdan sık sık sorgulamalıdır.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Allah'ın ipine hep birlikte sımsıkı sarılın; birbirinizden ayrılmayın. (Al-i İmran 3/103)

Ey İnananlar! Allah'a boyun eğin, elçisine boyun eğin, sizden olan yetkililere de. Bir konu üzerinde çekişince, eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız onu hemen Allah'a ve Resulüne götürün. Bu hem daha hayırlıdır, hem de sonu daha iyi olur. (Nisa 4/59)

Allah'ın indirdiği Kitap ile aralarında hükmet. Sakın onların heveslerine uyma. Onlardan kaçın ki Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmından seni saptırmasınlar. Eğer yüz çevirirlerse bilesin ki, Allah bir takım günahlarına karşılık başlarına bir kötülük gelmesini istiyordur. Zaten insanlardan çoğu gerçekten yoldan çıkmıştır.

Yoksa Cahiliye devri hükmünü mü arıyorlar? İyi bilen bir millet için kimin hükmü Allah'ın hükmünden güzel olabilir?
(Mâide 5/49,50)

4- TARİKATLAR

29. Her insan, rahatlıkla gidip katılacağı sohbet ve dostluk ortamları arar. Peygamberler bu ortamı sağlamışlardır. Kendilerine her kesimden insan rahatlıkla ve hiçbir engele takılmadan ulaşabilmiş, sohbetlerine katılabilmıştır. Meselâ Hz. Peygamberin Medine'deki mescidine kadını erkeği, yaşlısı genci, alimi cahili, müslümanı kafiri, yerlisi yabancısı herkes rahatlıkla girebilir ve sohbeta katılabilirdi. Sohbet, Kur'an etrafında olduğu için herkes kendi bilgi ve kabiliyetine göre oradan bir şeyler alırdı. Burası bir dernek veya lokal

gibi olmadığı için ödenecek bir aidatı veya verilecek bir çay parası da yoktu.

30. Namazda okuduğu Kur'an'ın anlamasını anlamayan kişinin namazı olur. Çünkü o, kendisine bu konuda verilen emri yerine getirmektedir. Emrin içinde okuduğu Kur'an'ı anlama yoktur. Ama Kur'an'ı anlamak en önemli hedeflerden olduğu için namazda okunuşu da onu daha kolay anlayacak şekilde olur. Mebsut'ta bunu anlatan ifadeleri dikkatle inceleyelim:

"Ona dua ve selam olsun, Hz. Peygamber şöyle demiştir: *"Kim imama uyarsa, o imamın okuması onun okuması sayılır."* O, meşhur bir hadisinde de şöyle demiştir: *"İmam tekbir alınca siz de alın, imam okuyunca siz susun."* İmama uyan kişinin, imamın arkasında kıraatta bulunma yasağı büyük sahabilerden 80 kişi tarafından rivayet edilmiştir. Bunların isimlerini hadisçiler toplamışlardır. Sa'd b. Ebî Vakkas demiştir ki, *"Kim imamın arkasından kıraatta bulunursa namazı bozulur."* Bunun anlamı şudur: **Kur'an okumada asıl maksat onu okumuş olmak değil, onu anlamak, düşünmek ve ona göre davranmaktır.** İbn Mes'ûd şöyle demiştir: *"Kur'an, ona uyulsun diye indirildi ama*

insanlar tuttu, onu okumayı ibadet saydılar."
İmam okur, cemaat da okunan Kur'anı din-
lerse istenen elde edilir. Ama namazda
herkes kıraatla meşgul olursa istenen şey
yerine gelmiş olmaz¹⁰."

Demek ki onların asıl hedefi, namazda
bile olsa okunan Kur'an'ı anlamaktı.

31. Tarikatlar, Hz. peygamberin yolunda
gitseler, Kur'an'ı anlamaya yönelik
sohbetler yapsalar, bu maksatla eğitim ve
öğretim ortamları meydana getirselerdi çok
iyi olurdu. Ama onlar, Kur'an'ı anlamak
için çaba göstermediler. Okudukları
Kur'anlar akıllarına değil, kulaklarına ve
gönüllerine hitabetti. Mana unutuldu, onun
sözleri ve musikisiyle yetinildi. Böylece
Kur'an, sohbetin süsü haline geldi. Bu
durum, kaçınılmaz olarak hurafelere ortam
hazırladı. Tarikat şeyhi, tıpkı hıristiyan
azizi gibi ruhani lider sayıldı ve ruhânî
alemlerle bağlantısının olduğuna inanıldı. O,
Allah ile müritleri arasında bir vesile ve
vasıta yerine kondu. Kur'an-ı Kerime göre
her müslüman Allah'ın dostu, yani veli
kulu iken bu vasıf tarikat büyüklerine has

---

¹⁰- Şemsüddin es-Serahsî, el-Mebsût, Beyrut,
1409/1989, c. I, s. 199-200.

kılındı. Dostun dosta nazı geçer, denilerek Allah'ın bunların nazını çekeceği kabul edildi. Onların olağan dışı yollarla insanlara yardım edeceğine inanıldı. Tarikata girme, el alma şeklinde bir törene bağlandı. Bundan önce adayın o tarikattan nasibinin olup olmadığını belirlemek için rüya görmesi ve bu rüyayı şeyhe anlatması şartı getirildi. Böylece istenmeyen ve şeyh tarafından onaylanmayan kişilerin tarikata alınması engellendi. Kapılar dışarıya sıkı sıkıya kapatılmış oldu. İnsanlar, tarikattan olan ve olmayan diye gruplara ayrıldı. Bu da tarikatın ve dolayısıyla şeyhin kutsallaştırılmasını sağladı. Bir çok mürit, Allah'ın verdiği nimetleri şeyhinin himmetiyle elde ettiğini söylemeye başladı. Onlara bir çeşit vahiy geldiğine, gaybı bilebildiklerine inanıldı. Bunu kabul ettirebilmek için şeyhin keramet göstermesi bir ihtiyaç haline geldi. Sonra her mürit, şeyhine ait bir keramet yakalamak için seferber oldu. Küçük bir tesadüf, büyük abartılarla keramet olarak anlatılmaya başlandı. İlm-i ledün ve ilm-i bâtin diye bir ilim uydurularak onların

böyle bir ilime sahip oldukları kabul edildi¹¹. Böylece yaptıkları saçmalıklar birer hikmet olarak algılanmaya başlandı. 180 sene kadar önce, Nakşibendi tarikatının Halidiye kolunda şeyhe rabıta adı altında yeni bir ibadet türü ortaya

---

¹¹- Kehf Suresinin 65. ayetinde, Hz. Musa ile karşılaşan kişi ile ilgili olarak "*Ona kendi katımızdan bir ilim öğretmiştik*" buyrulur. "kat" diye tercüme ettiğimiz kelimenin Arapça karşılığı "ledünn" kelimesidir. Hadis-i şeriflerden bu kişinin Hızır aleyhisselam olduğunu öğreniyoruz. İlm-i ledün ve ilm-i bâtından bahsedenler Hızır aleyhisselamın bu ilmini kasederler. Fakat Hz. Hızır ile beraber olan Hz. Musa'nın bu ilmi öğrenemediğini de kabul ederler. Çünkü bu husus hem ayetlerde hem Hz. Peygamberin sözlerinde geçer.(Bkz. Buhârî, İlim 44) Bununla beraber tarikat şeyhleri, ellerinde hiçbir belge olmadığı halde Hz. Hızır'a verilen bu özel ilmin kendilerinde de verildiğini iddia eder, kendilerini Hızır aleyhisselam yerine müritlerini de onu anlamayan Hz. Musa yerine koyarlar. Hiç bir kaynağı ve dayanağı olmayan bu iddia, şeyhleri şeytanın elinde bir oyuncak haline getirmiştir. İslam aleminin Allah'ın gazabına uğrayıp dünya sahnesinden çekilmiş olmasının asıl sebepleri bunlardır.

konu¹². iş, şeyhte Allah'ın tecelli ettiğine kadar götürüldü. Dünyada müritlerine yardım edeceğine inanılan şeyhin, ahirette de şefaet ederek müritlerini cehennemden kurtaracağına inanıldı. Şeyh, sanki Allah Teâlânın özel kalem müdürü ve sır katibi gibi bir mevkiye getirildi. Kur'an'dan adeta cımbızla çekilmiş bir kaç ayetin manası ciddi biçimde tahrif edilerek bu yanlışlıklar Kur'an'a tasdik ettirilmek istendi. Allah Teâlâ bütün bu iftiralarından uzaktır.

Bunlar Kur'an'a temelden aykırı şeylerdir. Kur'an dikkatle okunursa görülür ki, bütün peygamberler hayatlarını, bu gibi şeylere karşı mücadele ile geçirmişlerdir. En üzücü olanı da o insanların bu şeyleri, daha iyi müslüman olma arzusuyla yapmış

---

12. Rabıtayı, "Şeyhin suretinin mürşidin iki gözünün arasında tasavvur edilerek müridin mürşide karşı kendisini son derece alçaltıp ona yalvarması ve onu Allah ile kendi arasında vesile kılması şeklinde" tarif eden ve tarikata böyle bir rabıtayı sokan Halid Bağdâdî'dir. Ölümü 1242 h. 1827 miladi tarihidir. (Bu gibi konular için bkz. Abdülaziz BAYINDIR, Kur'an Işığında Tarikatçılığa Bakış, İstanbul 1997.)

olmalarıdır. Gerçeği öğrendikleri zaman, ne yazık ki, her şey bitmiş olacaktır. Duamız, bunların bu dünyadan ayrılmadan doğruları öğrenip gerekli dönüşü yapmaları içindir. Şahsi araştırmalarımıza göre az veya çok yukarıdaki hurafelere ve burada sayamadığımız nice hurafeye karışmamış bir tarikat yoktur.

32. Müslümanların Kur'an ile ilişkileri onu, manasını anlamadan okuma ve güzel sesli hafızların ağzından dinleme boyutuna indirildiği için tarikat şeyhlerini böyle bir konuma getirmek zor olmamıştır.

Şimdi örnek olarak onların şu sözlerine ibretle bakalım:

*Haklı dahi görünse mürîdin üstadına
itirazı haramdır*¹³.

*Şeyh müride bir şey telkin ettiğinde
devamlı onunla meşgul olmalı ve kalbine
hayır ve şer bir şey getirmemelidir*¹⁴.

*Müride lazım olan şartlardan biri de
şeyhin emrettiği şeyleri tevil etmeyerek ve*

---

¹³- KOTKU, Tasavvufî Ahlak, c. II, s.5, 2. paragraf.

¹⁴- KOTKU, Tasavvufî Ahlak, c. II, s. 248.

*geciktirmeyerek yapmasıdır. Zira tevil ve geciktirme büyük kesintiye sebeptir*¹⁵.

*Mürit şeyhinin terbiyesinde ölü yıkanın elindeki ölü gibi olmalıdır ki, şeyh, müride istediği gibi hareket edebilsin*¹⁶.

Yani kısaca mürit şeyhinin kölesi olmalıdır. Hatta köleden de öte bir bağlılığı bulunmalıdır. Çünkü köle efendisine zaman zaman baş kaldırır veya içten içe horurdanır ama mürit hem içi ile hem de dışı ile şeyhine tam boyun eğer.

33. Tarikatlar, insanı sömükleştirmekte, kendine olan güveni ortadan kaldırmakta ve onu kişiliksiz hale getirmektedir. Türkiye'de tekke ve zaviyeler resmen kapalıdır ama fiilen çok tarikat vardır. İnsanları bu konuda uyarmak için ciddi çalışmalar yapmak gerekir. Ancak devlet, bu konuda da taraf olmamalı ki, yapılan çalışmalara duygular karışmasın, konu rahat bir ortamda tartışılsın ve istenen

---

¹⁵- KOTKU, Tasavvufi Ahlak, c. II, s. 246, paragraf 5.

¹⁶- KOTKU, Tasavvufi Ahlak, c. II, s.245, 3. paragraf.

sağlıklı ve kalıcı sonuçlara ulaşmak
mümkün olsun.

5- DİN EĞİTİMİ

Din hürriyeti, dini öğrenme hürriyetini
de içerir. Din eğitimi; inanç, ibadet ve
ahlak eğitimi diye üçe ayrılabilir.

A- İNANÇ EĞİTİMİ

34. Dine inanmak isteyen kişi, hangi
eğitim seviyesinde ve ne durumda olursa
olsun inanır ve inandığı gibi yaşamaya
çalışır. Eğer inancını doğru öğrenememişse
boşluğu hurafelerle doldurur.

Zamanımızda nice ilim adamı, yüksek
bürokrat, sanayici ve iş adamı samimi
olarak dinini yaşama gayretine girmiş ama
inancı ile ilgili yeterli bilgisi olmadığı için
sonradan hurafecilerin ve istismarcıların
esiri haline gelmiştir.

35. Bir müslüman, öncelikle
hurafelerden uzak bir inanca sahip
olmalıdır. Bunun en güvenli yolu, inancını
Kur'an'dan öğrenmesidir. Kur'an, bütün
insanlığı yaratan Allah'ın kitabı olduğu için
inancını Kur'an'dan öğrenenler bütün
insanlığı kucaklayan ve herkese karşı anla-

yışlı davranabilen ufku açık insanlar
olurlar. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

*De ki: "Doğru olan Rabbinizden ge-
lendir." Artık dileyen inansın, dileyen ta-
nımasın. (Kehf 18/29)*

*"Kim yola gelirse sadece kendi için
gelir. Kim de yolunu kaybederse sadece
kendi aleyhine kaybeder. Hiç bir günahkar
başkasının günahını çekmez. Biz de bir elçi
gönderinceye kadar azab etmeyiz." (İsrâ
17/15)*

Müslümanlığı doğru öğretmek için,
Kur'an meali okullarda ders olarak oku-
tulmalıdır. Bu, aynı zamanda hurafelere
karşı güvenli ve etkin bir mücadele olur.

B- İbadet eğitimi

36. Namaz, oruç, hac ve zekat konu-
sunda temel bilgileri doğru bilmek gerekir.

Namaz kılan herkesin Fatiha Suresini,
namaz surelerini, Ayet'el-kürsîyi doğru
okuması icabeder. Namaz duaları ile
günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan
konularla ilgili buyrukları ve öğütleri
içeren ayetleri de öğrenmelidir. Bunların
sayısı azdır. Onları doğru okumak, kendi
harfleriyle öğrenmeye ve o harfleri doğru

seslendirmeye bağlıdır. İmam-Hatip Liselerini ve Kur'an Kurslarını bitirmiş olanlar bir yana, bugün kelime-i şhadeti dahi aslına uygun olarak seslendirenler pek azdır. Bu durum, yüksek seviyede bilgi ve görgü sahibi olan nice insanın, bu konuda eziklik duymasına ve kendini küçük görmesine yol açmaktadır.

37. Kur'an'ı, kendi harfleriyle doğru olarak okumak da her müslümanın arzu ve ihtiyacıdır. İşte bu arzusunu normal yollarla, iyi yetişmiş öğretmenler gözetiminde gideremeyenler şikayetlere yol açan yollara başvurmak zorunda kalmaktadırlar. Onun için ilkokuldan başlayarak isteyen her öğrenciye Kur'an öğretmek gerekir. Kur'an kursları ve İmam Hatip Liseleri bu konudaki ihtiyacı tümüyle karşılayacak kapasitede değildirler. Orta kısımları kapatılmadan önce İmam Hatip Liselerinde görülen aşırı yığılmaların sebebi, evladına dinî eğitim vermek isteyenlerin bu arzularına diğer okulların cevap verememesidir. Diğer okullarda dinini öğrenememiş olanların aşağılık kompleksine girmeleri de yanlış davranışların bir başka sebebidir.

C- AHLÂK EĞİTİMİ

38. Kişinin kendine, ailesine, yaşadığı topluma, ülkesine ve bütün insanlığa karşı hak ve görevleri vardır. Bir müslüman bu konudaki görevlerini; farzları, helâl ve haramları doğru öğrenmelidir. Böyle olmazsa örnek bir insan ve iyi bir müslüman olması mümkün olmaz..

D- İmam Hatip Liseleri ve Kur'an Kursları

39. 1340 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu, ilmi kuruluşların tamamını Milli Eğitim Bakanlığına bağlamıştır. Bu cümleden olarak, Şer'iyye ve Evkaf Vekaletine bağlı medreseler ve mektepler, Özel vakıflar tarafından idare olunan medreseler ve mektepler Milli Savunmaya bağlı askeri rüşti ve idadiler, Sağlık Bakanlığı'na bağlı dar'ul-eytamlar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Bilindiği gibi kanunlar, görülen lüzum üzerine çıkarılır ve sonradan ortaya çıkan

yeni ihtiyaçlar sebebiyle ya yürürlükten kaldırılır, ya da değiştirilirler.

Tevhid-i Tedrisat Kanunundaki ilk değişiklik 1341 tarihinde Askeri liselerin Milli Savunma Bakanlığına bağlanması ile yapılmıştır. Daha sonra sağlık personeli yetiştiren eğitim kurumları Sağlık Bakanlığına, niversiteler Yksekretim Kurumuna bağlanmış, vakıflara özel okul ve niversite kurma yetkisi verilmiştir.

Buğn Tevhid-i Tedrisat Kanununa göre faaliyetini sürdüren tek kuruluş İmam Hatip Lisesidir. Bu kanunun İmam Hatiplerle ilgili ifadeleri şöyledir:

"Maarif Vekleti...imamet ve hitabet gibi hidemtı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşad edecektir..."(4. Madde)

40. Buğn İmam Hatip Liselerinin programları imamlık ve hatiplik gibi görevleri yerine getirecek eleman yetiştirmeye uygun değildir. Bunlar, Anayasa'nın 24. maddesine göre devletin denetiminde din eğitimi ve ğretimi yaptırın liselerdir. Buraya gelen öğrenciler de bu gayeyle gelmektedir. Din görevlisi olmak isteyenler ise İmam-Hatip Lisesi yanında bir

Kur'an Kursu'na gitmektedirler. Sekiz yıllık kesintisiz eğitim uygulamasından sonra, mihraba geçip namaz kıldırarak kişileri bulmak çok zor olacaktır. Çünkü lise çağında verilecek eğitimle doğru dürüst Kur'an okuyacak seviyede kişiler yetiştirmek hemen hemen imkansızdır. Zira Kur'an harflerini doğru seslendirmek için gerekli ağız ve kulak terbiyesi daha küçük yaşta verilmelidir.

41. Kur'an Kursları kısa ve uzun süreli olmak üzere iki çeşittir:

Kısa süreli olanlar Kur'an'ı yüzünden okutma ve bazı sure ve duaları ezberletme gayesiyle açılmıştır. Öğrencilere bu süre içinde ihtiyaç duyulan din dersleri de verilmektedir. İlk ve orta dereceli okullardaki din dersleri yeterli olur ve Kur'an da öğretilirse hem bu kurslara ihtiyaç kalmaz hem de lise çağında öğrenciyi, Kur'an'ı doğru okuyacak şekilde eğitim güçlüğü'nün doğuracağı sakıncalar ortadan kalkar.

Uzun süreli Kur'an Kursları, İmam Hatip Liselerine destek olmaktadır. Buralarda hafız yetiştirilmekte ve daha yoğun bir din eğitimi ile öğrenciler mes-

leğe hazırlanmaktadır. Tevhid-i Tedrisat Kanunundaki hedeflere ancak bu şekilde ulaşılabilir. Yoksa imamlık ve hatiplik yapacak memurları yetiştirmek mümkün olmamaktadır. İmam Hatip Liselerinin programları, iyi bir seviyeye ulaştırılmazsa bu kurslara olan ihtiyaç devam edecektir.

42. İmam Hatip Liseleri bir taraftan Kur'an Kurslarının desteği ile dinî hizmetleri yerine getirecek elemanlar yetiştirirken diğer taraftan dinini bilen insanları topluma kazandırmaktadır. Böyle insanların varlığı toplum için büyük bir güvencedir. Bu sebeple İmam Hatip Liselerinin en önemli görevi hurafelere karşı kalkan olmaktır. Çünkü hurafeciler dini iyi bilmeyenleri ararlar. Cahillikleri ancak bu şekilde farkedilmeyecek ve kendilerine boyun eğilecektir. Bütün okullarda verilmekte olan din dersleri yeterli seviyeye çıkarılmalı ve İmam Hatip Liseleri Tevhid-i Tedrisat Kanununun istediği seviyeye ulaştırılmalıdır. Din eğitimi müfredatı Kur'an ışığında gözden geçirildiği takdirde ülkeye aklın ve bilimin hakim olması kaçınılmazdır.

43. Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin uygulanmasından sonra eğitimle ilgili her konuda olduğu gibi din eğitimi konusunda da büyük bir kaosa girildiği ve sıkıntıların doruğa çıktığı açıkça görülmektedir. Buna taraf olanlardan kimileri bunun insanları dinden uzaklaştıracağı, kimileri de bu sayede dinî hayata istedikleri şekli verebilecekleri umuduna kapılabilirler. Ama İnsanların dine yönelişlerine engel olmak mümkün değildir. Bu, bütün dünyada yaşanan bir süreçtir. Dine yönelen kişiler ise din konusunda sadece, o dinin önderlerinin yolunda giderler.
44. Dinden değil, dinin eksik ve yanlış öğrenilmesinden korkmak gerekir. Eğer dinî eğitim yaygınlaştırılmaz ve İmam Hatip Liselerinin mesleki ağırlıkları arttırılmazsa inancını sorgulamayan, dinî liderleri Allah'ın yeryüzündeki temsilcileri gibi algılayan insanlar çoğalır. İşte asıl felaket o zaman olur.

6- SİYASİ PARTİLER

45. Anayasa göre, "*devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üye-*

rinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak amacıyla..” siyasi parti kurulamaz¹⁷.

Anayasa böyledir ama ideolojilerini öne çıkaran kimi idarecilerin halkı kendileri gibi inanmaya zorlayan tavırları dil, ırk, din ve mezhep farklılığına dayalı partilerin kurulmasına ortam hazırlamıştır. Bunlara karşı başka partiler de kurulunca birdenbire çok sayıda parti ortaya çıkmış ve her biri kendine taban bulabilmiştir.

Bu durum gereksiz sürtüşmelere, vatandaşların sınıf ve zümrelere ayrılması gibi tehlikeli sonuçlara yol açmakta, ülkenin gücü ve imkanları bu çark içinde heba olup gitmektedir. İdarecilerin kendi ideolojilerini kabul ettirme çabaları, karşı ideolojileri devlete hakim olma mücadelesine sokmuştur. Bir çok siyasi parti, bir hizmet yarışı ortaya koyma yerine temsil

---

¹⁷- Bunlar Anayasa'nın 14. maddesinde konulan sınırlamalardır. Anayasanın 69. maddesinde siyasi partilerin 14. maddedeki sınırlamaların dışına çıkamayacağı yazılıdır.

ettiği ideolojiyi hakim kılma ve yandaşlarını devlet imkanlarından yararlandırma yarışına girmiş görünmektedir. Böyle bir ortamda sonu alınmaz çatışmaların olması kaçınılmazdır.

46. Bu ortamı doğuran hukuki ve sosyal sebepler ortadan kaldırılmazsa sonuç alınmaz. Nitekim 12 Eylül 1980'den sonra siyasi parti sayısını azaltma gayreti başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Artık %20 ler civarında oy alan partiler Türkiye'nin en büyük partileri olarak hükümet kurmaktadır.

İdeolojik davranışlara son verilecek olsa partiler kendi ideolojilerini hakim kılmaktan vazgeçerek ülke kalkınması için hizmet yarışına girmek zorunda kalırlar.

47. Türkiye'de en büyük çatışma, İslam dinine karşı yaşanmaktadır. Bu durumda dine dayalı parti konusu özel bir önem taşır. Şimdi o konuya girelim:

A- DİNE DAYALI PARTİ

48. İslâmî parti olmaz ama müslümanların partisi olabilir. İkisi arasında fark vardır. İslam bir dindir. Bu dinin hedefi kişilerdir. O, dünyalık elde

etmenin aracı olarak kullanılamaz. Dini
tebliğ ile görevli peygamberlerin ortak
sözü şudur:

*"Ben sizden buna bir ücret istemem,
benim ücretim sadece varlıkların sahibi
olan Allaha aittir." (Şuarâ 26/180)*

49. Dine karşı çıkanlar, din tebliği ile
iktidar mücadelesini birbirine
karıştırmışlardır. Hz. Musa ile devrin en
büyük krallarından olan Firavun arasında
geçen şu konuşma bu açıdan önemlidir.

*"Musa dedi ki, "Bak, Firavun! Ben
âlemlerin Rabbinin bir elçisiyim.*

*Bana düşen, Allah'a karşı gerçek dışı
bir şey söylememektir. Size Rabbinizden
bir mucize getirdim, İsrailoğullarımı benimle
beraber gönder." (Araf 7/104-105)*

*Firavun dedi ki: "Alemlerin Rabbi de
neyin nesi oluyor?"*

*Dedi ki, kesin olarak inanacaksınız, o
göklerin, yerin ve ikisinin arasındaki her
şeyin Rabbidir."*

*(Firavun) Çevresinde bulunanlara dedi
ki, "İşitmiyor musunuz?"*

*Musa devam etti: "O sizin de Rabbiniz,
önceki atalarınızın da Rabbidir."*

*Firavun dedi ki, "Size gönderilen elçi-
niz gerçekten delidir."*

*Musa dedi ki: "Eğer aklınızı kullanabi-
lirseniz o, doğunun, batının ve bu ikisinin
arasında olanların Rabbidir."*

*Firavun dedi ki: "Hele benden başka-
sını tanrı edin, and olsun seni zindanlık-
lardan biri yaparım."*

*"Ya sana apaçık bir şey getirmiş olsam
da mı?" dedi.*

*"Haydi getir bakalım; eğer
doğrulardan biri isen." dedi.*

*Hemen değneğini attı, bir de ne görsün
apaçık bir ejderha!*

*Elini çıkardı, o da bakanlar için bem-
beyaz oluverdi.*

*(Firavun,) çevresinde bulunan ileri
gelenlere dedi ki: "Bu gerçekten bilgin bir
büyücü.*

*İstiyor ki büyüyle sizi toprağınızdan
çıkarsın. Ne emredersiniz?*

*Dediler ki, "Onu ve kardeşini alıkoy,
şehirlere toplayıcılar gönder.*

*Sana bütün bilgin büyücülerini getirsin-
ler." (Şuarâ 26/18-37)*

Burada Hz. Musa: "İsrailoğullarını benimle beraber gönder." dediği halde Firavun, tam aksine onun iktidarı ele geçirmek istediğini iddia ederek milli duyguları istismar etmiştir. Firavun'un sözünü tekrar edelim:

"O İstiyor ki büyüsiyle sizi toprağınızdan çıkarsın."

Halbuki, Hz. Musa İsrailoğullarını alıp gitmek istiyor. Firavun Hz. Musa'nın ne dediğini iyi anlıyor ama sanki onun gerçek niyetini sezmiş gibi davranarak demagoji yapıyor ve kendini değil de halkını düşündüğünü söylemeye çalışıyor. Çünkü doğruyu söylemek işine gelmiyor.

50. Bu sebeple İslamı, iktidara gelmenin bir vasıtası olarak kullanmak yanlıştır. O zaman yetkili makamda bulunanlar İslama duygusal yaklaşırlar. Zira hiç kimse elindeki imkanları kaybetmek istemez. Ayrıca bu davranış iktidar hırsıyla yanıp tutuşanları da harekete geçirir. Sonunda kimileri iktidarı elden kaçırmamak için dine karşı çıkarken, kimileri de iktidara gelebilmek için dini kullanırlar. Her ikisi de

dini, gereği gibi düşünmeye ve bir etki altında kalmadan o konuda karar vermeye engel olur.

51. İslamın partisi olmaz ama müslümanların bir veya birden çok partisi olabilir. Bunlar programlarını ortaya koyar, gerekli bilgi birikimi ve tecrübeye sahip olduklarını gösterir ve iktidar mücadelesine katılırlar. İktidara gelirlerse din adına değil, kendi adlarına yönetirler. İyi yönetirlerse sevabı kendilerine, kötü yönetirlerse vebali yine kendilerine olur. Çünkü İslamda yanlış olmaz ama müslümanda olabilir.

52. Din hürriyeti önemlidir. İnanç bir kalp işi olduğu için inanç hürriyetini tanımak veya tanımamak fazla bir anlam taşımaz. Ama din hürriyeti çok önemlidir. Din deyince, o dinin bütün emir ve yasakları anlaşılır. Bunun daha açık ifadesi, inandığı gibi yaşama hürriyetidir.

İslam, insana inandığı gibi yaşama imkanı sağlar ve inançlara baskı ve hakereti yasaklar. Osmanlının, meyhane açmayı ve domuz yetiştirmeyi müslüman kesime yasaklayıp gayrimüslimlere serbest bırakması bu yüzdendir.

Bu anlayış, İspanya'dan kaçan yahudilere kucak açmamıza ve onlara tarihlerinin en mutlu dönemini yaşatmamıza sebep olmuştur. Yahudiler bunun hatırasına 500. Yıl Vakfı'nı kurmuşlardır.

53. Ama artık eski hoşgörü ortamı yoktur. Çünkü etkili mevkilerde bulunan ateistler ve dine uzak kimseler, hoşgörülü olamamaktadırlar. Bunlar, çeşitli sebeplerle müslüman görünme ihtiyacı da duydukları için problem karmaşık hale gelmektedir. 1946'dan beri kurulan siyasi partiler, daha çok oy alabilmek için halkın dinî duygularına hitabetme konusunda adeta yarışmışlardır. Bunların içinde samimi olanlar olduğu gibi dinî duyguları istismar edenler de olmuştur.

Anayasanın 24. maddesine göre
"Kimse .. her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüya kullanamaz."

Din istismarının adı ikiyüzlülük ve münafiklıktır. İkiyüzlü ile gerçek dindarı ayırmak zordur. Hele insanlara dinleri konusunda problem çıkarılırsa ikiyüzlüler için bulunmaz bir fırsat doğar. Bu defa gerçek

dindarlar din istismarcılığı ile suçlanırlar. Bu da her şeyi alt üst eder. Türkiye'de yaşanan budur. Bir de her türlü dinî görüntüye, laiklik adına karşı çıkan, dinî eğitime darbe vurup insanları dinlerinden uzaklaştırmayı çağdaşlık sayanların, kendilerine duyulan tepkileri azaltmak için zaman zaman çıkıp dine saygılı olduklarını, fakat din istismarına karşı olduklarını söylemeleri yok mu, İşte bu tavır, daha büyük tepki toplamakta ve dindarlara, alaya alındıkları duygusunu vermektedir.

İkiyüzlüler Hz. Peygambere de sıkıntı çektirmişlerdi. Kur'an'da bu konuda bir çok uyarı vardır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Sana "Başüstüne" derler, ama senin yanından uzaklaşınca, içlerinden bir takımı, geceleyin senin dediklerinden başkasını ortaya koyar. Allah da onların gece yaptıklarını yazar. Artık onlardan yüz çevir. Allah'a dayan. Koruyucu olarak Allah yeter". (Nisa 4/81)

54. Din evrensel ve zamanüstüdür. Yani dinin zamana ve mekana bağlı olmayan değişmez kuralları vardır. Devlet politikaları ve kanunlar ise zamana, mekâna ve ihtiyaçlara göre değişir. Bir devlet, eğer

din ve vicdan hürriyetini tanırrsa kanunlarını ve politikalarını ona göre düzenler. Çünkü dine yapılacak müdahaleyi hiç bir dindar kabul edemez.

Meselâ, Nur Suresi'nin 31. ayeti, müslüman kadınların başlarını örtmelerini emreder. Bu emir, ilk günden beri tartışmasız uygulanmıştır. Bugün, hem Türkiye'de hem de diğer İslam ülkelerinde müslüman kadınlar başlarını örterler. Tutulur kimi yerlerde kadınların başlarını örtmesini yasaklanırsa bütün müslümanların tepkisi alınır. Kur'an var oldukça bu tepki sona ermez.

Bu tepki olduğu sürece onu istismar edenler de olur. Bir parti başörtüsünü savunur, diğeri karşı çıkar. Buna ateistlerin ve İslama uzak kimselerin, dini vicdanlara sıkıştırma gayretleri de eklenince lâiklik dinsizlik olarak uygulama alanı bulur. Artık akıl değil, duygular öne çıkar. Bu durumda partilere oy verenler de duygularıyla hareket ederler. Partilerin ülke kalkınması, birlik ve beraberlik için ne yapacağı onları çok ilgilendirmez. Partilerden birine oy veren için önemli olan dininin emrini yerine getirme imkanını elde etmek,

diğeri için önemli olan da buna mani olmaktır. Böylece her iki parti de tepki oylarıyla parlamentoya girer ve siyasal dengeleri bozarlar. Dürüst politikacılar ise ya silinip gitme pahasına dürüstlüğe devam ederler, ya da menfaatlerini düşünerek politikalarını değiştirme zorunluluğuna hissederek.

55. Halbuki bizim devlet geleneğimize uygun olarak devlet dine karışmasa, dinî duyguları istismar mümkün olmaz. Böylece kendi elimizle kendimizi tehlikeye atmamış oluruz. O zaman dürüst politikacıların işi kolaylaşır, siyasi parti sayısı kendiliğinden ikiye ya da üçe düşer. Çünkü istismar edilecek bir şey kalmayınca ciddi politikalar üretmek gerekir. Bu da zor iştir. Bilgi birikimine, alt yapıya ve yeterli donanımına sahip olmayı gerektirir. Ama istismar kolaydır. Kim daha çok bağırır ve daha çok yalan söylerse daha çok taraftar bulabilir.

B- İRAN BENZERİ İSLAM CUMHURİYETİ

56. İslam dini ruhban sınıfını kabul etmez. Allah önünde insanların hepsi eşittir. Bunun tek istisnası Şiilikte vardır.

Bu mezhep devlet başkanının kim olacağı hususunda çıkan ihtilaftan doğmuştur. Onlara göre imam, yani devlet başkanı Hz. Peygamber tarafından tayin edilmiş olmalı ve bütün günahlardan arındırılmış bulunmalıdır. Şiiler bu şahsın Hz. Ali olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Yani onlara göre devlet başkanlığı siyasi bir makam değil, dinî bir makamdır. Şimdi onların imamlık, yani devlet başkanlığı konusundaki bazı görüşlerine bakalım:

"İmamlık ancak Allah'tan nass ile, yahut o imandan önceki imamın onun imametini beyaniyle tahakkuk eder. İnsanların seçmesiyle, istemesiyle olmaz. İnsanlar dilediklerini imam olarak tayin, yahud dilediklerini azil hakkına sahip değillerdir.¹⁸"

Şiilerin, imamın özellikleri ile ilgili inançları şöyledir:

"İmamın da peygamber gibi içte, dışta, görünürde, gizlilikte, bütün kötü ve pis

---

¹⁸- Muhammed Rıza'l-Muzaffer, Akâaid'ül-İmâmiyye, Şia İnançları (Türkçeye çeviren Abdülbaki GÖLPINARLI) İstanbul 1978, s. 50.

şeylerden, doğumundan vefatına dek masun olduğuna inanıyoruz. İmam, imametten önce, sonra, soy boy şerefi bakımından en yüce ve temiz kişi olup her türlü kötülükten, suçtan, yanılmadan, yanlış iş görmeden, unutmadan ve her türlü aşağılık şeylerden masundur¹⁹."

İran'daki Şiiler, imamın sıfatları ve bilgisi konusundaki inançlarını şöyle ifade ederler:

"İmamın peygamber gibi, yiğitlik, kere, temizlik, gerçeklik, adalet, tedbir, hikmet ve bütün üstünlükler ve iyi huylar bakımından halkın en seçkini olması gerekir ve buna inanmaktayız..."

İmamın ilahî hükümlere, ilahî maarife, bütün bilgilere sahip olması, peygamber, yahud kendisinden önceki İmam vasıtasıdır. Yepyeni bir şey hakkında da imam, Allahu Talâ'nın ona ihsan ettiği kudsi kuvvetle, ilham yoluyla gereği gibi hükmeder, o şeyi künhüyle anlar, bilir. Bir şeye yönelirse, onu bilmek dilerse, o şey hakkında, ancak gerçeği bilir, yanılmaz, şüpheye düşmez, bu hususta aklî delillere,

---

¹⁹- Şia İnançları, s. 51.

yahut belletenlerin belletmesine ihtiyacı yoktur. Bilgisi iktiza edince daha da derinleşir. Daha da ziyadeleşir..."

"... İmamlardan hiçbiri bir muallime gitmemiş, bir mürebbiden bir şey öğrenmemiştir ... Hiç biri bir hocadan ders görmemiş, hiç biri bir mektebe, bir medreseye gitmemiştir. Böyle olduğu halde kendilerine bir şey sorulunca ona derhal en doğru cevabı vermedeler. Dillerine bilmiyorum sözü gelmediği gibi. cevap vermek için düşünmeleri yahut cevabı bir müddet sonraya tehir etmeleri de vaki değildir..."²⁰

İmamlara İtaat

Şiilerin imamlara itaat konusunda inançları şöyledir:

"Onların buyrukları Allah'ın buyruklarıdır. Yasakları O'nun yasaklarıdır. Onlara itaat Allah'a itaattır. Onlara isyan, Allah'a isyandır. Onları seven Allah'ı sever. Onlara düşman olan Allah'a da düşman

---

²⁰- Şia İnançları, s. 52-53.

olur. Onların emirlerini reddetmek caiz değildir.²¹"

57. Ehl-i sünnetin bunları kabul etmesi mümkün değildir. Türkiye'de yaygın olan İslam anlayışı budur. Ehl-i sünnete göre devlet başkanlığı siyasi bir makamdır. Onun için bu konuda bir ayet ya da hadis yoktur. Yukarıda onların imamlar için söylediklerinin çoğunu biz peygamberler için dahi söyleyemeyiz.

Kur'an'a göre "*Hz. Muhammed sadece bir resuldür.*" (Al-i İmrân 3/144) Arapça'da bir sözü ve elçiliği yüklenen kişiye resul denir²². Yani resul, işe kendini karıştırmadan birinin sözünü bir başkasına ulaştırmakla görevli kişidir²³. Dinî terim olarak da Allah'ın, kendi hükümlerini halka ulaştırmak üzere görevlendirdiği insana

---

²¹- Şia İnançları, s. 54.

²²- Rağıb el-İsfahânî, el- Müfredât, s.353.

²³- Mecelle m. 1450. (Risalet, bir kimse tasarrufta dahil olmaksızın bir kimesnenin sözünü diğere tebliğ etmektir.

Ol kimseye resul ve ol kimesneye mirsil ve diğesine mürselun ileyh denir.)

resul denir²⁴. Bunun Türkçe karşılığı
elçi'dir.

Allah Teâlâ elçilerinin görevini üç şekilde belirlemiştir:

Elçinin birinci görevi emri tebliğdir.
Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Elçilere apaçık tebliğden başka ne düşer?" (Nahl 16/35)

"Ey Elçi! Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun" (Maide 5/67)

Elçinin ikinci görevi emri açıklamadır.
Ayette şöyle buyrulur:

"Biz ne elçi gönderdiysek sadece kendi halkının diliyle gönderdik ki, onlara açık açık anlatsın." (İbrahim 14/4)

Allah'ın Elçisinin üçüncü görevi müjdeleme ve uyarmadır. Bu konuda şöyle buyrulur:

"Biz seni bütün insanlara sadece bir müjdecî ve bir uyarıcı olarak göndermişizdir." (Sebe 34/28)

---

²⁴- Eş-Şerîf Ali b. Muhammed el-Curcânî, et-Tarifât, tarih ve yer yok. s.110.

Elçi baskı yapamaz. İnsanlara tam bir inanç hürriyeti tanıyan Allah şöyle buyuruyor:

"Sen öğüt ver! Esasen sen sadece bir öğütçüsün.

Sen onların tepesine dikilecek değilsin."
(aşiye 88/21-22)

Allah'ın elçileri mucize gösterirler. Mucize, onlara olağanüstü bir kişilik vermek için değil, Allah'ın elçisi olduklarını belgelemek içindir.

İtibarlı bir kişi, günün birinde kalkıp ben Amerika'nın Ankara Büyükelçisi oldum dese, Türk Devleti Amerikan hükümetinin onu elçi olarak görevlendirdiğine dair belge ister. İşte mucize de Allah'ın elçisinin görevlendirme belgesidir. İnsanların böyle bir belge düzenleme imkanı olmadığı için adına mucize denmiştir.

Hız. Muhammed tıpkı bizim gibi bir insandır. Bizden farkı, Allah'ın Elçisi olmasıdır. Kur'an'da şöyle buyruluyor:

"De ki, ben de tıpkı sizin gibi bir insanım. Bana, sizin tanrınızın bir tek tanrı olduğu vahyediliyor. Artık kim Rabbinde

*kavuşmayı umuyorsa hemen iyi bir iş
yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak
etmesin." (Kehf 18/110)*

58. İşte bir tarafta imamlarını kutsal bir kişiliğe büründüren şiilik, diğer tarafta Hz. peygamberi bile herkes gibi bir insan sayan ehl-i sünnet inancı. Biri devlet başkanlığını dinî bir makam sayarken diğeri siyasi bir makam saymaktadır. Üstelik sünniler devletlerini, İslam adıyla değil, Abbâsî, Selçuklu ve Osmanlı gibi adlarla kurmuşlardır. Dört halife döneminde devlete ad bile konmamıştır. Bunlar boşuna değildir. Arada bu kadar fark varken şiiler ile ehl-i sünneti aynı saymak kabul edilemez bir hata olur. Türkiye'de İran benzeri bir İslam Cumhuriyeti kurulacağını iddia edenler esasen bu farkı yeterince bilmeyenlerdir.

7- ORDU-MİLLET KAYNAŞMASI

59. Ordusuz millet ve milletsiz ordu düşünülemez. Bunlar et ve kemik gibi birbirine muhtaçtır. Et ile kemik arasına yabancı madde girerse vücutta dayanılmaz ağrılar olur. Ordu ile millet arasında yabancı unsurların girmesi de aynıdır. Yabancı un-

surlardan kastedilen ikiyüzlülerdir. Bunların ne orduya ne millete faydası olur. Bunlardan kimileri ordunun, kimileri de milletin yanında yer almış gözükerek bir tarafı diğerinden koparmaya çalışırlar.

Ordu mensuplarıyla ilim adamları gerçekleri kolay kabul eden bir yapıya sahiptirler. Çünkü her iki meslek de yalandan, dolandan uzaktır. Ama bunlar kimseyi kandırmadıkları için başkalarının da kendilerini kandıramayacaklarını sanırlar. Kandırıldıklarını anladıkları zaman da iş işten geçmiş olur.

İkiyüzlüler, bulanık suda balık avlamaktan hoşlandıkları için ortalığı karıştırmakta üstlerine yoktur. Halkı, bunların samimi olmadıklarına inandırmak zordur. Bu sebeple onlara karşı mücadele yumuşak, dikkatli ve sürekli olmalı ve onları cesaretlendirecek, istismarlarına fırsat verecek bir uygulama içine girilmemelidir. Bu bakımdan devlet sorumluluğu ile hareket etmeli ve bunların ordu millet kaynaşmasının önüne geçmeleri engellenmelidir.

60. İkiyüzlüler ordu mensuplarının iyi niyetini istismar için ellerinden gelen her

şeyi yaparlar. Bunlar bir kısım ilim adamlarını yanlarına almakta da zorluk çekmezler. Böylece durup dururken ülkede büyük sancılara sebep olabilirler.

Kur'an-ı Kerim'de ikiyüzlüler ile ilgili bir çok uyarı vardır. Onlardan biri şöyledir:

Ey İnananlar! Sizden olmayanı sırdaş edinmeyin, onlar sizi şaşırtmaktan geri durmazlar. Size sıkıntı veren şeyden hoşlanırlar. Onların öfkesi ağızlarından taşmaktadır, içlerinin gizlediği ise daha büyüktür. Eğer aklınızı kullanırsanız onlarla ilgili ipuçlarını açık açık ortaya koymuşuzdur.

İşte siz, öylesiniz ki, tutar onları seversiniz, ama onlar sizi sevmezler. Siz bu Kitabın (Kur'an'ın) tamamına da inanırsınız. Onlar sizinle karşılaşınca "İnandık" derler. Meydanı boş bulunca da, size olan öfkelerinden tırnaklarını yerler. De ki: "Öfkenizden çatlayın". Allah o göğüslerin ne taşıdığını bilir.

Sizde bir iyilik görülse bu onları tasalandırır. Başınıza bir kötülük gelse ona da sevinirler. Eğer sabırlı olur ve korunursanız onların kurdukları düzen size bir zarar vermez. Çünkü onlar ne yapsalar

Allah, onu çepeçevre kuşatır." (Al-i İmran
3/118-120)

İnsanlar, tarih boyunca en büyük sını-
kıntıyı ikiyüzlülerden çekmişlerdir. Onlara
münafık denir. Bunlar, inanmadıkları halde
inanmış gözükürler. Bunların bir kısmı
dürüst davrananları hayran bırakacak bir
çizgi çizebilir. Nitekim onların içinde Hz.
Muhammed'i bile hayran bırakanları ol-
muştur. Ayette şöyle buyrulur:

*"Onları gördüğün zaman dış görünüş-
leri seni imrendirir. Konuşurlarsa, konuş-
malarına kulak verirsin. Tıpkı, dayalı kof
kütükler gibidirler; her çığılığı kendi aleyh-
lerine sayarlar. İşte düşman onlardır.
Onlardan sakın. Allah onların canlarını
alsın. Nasıl da saptırılıyorlar.* (Münafikün
63/4)

61. Ordu ile milleti birbirinden
soğutmak ve arayı açmak isteyenlerin
işlerini kolaylaştıran bir husus vardır ki,
onu gözden geçirmek gerekir. Ordu
mensuplarının kışlaları ayrı, lojmanları
ayrı, kantinleri ayrı, eğlenme ve dinlenme
yerleri ayrıdır. Erkek vatandaşlar, sadece
ömürlerinin bir döneminde er veya
yedeksubay olarak ordu mensuplarıyla

yüzyüze gelirler. Orada da konum gereği, ilişkiler askeri disiplin içinde olur. Bu tarz, askeri personeli bazı dış etkilerden koruyor gibi gözükse de halk ile araya mesafe sokmakta ve kaynaşmayı önlemektedir.

Ordu, bu halkın ordusudur. Bu sebeple halkın ordusuyla kaynaşması, karşılıklı destek ve güvenin artarak devam etmesi açısından çok önemlidir. Bu sayede, araya araçlar girmeden ordu halkını, halk da ordusunu yakından tanıma fırsatı bulacaktır.

Belli bir olgunluğa erişmemiş kişiler ordu mensubu olamazlar. Büyük bir tarihi geçmişi ve kökleşmiş geleneği olan Türk ordusunun bu konuda gelişmiş ve yerleşmiş ölçüleri vardır. Halkla birebir ilişkiye girildiği zaman, askeri personeli bazı dış etkilerden koruma düşüncesiyle halktan uzak tutmanın aşırı bir hassasiyet olduğu görülecektir.

Şunu da unutmamak gerekir ki, bundan zarar göreceğ olan iki yüzlüler ve onların uzantıları, ordu-millet kaynaşmasını engellemek için ellerinden ne gelirse yapacaklardır. Çünkü bu, onların oyunlarını bozacak, araya giremeyecekler ve milleti

ordusundan ayırma umutlarını kaybedeceklerdir. İşte asıl o zaman ordumillet olduğumuz bütün açıklığı ile ortaya çıkacaktır. Çağımızdaki savaşların hattı müdafaayı değil, sathı müdafaayı gerekli kıldığı, o sathın da bütün vatan olduğu gerçeği, fiilen de bunu zorunlu kılmaktadır. O zaman düşmanların ülkemiz üzerinde planlar yapma imkanları da ellerinden alınmış olacaktır. Bunun ne kadar faydalı olduğu terörle mücadelede zaten görülmüştür.

Bir başka konu da şudur: Kimi siyaset adamları ve bazı basın organları derin devlet, çeteler vs. gibi üstü kapalı ve işneleyici sözlerle kendi başarısızlıklarını veya halk tarafından kabul görmeyecek tekliflerini orduya mal etme gibi bir kurnazlık içine girerek menfaatlerini koruma uğruna bu ayrılığı körükleyebilmektedirler. Ordu millet-kaynaşması ideal boyutta devam ettiği taktirde bu gibilerin kurnazlıkları da kursaklarında kalacak ve kendi başarısızlıklarını örtmek için üstü kapalı da olsa orduyu kullanamayacaklardır.

İKİNCİ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES'E VE KUR'AN'A

GÖRE

TEOKRASİ VE LAİKLİK

KİTAP-I MUKADDES'E VE KUR'AN'A
GÖRE
TEOKRASİ VE LAİKLİK

62. Türkiye'de siyaset, ekonomi ve hukuk gibi temel konuların din ile ilgisi, genellikle hıristiyanlık ve yahudilik açısından ele alınır. Bu sahada yetişenlerin çoğu, İslam'ın bu gibi konulara bakışını ya bilmez ya da yanlış bilir. Teokrasi ve laiklik kavramları da böyledir. Bu iki kavram, hıristiyan ülkelerde ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki yazı, böyle bir bilgi eksikliğini gidermeye katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

1- KİTAB-I MUKADDES VE TEOKRASİ

63. Teokrazi, theos (tanrı) ve kratein (hükmetmek) sözlerinden oluşan birleşik bir kelimedir²⁵. Hakimiyeti Tanrıya, ya da Tanrı iradesine dayandıran yönetimler için kullanılır. Buna göre krala ve hükümetlere itaat Tanrı'ya itaattir. Onlara karşı gelmek Tanrı'ya karşı gelmektir. Çünkü kral, hükümetler ve valiler Tanrı tarafından belirlenir ve onun tarafından göreve getirilirler.

Bunun Kitab-ı mukaddes'te dayanağı vardır. Ama Kur'an böyle bir yönetim anlayışını kabul etmez.

A- İLGİLİ METİNLER

64. Kitab-ı mukaddes, Ahd-i atık ve Ahd-i cedîdden oluşur. Tevrat'a Ahd-i atık, İncil'e de Ahd-i cedîd denir.

25- Mümtaz Soysal, Anayasaya Giriş, Ankara 1968, s. 16.

65. İncil'de teokrasiyi öngören metinler vardır. Tevrat'ta ise bu anlama gelebilecek bir ifade yer alır. Tevrat'ın ifadesi şöyledir: Süleyman dedi ki, "Ey oğlum Rab'den ve kraldan kork. İhtilalcilere karışma²⁶." İncil, iki yerde teokrasiyi açıkça emreder. Bu metinler Pavlos'un ve Petrus'un mektuplarında yer alır.

a- Pavlos'un Romalılar'a mektubu

66. Pavlos mektubunda şöyledir:

"Herkes emri altında bulunduğu hükümetlere boyun eğsin. Zira Allah tarafından verilmemiş bir yetki yoktur. Mevcut hükümetler Allah tarafından atanmıştır. Bunun için hükümete karşı gelen Allah'ın düzenine karşı direnmiş olur. Direnenler kendilerini sorumluluk altına sokacaklardır. Çünkü hükümdarlar iyi işler için değil, sadece kötü işler için

---

26- "'Ey oğlum Rab'den ve melik'ten kork. İhtilalcilerle ihtilat etme" Emsal-i Süleyman, XXIV/21, Kitab-ı Mukaddes, İbrani, Keldânî ve Yunan dillerinden tercüme. Dersaadet 1910. Ahd-i atîk s.775.

korkuturlar. Hükümetden korkmamak ister misin? Öyleyse iyi olanı yap, o zaman onun tarafından övülürsün. Çünkü o Allah tarafından, senin iyiliğin için görevlendirilmiştir. Ama eğer kötü olanı yaparsan kork, çünkü kılıcı boş yere taşımıyor. Zira o Allah'ın hizmetindedir, kötülük işleyene olan öfkeden dolayı intikam alır. Bu sebeple yalnız korkudan değil, gönülden bir bağlılıkla da ona bağımlı olmak gerekir²⁷".

27- Mektup sadeleştirilmiştir, aslı şöyledir: "Herkes emri altında bulunduğu hükümetlere itaat etsin. Zira Allah tarafından olmayan bir hükümet yoktur ve mevcut hükümetler Allah tarafından tertip olunmuştur. Bunun için hükümete muhalefet eden Allah'ın tertibine mukavemet etmiş olur ve mukavemet edenler kendi aleyhlerine hüküm davet edecekler. Zira hükümdarlar iyi ameller için değil, ancak kötü ameller için korkuturlar. Hükümetden korkmamak ister misin. İyi olanı işle ve onun tarafından medholunacaksın. Çünkü senin iyiliğin için Allah tarafından memurdur. Lakin eğer kötü olanı işler isen kork, çünkü kılıcı beyhude yere taşımıyor. Zira Allah

b- Petrus'un 1. mektubu

67. Petrus'un 1. Mektub'unda şu ifadeler

geçer:

"İmdi insanlar tarafından kurulan her düzene Rabb için bağımlı olun. Gerek başta bulunan kişi olması nedeniyle krala, gerekse valilere boyun eğin. Çünkü onlar, O'nun tarafından, suçluları cezalandırsınlar ve iyi iş yapanları övsünler diye gönderilmişlerdir. Zira Allah'ın istediği şudur: Hür kişiler gibi yaşayın, ama hürriyetinizi şerre örtü yapmayın. Ancak Allah'ın kulları gibi olup iyilik yaparak cahil kişilerin cahilliğini susturun. Herkese saygı gösterin. Kardeşleri sevin. Tanrı'dan korkun. Krala saygı gösterin²⁸."

---

tarafından memur olup kötülük işleyen üzerine gazab icrası için intikam alıcıdır. Bu ecilden yalnız gazab sebebiyle değil, ancak zamir sebebiyle dahi tabi olmak lazımdır." (Pavlos'un Romalılara Mektubu, 13. bab, 1-5, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid s.206.)

28- İfadeler sadeleştirilmiştir, aslı şöyledir. "İmdi Rabb için tanzimat-ı beşeriyyenin her birine gerek padişaha cümleye faik

B- TEOKRASİ İLE İLGİLİ YORUMLAR

68. Hıristiyan düşünürlerden Jean Calvin ve Stephanus Junus Brutus'a göre Hıristiyanlık teokrasiyi emretmektedir.

a- Jean Calvin'in yorumları

69. Calvin Kitab-ı mukaddes'in yukarıdaki ifadelerini şöyle yorumlamaktadır:

---

olduğundan, gerek valilere, şer işleyenlerin mücâzâtı ve hayır işleyenlerin medhi için anın tarafından irsal olunanlar bulduklarından itaat ediniz. Zira Allah'ın iradeti budur ki, hürler gibi, ama hürriyetinizi şerre örtü tutmayup ancak Allah'ın kulları gibi olarak cahil ademlerin cehaletini hayır işlemekle iskat edesiz. Cümleye hürmet ediniz. Biraderleri seviniz. Allah'tan korkunuz. Padişaha hürmet ediniz." (Petros'un I. mektubu, II/13-17. Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid, s. 298.)

"Petrus, "krala saygı gösterin." ve Süleyman, "Oğlum Tanrı'dan ve kraldan kork." dediği zaman bizden bir şey istiyor. Çünkü birincisi, saygı terimi ardında içten ve gerçek bir hürmeti kastediyor, ikincisi, kralı Tanrı'yla birlikte anarak kralın bir çeşit kutsal yücelik ve değerle donatılmış olduğunu gösteriyor.

Pavlos'un önemli buyruğunu da unutmamalıyız. Onun, *"Bu sebeple yalnız korkudan değil, gönülden bir bağlılıkla da ona bağımlı olmak gerekir."* sözüyle anlatmak istediği, prenslere ve yöneticilere olan itaatin sadece korkudan değil, bunun aynı zamanda Tanrı'ya itaat olduğu bilerek yapılması gereğidir. Çünkü prenslerin ve yöneticilerin iktidarı Tanrı'dan gelir...

Pavlos der ki, *"Herkes emri altında bulunduğu hükümetlere boyun eğsin."* Şu halde her kim hükümete karşı gelirse Tanrı'nın düzenine karşı gelmiş olur.

70. Şu hususta kimse kendini aldatmasın, Tanrı'ya karşı gelmeksizin yöneticilere karşı çıkamayız. Çünkü silahsız bir yönetici cezalandıramayacağı için küçümsense de Tanrı silahlıdır ve bu küçümseyişin intikamını derhal alacaktır.

İtaat kavramı altında Şu unsurları görüyorum: Fertler kamu ile ilgili konularda kendilerini yetkili görmemeli, devlet işlerine karışmamalı, yöneticilerin yetkisine giren işlere burunlarını sokmamalı ve genel olarak kamuyu ilgilendiren herhangi bir girişime kalkışmamalıdır. Kamu düzeninde düzeltilmesi gerekli olan bir bozukluk varsa kargaşaya çıkarmamalı, ellerinin bağı olduğu bir işe kendilerini sokmamalıdır. Bu alanda eli kolu bağı olmayan tek kişi yöneticidir. Demek istediğim, kendilerine emir verilmeden hiç bir işe kalkışmasınlar. Çünkü eğer yönetici emir verecek olursa onlar da kamu otoritesi ile yetkilendirilmiş olurlar...

71. Kamu yararına uygun yönetenler, Tanrı'nın hakimiyetinin gerçek örnekleridir. Adaletsizce ve diktatörce hükmedenler de yine Tanrı tarafından insanları günahkarlıklarından dolayı cezalandırmak için görevlendirilmişlerdir. Yine de onlarda yasal gücü Tanrı'dan aldıklarını gösteren o kutsal haşmet vardır...

Bütün şereften yoksun, en kötü karakterli bir kimse bile eğer kamu yetkisine sahipse, Tanrı'nın kendi buyrultusuyla adaletin ve yargısının bakanlarına havale ettiği o görkemli, kutsal iktidarla donatılmıştır ve dolayısıyla halkına itaati bakımından kralların en iyisi kadar şerefe ve saygı görmeye layıktır.

Karakterleri ne olursa olsun, bu saygıyı, hatta bu dindarca bağlılığı bütün yöneticilerimize sonuna kadar göstermek zorundayız. Bunu sık sık tekrar ediyorum ki, kişileri kendi başlarına ele almamayı öğrenelim; Tanrı'nın buyrultusuyla kişiliklerinde sarsılmaz bir haşmetin yazılı ve kazanmış olmasını yeterli sayalım...

72. Kötülükleri tedavi etmek üstümüze düşmez. Bize düşen tek şey, bütün kralların yürek ve meyilleri elinde olan Tanrı'nın yardımını istemektir... Tanrı'nın önünde onun kutsadıklarını öpmeyen, yargılanan boynu bükükleri ezmek için adaletsiz yasalar çıkaran, yoksul insanlara zulüm, dul kadınlara haksızlık, öksüzlere eziyet eden, yeryüzünün bütün kralları ve

yargıçları sonunda yerlerinden düşecek ve ezileceklerdir²⁹."

b- Stephanus Junius Brutus'un yorumları

73. Brutus bu konuda şöyle der: Kutsal Kitap, Tanrı'nın kendi sultanıyla, kralların ise tanrı'dan aldıkları sultaya dayanarak hükmettiklerini, asıl egemenliğin Tanrı'da bulunduğunu, kralların onun delegeleri olduklarını söyler³⁰.

Kral makamını, Krallar Kralı efendimiz Tanrı'dan, kendi halkına adalet dağıtmak ve onları bütün düşmanlarına karşı korumak amacıyla alır..

29- Jean Calvin, Hıristiyan Dininin Öğretisi'nden seçme parçalar (Christianae religionis institutio, Kitap IV, Bölüm 20: Devlet Yönetimi Üstüne) çeviren Şahin ALPAY, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ. Derleyen Mete TUNCAY Ankara 1969, s.48-51.

30- Stephanus Junius Brutus, Vindiciae contra Tyrannos (Tiranlara karşı haklar) Çeviren Mete TUNCAY, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ, Seçilmiş Yazılar, Ankara 1969, s. 62.

Kralların ta giymesinde iki türlü szleŖme olduğunu okuyoruz: Biri halkın Tanrı'nın halkı olması için Tanrı'yla kral ve halk arasında, ikincisi, halkın sadakatla itaat, kralın da adaletle hükümdarlık etmesi için kralla halk arasındadır³¹."

31- Brutus, a.g.e. s. 63.

C- KİLİSE VE TEOKRASI

74. Kilise, teokratik sistemin en temel kurumudur. Çünkü bu sistemde kralı, hükümetleri ve valileri belirleyen ve göreve getirenin Tanrı olduğuna inanılır. Hıristiyanlara göre Tanrı Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlüsüdür. Oğul İsa'dır. "*Gökte ve yeryüzünde bütün iktidar ona verilmiştir*³²." İsa adına hareket etme ve karar verme yetkisi ise kiliseye aittir. İsa kilisede hazır bulunur. Çünkü kilise onun manevi varlığı ile bütünleşmiştir³³. Kutsal Ruh ise kiliseyi Allah'ın yani Baba'nın nimeti ve armağanlarıyla doldurur ve hatalardan korur³⁴.

75. Matta İncil'ine göre Hz. İsa çarmıha gerilip defnedildikten üç gün sonra kabrinden çıkmış, Galile'de 11 havarisine

---

32- "Ve İsa yanlarına gelüb anlara hitaben dedi ki, semada ve zeminde bütün hükümet bana verildi." (Matta 18, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid, s. 43.)

33-TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e s.263.

34-TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 256.

görünmüş ve şöyle demiştir: "Gökte ve yeryüzünde bütün iktidar bana verilmiştir. Şimdi gidin, bütün ulusları öğrenci yapın. Onları Babam, Ben ve Kutsal Ruh adına vaftiz edin. Sizlere buyurduğum her şeyi tutmalarını onlara öğretin. İşte dünyanın sonuna kadar ben her an sizlerle beraberim³⁵."

Bu, kiliseyi hıristiyanlar yanında güçlü bir hale getirmiştir. Hatta bir kimsenin hıristiyanlığa kabulü de kilisenin onayı ile olur. Bunun için vaftiz gerekir. Vaftiz, Yunanca suya batırmak demektir. Bir

---

35- Metin sadeleştirilmiştir. Elimizdeki nüshadaki ifadeler şöyledir. " Ve onbir şakirdler Galil'e İsa'nın onlara emr ettiği dağa vardılar. ve Onu görünce ona secde kıldılar. Lakin bazıları şüphe etdiler. Ve İsa yanlarına gelüb anlara hitaben dedi ki, semada ve zeminde bütün hükümet bana verildi. İmdi gidiniz, cümle milletleri şakird ediniz. Onları Peder ve Ben ve Ruh'ul-Kudüs ismine vaftiz ediniz. Ve size emrettiğim şeylerin cümlesini hıfz etmeyi anlara talim ediniz ve işte dünyanın nihayetine degin ben her vakt sizin ile beraberim." (Matta 16-20, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid, s. 43.)

Hıristiyanlık terimi olarak İsa'nın manevi vücuduyla birleşmeyi ve Kutsal Ruh'la yeniden doğmayı ifade eder. Vaftiz, hıristiyan olmanın ilk şartıdır. Bir kiliseden diğerine geçmek de vaftizle olur³⁶.

76. Hıristiyan dünyasında en çok mensubu bulunan mezhep Katolik Mezhebidir. Bu mezhep kendini Petrus'a bağlar. Ruhanî reis Papadır. Papa, İsa'nın vekili ve Petrus'un halefidir. Papa yanılmaz bir otorite, kilise ise evrenseldir. Kilise dışında kurtuluş yoktur. Roma, diğer kiliselerin ruhanî merkezidir ve hepsinden üstündür. Kilise, Kutsal Ruh tarafından sevk ve idare edilir. Kutsal Ruh Baba ve Oğul'dan çıkar. İncil'in yorumu kilise eliyle olur³⁷.

77. Teokratik düzende kralı, hükümetleri ve valileri belirleme ve göreve getirme yetkisi kiliseye aittir. Çünkü kilise Tanrı adına hareket eder ve ona ait olan yetkiyi kullanır. Fakat kilise bu konuda bir sorumluluk üstlenmez. Zaten Kutsal

---

36- TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 268.

37- TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 270.

Ruh'un kiliseyi hatalardan koruduđu³⁸
inancı onlara sorumluluk yüklemeye
engeldir.

78. Buna göre teokrasiyi şöyle tarif
etmek gerekir: "Teokrasi, hakimiyeti
kilisenin iradesine bırakan yönetim
biçimidir. Bu sistemde kralı, hükümetleri
ve valileri belirleyen ve göreve getiren
kilisedir."

38-TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 256.

2- KUR'AN VE TEOKRASI

79. Kur'an'da devlet başkanı, yöneticiler ve yönetim sistemiyle ilgili özel bir hüküm yoktur. Bu konuda Hz. Muhammed'den de bir emir ve tavsiye gelmemiştir. Bu, yöneticilere bir kutsallık verilmediğini onların hiç bir konuda dokunulmaz sayılmadığını gösterir. Teokrasi bu anlayışa zıt olarak Allah'ın yetkisinin bir kuruma devri veya onunla paylaşılması anlamına geldiği için bu yetkiyi kullananların sorumsuz, kutsal ve dokunulmaz olmasını gerektirir. Kur'an'a göre böyle bir davranış şirktir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

*"De ki: Çocuk edinmemiş olan,
hakimiyette ortağı bulunmayan, acizlikten
ötürü bir dosta ihtiyacı olmayan Allah'a
hamdolsun." O'nu büyüledikçe büyükle."*
(İsra 17/111)

Kur'an'a göre Peygamberler bile yaptığından sorumludur. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

*"Kendilerine elci gönderilenleri
kesinkes sorguya çekeceğiz. O elçileri de
kesinkes sorguya çekeceğiz.
Yaptıklarını kendilerine bir bir
anlatacağız, çünkü uzakta değiliz.
O gün tartı yapılacağı doğrudur.
Kimin tartıları ağır gelirse, işte böyleleri
başarmış olacaklardır.
Kimin tartıları az gelirse böyleleri de
ayetlerimize karşı haksız davranışları
sebebiyle kendilerini kaybetmiş
olacaklardır.r. (Araf 7/6-9)*

Teokrasi de yöneticilerin zalimliği,
onların suçu değil, Allah'ın insanları ceza-
landırması sayılır. Halbuki Allah
zalimlerden uzak durmayı emreder. O,
şöyle buyurur:

*Siz, zalimlik yapanlara yönelmeyin,
yoksa o ateş size de dokunur. Allah'tan
başka size velilik yapacak kimse yoktur;
sonra, yardım da göremezsiniz. (Hud 11/113)*

Haksızlık yapan kim olursa olsun,
haksızlığa uğrayanın yanında olmak
gerekir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:
*Her kim, zulme uğradıktan sonra
hakkını alacak olsa ona karşı durmanın bir
yolu yoktur.*

*Asıl yol, İnsanlara zulmedenlere,
yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere
karşı bulunmalıdır. Onların payına düşen
elemli bir azaptır. (Şurâ 42/41-42)*

Kendi kötü davranışlarını Allah'ın onayladığını, sadece Allah'a ortak koşanlar söyler. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Eş koşanlar dediler ki: "Eğer Allah dileseydi onun dışında hiçbir şeye kulluk etmezdik. Bunu ne biz ve ne de babalarımız yapardı. O'nun buyruğu olmadan bir yasak da koymazdık." Onlardan öncekiler de böyle yapmıştı. Elçilere düşen açıktan açığa bildirmekten başka ne olabilir ki?"

(Nahl 16/35)

Teokrasi, Allah'a boyun eğme gibi yöneticilere boyun eğmeyi ister. Onlara itaat Allah'a itaat, onlara muhalefet Allah'a karşı gelmek sayılır. Kur'an bunu da şirk sayar. Çünkü onların Allah'ın emrine aykırı isteklerine boyun eğen, o konuda onları Allah'ın yerine koymuş olur. Şirk yani Allah'ın yetkisini paylaşma veya birileriyle paylaşırma kalkama günahı bağışlanmaz tek günahdır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Allah kendine ortak koşulmasını bağışlamaz, bunun altında olanı dilediği

kimse için bağışlar." (Nisa 4/48)

A- YÖNETİMLE İLGİLİ KURALLAR

80. Kur'an'ın devlet yönetimi ile ilgili kuralları evrenseldir. Bunlar her türlü rejimde savunulabilir. Onların yokluğu huzursuzluğa ve kargaşaya yol açar. Onlara doğrudan karşı çıkmak insanı güç duruma sokar. Bu kurallara uyan her sistem, ideal bir devlet sistemi haline gelir. Şimdi bunlardan bir kaçını teokrasi ile mukayeseli olarak görelim.

a- Adalet

81. Kur'an, bir ön şart koymaksızın adil olmayı emreder. Bu sebeple yöneticiler, din, ırk, yaş, cinsiyet ve sosyal konum vs. ayırımı yapmaksızın herkese adil davranmakla yükümlüdür. Bu konudaki emirler kesindir.

Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarına bakmayı emreder; hayasızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Belki tutarsınız diye size öğüt verir. (Nahl 16/90)

82. Allah zorbalara boyun eğmeyenleri ödüllendireceğini bildirmektedir.

Zorbalardan, onlara içtenlikle boyun eğmekten³⁹ kaçınıp Allah'a yönelenler varya, İşte bu müjde onlarıdır. Kullarını müjdele. (Zümer 39/17)

83. Teokraside adalet olmaz. Çünkü bu sistemde kamu yararına uygun yönetenler Tanrı'nın hakimiyetinin gerçek örnekleri, adaletsizce ve diktatörce yönetenler de Tanrı tarafından insanları günahkarlıklarından dolayı cezalandırmak için görevlendirilmiş kişiler olarak algılanırlar. Böyle bir yönetimde adalet aramak boşuna olur.

b- Hürriyet

84. Dinin hür iradeyle seçilmesi Allah'ın değişmez yasasıdır. Bu sebeple bütün peygamberler hürriyet konusu üstünde titizlikle durmuşlardır. İnsanlara; *"Allah'tan başkasına ibadet etmeyin"*

39- Ayette "onları ibadet etmekten" ifadesi geçiyor. Onun yerine "içtenlikle boyun eğme" ifadesi kullanılmıştır. Çünkü ibadet içiyle ve dışıyla boyun eğmektir. Eğer bu boyun eğme Allah'ın isteğine uygunsaydı ona ibadet edilmiş, aykırıysa başka şeye ibadet edilmiş olur.

demelerinin anlamı budur. Çünkü İbadet sözlükte taat anlamına gelir. Taat boyun eğmek demektir, daha çok “emre uymak ve izinden gitmek.” anlamında kullanılır⁴⁰.

Türkçede buna kulluk ve kölelik denir.

"Allah'tan başkasına ibadet etmeyin" demek, Allah'tan başkasına kul-köle olmayın, demektir. Bu sebeple teokratik sistem, peygamberlerin bu ortak isteklerine aykırıdır. Çünkü bu sistem insanları yöneticilere köle etmektedir.

Burada inanç ve ibadet hürriyeti ile inandığı gibi yaşama hürriyeti, özel önem kazanmaktadır.

(1) - inanç ve ibadet hürriyeti

85. Dinin özü imandır. İmanın temeli de onu içten kabul etmek, yani kalp ile tasdiktir. Kalpteki tasdiki bir o kişi, bir de Allah bilir. Orası insanın en hür olduğu yerdir. Bu sebeple hiç kimse bir inancı kabule veya inkara zorlanamaz. Çünkü bu,

---

40- İbnu Manzûr, Lisan'ul-Arab, Beyrut 1410/1990. Rağib el-İsfahânî, el-Müfredât (Safvân Adnan Davudî'nin tahkikiyle) Dımaşk ve Beyrut 1412/1992, s.529

insan fıtratına aykırıdır. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Dinde zorlama yoktur; artık doğru ile eğri birbirinden iyice ayrılmıştır. Bundan böyle kim zorbaları tanımaz da Allah'a inanırsa kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa yapışmış olur. Allah işitendir, bilendir.” (Bakara 2/256)

86. İnsanlar ibadete de zorlanamaz.

Çünkü ibadet için niyet gerekir. Niyet, bir şeye içten karar vermektir. “Ameller niyetlere göredir⁴¹.” Bir ibadetin ne maksatla yapıldığını, tam olarak bir o ibadeti yapan bir de Allah bilir. Niyetsiz ibadet yapılamadığından zorla ibadet olmaz. Birisine zorla namaz kıldırılabilir ama niyet etmezse namaz kılmamış, boşuna yatmış kalkmış olur. Bu da bir şeye yaramaz.

87. Bir kimsenin müslüman olması için bir tören yapılmasına gerek yoktur. İnanılması gereken şeylere içten inandı mı müslüman olur. Ama hıristiyanlıkta dine kabul, vaftiz töreniyle olur. Böyle bir tören

---

41- Bu hadis-i şerif, Sahih-i Buhârî'nin en başında yer alır.

kişiyi, onu dine kabul edenlerin manevi baskısı altında bırakır. İnsanları dine kabul yetkisini Allah Hz. Muhammed'e bile vermemiştir. O, şöyle buyurur:

"Sen, sevdiğini yola getiremezsin, ama Allah, dilediğini yola getirir. Yola gelecekleri en iyi o bilir." (Kasas 28/56)

(2) - İnandığı gibi yaşama
hürriyeti

88. İnanç bir kalp işi olduğu için inanç hürriyetini tanımanın veya tanımamanın bir anlamı yoktur. Ancak din hürriyetinden bahsedilebilir. Din deyince, o dinin bütün emir ve yasakları anlaşılır. Bunun daha açık ifadesi, inandığı gibi yaşama hürriyetidir.

89. Devletin vatandaşı ile ilişkisi dinî veya ideolojik boyutta değil, adalet boyutunda olur. Müslümanların devlet geleneğinde, insanların inandığı gibi yaşamaları sağlanmış ve inançlara hakaret fırsatı verilmemiştir. Mesela Osmanlı, meyhane açmayı ve domuz yetiştirmeyi müslüman kesime yasaklarken hıristiyanlara serbest bırakmıştır. Çünkü

onların inançlarına göre bunlar günah değildir.

Bu anlayış, İspanya'dan kaçan yahudilere kucak açmamıza ve onlara huzurlu bir hayat sağlamamıza sebep olmuştur. Onlar bunun hatırasına Türkiye'de 500. Yıl Vakfı'nı kurmuşlardır.

c- Aklın kullanılması

90. Akıl insanı hayvandan ayırır. İnsan arzularını dizginleyebilirse güzel şeyler olur. Arzular öne çıkarsa düşünceler, bakışlar ve anlayışlar değişir.

91. Kur'an daima akli kullanmaya) kelimesi «%oo' çağırır. Kur'an'da akıl («%geçmez onun yerine 16 yerde lübb'ün ( ) geçer. Lübb, «%oo!%) çoğulu olan elbâb (lekesiz saf akıl⁴² anlamına gelir. Çünkü şartlanmış, menfaatlerinin ve beklentilerinin esiri olmuş kişiler de akıllıdır ama onlar akıllarını gereği gibi kullanamazlar. Kullansalar bile çıkan sonuca güven duyup bağlanamazlar. Onların akılları

42- «%oo%oo»†• «%ooŸ,%oo†«%ooQ, er-Rağıb el-İsfahânî, Müfredâtü elfâz'il-Kur'an, Beyrut 1412/1992, s. 733.

lekeli ve bulanıktır. Öncelikle aklı, arzuların esiri olmaktan kurtarmak gerekir.

Kur'an'da akıl kökünden türetilmiş olup aklı kullanma anlamındaki kelimeler 48 yerde geçer. Bunlardan biri şöyledir:

"Allah pislği akıllarını kullanmayanların üstüne bırakır." (Yunus 10/100)

92. Teokratik sistem, vatandaşın aklını kullanmamasını ve bir şeye karışmamasını ister. Jean Calvin'in şu ifadeleri bunu açık bir şekilde göstermektedir:

"Fertler kamu ile ilgili konularda kendilerini yetkili görmemeli, devlet işlerine karışmamalı, yöneticilerin yetkisine giren işlere burunlarını sokmamalı ve genel olarak kamuyu ilgilendiren herhangi bir girişime kalkışmamalıdır. Kamu düzeninde düzeltilmesi gerekli olan bir bozukluk varsa kargaşa çıkarmamalı, ellerinin bağlı olduğu bir işe kendilerini sokmamalıdır. Bu alanda eli kolu bağlı olmayan tek kişi yöneticidir⁴³.

Buna karşılık Kur'an, insanın etrafında olup bitenlerle ilgilenmesini, yanlış

43- Jean Calvin, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ. s.49.

davranışlara karşı çıkmasını ister. Kur'an'da, İsrailoğullarından inkar edenlerin, Hz. Davud'un ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lanetlendikleri ve bunun sebeplerinden birinin şu olduğu açıklanır:

"Onlar birbirlerinin işledikleri fenalıklara engel olmazlardı. Yapmış oldukları şey ne kötü idi!" (Maide 5/79)

Hz. Muhammed de şöyle der: "Sizden kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin. Ona da gücü yetmezse içten içe karşı çıksın. Bu imanın en zayıf olanıdır⁴⁴."

d- Yalnız Allah'tan korkmak

93. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"insanlardan korkmayın, benden korkun, ayetlerimi hiçbir değerle değiştirmeyin."* (Maide 5/44)

"Eğer inanıyorsanız bilin ki asıl korkmanız gereken Allah'tır." (Tevbe 9/13)

Teokrasi, yöneticiden korkulmasını ister. Jean Calvin'in sözleri şöyledir: "Ülkenin babası, halkının çobanı, barışın koruyucusu, adaletin başkanı, suçsuzların

---

44- Müslim, İman 78 (49).

savunucusu olan yöneticinin gücünü kabul etmeyen kişi haklı olarak deli sayılmalıdır⁴⁵." Demek ki bu sistemde yöneticiden korkmayan ve onun gücünü kabul etmeyen deli damgası yer.

e- Yanlışa karşı çıkmak

94. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"İçinizde iyiliğe çağıran bir öncüler grubu bulunsun. Doğruyu emretsinler ve uygunsuzluğa engel olsunlar. İşte böyle toplumlar düzliğe çıkar." (Al-i İmran 3/104)

Firavun Mısır'da güçlü bir krallık kurmuştu. Halkını köle yerine koyar, onlar da ona baş eğerlerdi. Allah bunu kinamış ve şöyle buyurmuştur:

"Musa'yı belgelerimizle ve açık bir yetki ile göndermiştik, Firavun'a ve adamlarına... Ama onlar Firavun'un buyruğuna uydular; oysa Firavun'un buyruğu doğruyu göstermiyordu." (Hud 11/96-97)

45- Jean Calvin, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ. s.49.

Bir kişi, Hz. Muhammed'e sordu:

"- Hangi cihad daha değerlidir?

Dedi ki, " Zalim sultanın yanında
söylenen doğru söz⁴⁶."

Teokrasi, yetkililerin zalimliğini Allah'ın halkı cezalandırması sayarak kutsamaktadır. Böyle bir sistem zalim sultanın yanında söylenecek her doğru sözü yanlış sayar. Çünkü bu sistemde yetkililerin yaptığı her şey doğru, onlara karşı çıkmak yanlıştır. Jean Calvin'in şöyle diyor:

".. Karakterleri ne olursa olsun, bu saygıyı, hatta bu dindarca bağlılığı bütün yöneticilerimize sonuna kadar göstermek zorundayız... Bundan itaatin adil yöneticilere gösterileceği sonucunu çıkarıyorsanız yanlış düşünöyorsunuz. ...Eğer bir vahşi tarafından zalimce işkence görürsek, eğer haris ve lükse düşkün biri tarafından doymak bilmez bir şekilde soyulacak olursak, eğer bir tembel tarafından ihmal edilecek olursak, eğer kısacası doğruluğumuz yüzünden dine ve kutsal

---

46- Nesaî, Bey'a, 37, Babü men tekelleme b'il-hakki 'inde imamin câir.

şeylere saygısız olan bir prens tarafından eza göreceğ olursak ilk önce işlediğimiz günahları hatırlayalım, çünkü Tanrı, şüphesizdir ki karşımıza çıkan bu kötülüklerle bizi cezalandırmaktadır. Böylelikle boyun eğiş bizi sabırsızlığımızdan kurtaracaktır. Ve düşünelim ki bu kötülükleri tedavi etmek bizim üstümüze düşmez. Bizim üstümüze düşen tek şey, bütün kralların yürek ve yönsemeleri elinde olan Tanrı'nın yardımını istemektir⁴⁷."

95. Kur'an'a göre bir kimsenin etkili ve yetkili bir makamda olması onun doğru davranacağı anlamına gelmez. Yanlış davranan kim olursa olsun, onun bu davranışı onaylanamaz.

Güçlü kral Firavun Hz. Musa'ya karşı halkına şöyle demişti:

"Ey kavmim! Mısır'ın hakimiyeti bende değil mi? Bu nehirler benim topraklarımın içinde akıyor mu? Görmez misiniz?"

"Yoksa ben şundan, daha ne demek istediğini bile açıklayamayan şu alçaktan iyi değil miyim?" (Zuhruf 43/51-52)

47- Jean Calvin, Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 2, Yeni Çağ. s.51.

Firavun dedi: "Bırakın beni Musa'yı öldüreyim; o da Rabbini çağırın bakalım. Çünkü korkarım o, sizin dininizi değiştirir veya bu toprakta karışıklık çıkarır."

Musa şöyle dedi: "İşte ben, benim de Rabbin sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığınırım. Hesap gününe inanmayan her kibirlinin şerrinden." (Mümin 40/26-27) Çünkü Hz. Musa, gereken her uyarıyı yapmış, ama Firavun bu uyarılara zulmünü artırarak cevap vermişti.

Bütün bunlar, siyasi çalışmalara katılıp yanlış davranışlara engel olmak için elden geleni yapmayı zorunlu kılar. Ama teokratik sistem bunu kabul etmez.

B- MEZHEP VE TARİKATLAR

Buraya kadar anlatılanlar sünni mezheplerin görüşüdür. Ama şiilik ile tarikatlar öyle değildir. İran'da şianın imamiye kolu yaygındır. Şimdi İran şiilerinin konu ile ilgili görüşleri ile tarikatların bazı görüşlerine bakalım.

a- İran benzeri İslam cumhuriyeti

96. İran'a hakim olan mezhep şiiliktir. Bu mezhep devlet başkanının kim olacağı hususunda çıkan ihtilaftan doğmuştur. Onlara göre imam, yani devlet başkanı Hz. Peygamber tarafından tayin edilmiş olmalı ve bütün günahlardan arındırılmış bulunmalıdır. İlk şiiler bu şahsın Hz. Ali olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Onlara göre devlet başkanlığı siyasi değil dinî bir makamdır. Onların imamlık, yani devlet başkanlığı konusundaki bazı görüşleri şöyledir:

"İmamlık ancak Allah'tan nass (açık bir emir) ile, yahut o imamdan önceki imamın

onun imametini beyaniyle tahakkuk eder.
İnsanların seçmesiyle, istemesiyle olmaz.
İnsanlar dilediklerini imam olarak tayin,
yahud dilediklerini azil hakkına sahip
değillerdir.⁴⁸"

Şia'nın konu ile ilgili inançları şöyledir:

"İmamın da peygamber gibi içte, dışta,
görünürde, gizlilikte, bütün kötü ve pis
şeylerden, doğumundan vefatına dek
masun (korunmuş) olduğuna inanıyoruz.
İmam, imametten önce, sonra, soy boy şe-
refi bakımından en yüce ve temiz kişi olup
her türlü kötülükten, suçtan, yanılmadan,
yanlış iş görmeden, unutmadan ve her
türlü aşağılık şeylerden masundur⁴⁹."

97. İran'daki şiilerin, İmamın sıfatları ve
bilgisi ile ilgili inançları şöyledir:

"İmamın peygamber gibi, yiğitlik,
kerem, temizlik, gerçeklik, adalet, tedbir,
hikmet ve bütün üstünlükler ve iyi huylar

48- Muhammed Rıza'l-Muzaffer, Akâaid'ül-
İmâmiyye, **Şia İnançları** (Türkçeye
çeviren Abdülbaki GÖLPINARLI) İstanbul
1978, s. 50.

49- Şia İnançları, s. 51.

bakımından halkın en seçkini olması
gerekir ve buna inanmaktayız...

İmamın ilahî hükümlere, ilahî maarife,
bütün bilgilere sahip olması, peygamber,
yahut kendisinden önceki İmam vasıtayla-
dır. Yepyeni bir şey hakkında da imam,
Allahu Talâ'nın ona ihsan ettiği kudsi
kuvvetle, ilham yoluyla gereği gibi
hükmeder, o şeyi künhüyle anlar, bilir. Bir
şeye yönelirse, onu bilmek dilerse, o şey
hakkında, ancak gerçeği bilir, yanılmaz,
şüpheye düşmez, bu hususta aklî delillere,
yahut belletenlerin belletmesine ihtiyacı
yoktur. Bilgisi iktiza edince daha da derin-
leşir. Daha da ziyadeleşir..."

"... İmamlardan hiçbiri bir muallime
gitmemiş, bir mürebbiden bir şey
öğrenmemiştir... Hiç biri bir hocadan ders
görmemiş, hiç biri bir mektebe, bir
medreseye gitmemiştir. Böyle olduğu
halde kendilerine bir şey sorulunca ona
derhal en doğru cevabı vermedeler.
Dillerine bilmiyorum sözü gelmediği gibi
cevap vermek için düşünmeleri yahut

cevabı bir müddet sonraya tehir etmeleri
de vaki değildir...⁵⁰"

98. Şiilerin imamlara itaat konusunda
inançları şöyledir:

"Onların buyrukları Allah'ın buy-
ruklarıdır. Yasakları O'nun yasaklarıdır.
Onlara itaat Allah'a itaattır. Onlara isyan,
Allah'a isyandır. Onları seven Allah'ı
sever. Onlara düşman olan Allah'a da
düşman olur. Onların emirlerini reddetmek
caiz değildir⁵¹."

Bu görüşler teokrazi ile bağdaşır. Ehl-i
sünnetin bunları kabul etmesi mümkün
değildir. Şia'nın imamlar için
söylediklerinin çoğunu ehl-i sünnet pey-
gamberler için dahi söylemez. Çünkü
Kur'an'a göre Hz. Muhammed tıpkı bizim
gibi bir insandır. Bizden farkı, Allah'ın
Elçisi olmasıdır. Allah Teâlâ şöyle
buyurur:

*"De ki, ben de tıpkı sizin gibi bir
insanım. Bana, sizin tanrınızın bir tek
tanrı olduğu vahyediliyor. Artık kim
Rabbine kavuşmayı umuyorsa hemen iyi*

50- Şia İnançları, s. 52-53.

51- Şia İnançları, s. 54.

bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak etmesin." (Kehf 18/110)

99. Sünniler devlet başkanlığını siyasi bir makam sayarlar. Bu sebeple devletlerini, İslam adıyla değil, Abbâsî, Selçuklu ve Osmanlı gibi adlarla kurmuşlardır. Dört halife döneminde devlete ad bile konmamıştır. Sünniler, devlet başkanını sıradan bir insan sayar, ona olağanüstü kişilik vermezler. O da herkes gibi yanılabilir ve yanlış kararlara varabilir.

Bir gün Halife Ömer minberden şöyle seslenmişti: "Ey insanlar, ona salat ve selam olsun Muhammed'in görüşü doğru idi. Çünkü Allah ona gerçeği gösteriyordu. Bizim görüşümüz ise sadece zan ve sorumluluk altına girmekten ibarettir."

Halife Ebûbekir bir konuda Allah'ın kitabında ve Hz. Muhammed'in sünnetinde bir şey bulamazsa kendi görüşüne göre ictehad eder ve şöyle derdi: "Bu benim görüşümdür. Doğruysa Allah'tan, yanlışsa bendendir. Allah'ın beni bağışlamasını dilerim."

Halife Ömer bir kişiyle karşılaşmış ve ne var ne yok, diye sormuştu. O da Ali ve Zeyd şöyle bir hüküm verdiler demişti.

Bunun üzerine Ömer; “Eğer ben olsaydım şu şekilde hükmederdim.” dedi. Adam dedi ki;

“Senin hükmetmene ne engel var, yetki senin elindedir.” Ömer şöyle cevap verdi:

“Senin meseleni Allah’ın Kitabına ya da Allah’ın Elçisinin hükmüne dayandırsaydım bunu yapardım. Ama meseleni görüşe dayandırıyorum, görüş belirtme hakkı ortaktır. Benim görüşüm Ali’nin ve Zeyd’in görüşünü değersiz hale getirmez⁵².”

b- Tarikatlar

100. Tarikatlar teşkilatlıdır. Onların tekkeleri ve zaviyeleri vardır. Her birinin bir ruhâni reisi yani şeyhi bulunur. Onlara göre şeyh, kul ile Allah arasında bir vasıta, Allah’ın kaplarından bir kapıdır⁵³. Tarikata

---

52- İbnu'l-Kayyim el- Cevziyye, l'lâmu'l-Muvakkîn, Beyrut 1407/1987 c. I, s. 54.

53- Abdülgani en-Nablusî'nin bu konuda şöyle dediği nakledilir: "Bir kimse Allah yolunda kendini teslim alan bir şeyhe teslim olursa onun, Allah'ın kapılarından bir kapı olduğuna inanması gerekir. Şeyhi bu mertebede görmek mertebelerin en

giriş el alma (bey'at) denen bir işlemle gerçekleşir. Böylece şeyh müridi Allah yolunda teslim almış sayılır. Kurtuluş için bir tarikata girmek şarttır⁵⁴. Şeyh pey-

---

düşüğüdür. Şuna da inanmalıdır ki, şeyhden kenide ne gelirse Allah'tan bilmeli, şeyhten bilmemelidir. Eğer hayır gelirse Allah'ın ona hidayeti, şer gelirse O'nun imtihanıdır. Şu halde salikin yani tarikata girmiş bir kimsenin şeyhini Allah'ın kapısı bilmesi ilk basamaktır.

İkinci basamak salikin şeyhini, Allah'ın isim ve sıfatlarının ortaya çıkıp gözüktüğü kişi olarak bimesidir. Allah'ın emir ve yasaklarıyla yükümlü olan kimse nasıl saygı duyarsa şeyhinin yanında o şekilde saygılı olmalıdır. Bu orta basamaktır.

Üçüncü basamakta salik şeyhini hiç görmemelidir, o manevidir. Onun yerine Allah'ın sıfatlarını görmelidir. Şeyhi arada fani bilmeli, Allah'ı bâkî bilmelidir. Doğrusu da budur. Bu hal üç basamağın en üstüdür. (KOTKU, Tasavvufi Ahlâk, İst. 1982, c. II s. 185)

54- Mehmet Zahid KOTKU'nun konu ile ilgili ifadeleri şöyledir: Kalbi huzur-ı ilahiye dühulden men eden sıfat-ı mezmumeden halas edecek bir şeyhi, mürşit ittihaz etmek insan için vacibdir diye icma ve ittifak vakidir.

gamberin vekili⁵⁵ ve yanılmaz bir otoritedir⁵⁶. O müridin manevi babasıdır⁵⁷.

101. Bunlar Kur'an'a açıkca aykırı şeylerdir. Nasıl gerçek İncil'in dışında oluşan Kilise, teokrasinin kaynağı olmuşsa bizde de Kur'an'ın dışında oluşan tarikatlar teokratik düşünceye zemin hazırlamışlardır. Tarikatlar tarafından asırlarca işlenen fikirler bugün tarikat mensubu olmayan kişileri de sarmıştır.

Hiç bir tarikat kilise gibi teşkilatlanmış değildir. Bugüne kadar bir tarikatın emrine girmiş devlet de olmamıştır. Kur'an var olduğu sürece bunun gerçekleşmesi bekle-

---

Fena sıfatlardan kurtulmağa vesile olan bir şeyhi mürşid ittihaz etmeyen kimseler, Allah Teâlâya ve Resûl- zî şânına isyan etmiş olurlar. Zira hak bir tarika salık olmayan kimse mürşitsiz bu sıfatlardan kurtulamaz. (KOTKU, Tasavvufi Ahlâk, c. II s.183)

55- Hasan Kamil YILMAZ, İslam Tasavvufu, Tasavvufla İlgili Sorular-Cevaplar, İst. 1996, s. 494.

56- Haklı dahi görünse müridin şeyhine itirazı haramdır. (KOTKU, Tasavvufi Ahlâk, c. II s. 5)

57- - KOTKU, Tasavvufi Ahlâk, c. II s. 247.

nemez. Tarikatlarla ilgili Őikayet edilecek
bir çok konu vardır. Bunlar, ms-
lmanların Kur'an ıŐıŐında eŐitilmesiyle
ortadan kalker.

C- CAMİ VE TEOKRASİ

102. İslamda ruhban sınıfı yoktur. Camiler kilise teşkilatı gibi örgütlenmemiştir. Eskiden camide görevli imam ve müezzin bile bulunmazdı. Cemaatten biri ezan okur, ehliyetli biri de namaz kıldırırdı. Camilerin düzenli olarak açılması, ezanın zamanında okunması, cami bakımlarının yapılıp eşyasının korunması gibi ihtiyaçlar cami görevlerinin ihdasına sebep olmuştur. Cuma namazı için de durum aynıdır. Ancak Cuma günü büyük bir cemaate namaz kıldırarak ve onlara hitabetmek bir çok kimsenin ilgisini çekeceği için bu konuda çekişme ve tartışma çıkabilir. Bunu göz önünde bulunduran Hanefî mezhebi, Cuma namazını ya o yerleşim yerinin en yetkili kişinin ya da onun tayin edeceği bir kişinin kıldırmasını şart koşturmuştur. Yoksa ibadet için toplaşan insanlar birbirine girebilirler⁵⁸.

---

58 Şemsüddin es-serahsî, el-Mebsût, Mısır 1324, II,24.

103. Bir kimsenin müslüman olması tamamen kendi kararına bağlıdır. Bunun için caminin veya bir dinî kuruluşun onayı aranmaz. Vaftize benzer bir törenin yapılması da sözkonusu değildir. Çünkü İslamda ne din adamı, ne de bir başka kişi Allah adına hareket edebilir. Zaten Allah müslüman olmayı öyle bir kaideye bağlamıştır ki, buna kimse karışamaz. Çünkü dinin özü imandır. İmanın temeli de onu içten kabul etmek, yani kalp ile tasdiktir. Kalpteki tasdiki bir o kişi, bir de Allah bilir. Orası insanın en hür olduğu yerdir. Bu sebeple hiç kimse bir inancı kabule veya inkara zorlanamaz. Allah

Teâlâ şöyle buyurur:

“Dinde zorlama yoktur; artık doğru ile eğri birbirinden iyice ayrılmıştır. Bundan böyle kim zorbaları tanımaz da Allah'a inanırsa kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa yapışmış olur. Allah işitendir, bilendir.” (Bakara 2/256)

Kiliseye benzer bir teşkilatı olmayan, din adamlarını birer ruhanî lider değil, sadece din konusunda toplumu aydınlatan ve onlara örnek olmaya çalışan kişiler olarak gören bir dinin teokrasiyi kabul

etmesi sözkonusu olamaz.

3- LAİKLİK

104. Laiklik, devletin dinî bir kurumun hakimiyetinde olmaması demektir. Bu sebeple laiklik ile teokrasi birbirine zıttır.

Kilisenin Tanrı adına hareket ettiğine inanıldığından kralı, hükümetleri ve valileri belirlemede ve göreve getirmede kilise kendini hep yetkili görmüştür⁵⁹. Bugün kilise, seçilmiş kişilere yemin ettirmekle bu yetkisini az da olsa sürdürmektedir. Bu sebeple teokrasiye karşı mücadele kiliseyi devletten uzaklaştırmakla başarılı olabilmiştir. Fransız tarihi bu konuda verilmiş mücadelelerle doludur. Bu ülkede Kilisesinin devlet üzerindeki egemenliğini kırma çabaları XIV. yüzyıla kadar gider⁶⁰. Laiklik, gösterilen bu çabalar sonucu ortaya çıkmıştır.

Fransızca'da dinî kuruluşların hakimiyetinden bağımsız bir kuruma Laik

---

59-TÜMER, KÜÇÜK, a.g.e. s. 256.

60- Büyük Larousse Ansiklopedisi, Laiklik maddesi,

(laic veya laique) denir⁶¹. Fransa'da dinî kuruluş deyince akla gelen Katolik Kilisesidir, dolayısıyla bu kilisenin hakimiyetinde olmayan her kurum laiktir.

105. Laiklik mücadelesi dine karşı değil, kiliseye karşı verilmiştir. Nitekim Fransa'da kurucu meclis üyeleri tarafından hazırlanan ve Ağustos 1789'da kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin 10. maddesi düşünce özgürlüğünü, 11. maddesi de ifade özgürlüğünü düzenliyordu. Bu bildirme 1791 tarihli Fransız Anayasası'nın başlangıç bölümü oldu⁶². Böylece bu anayasa, Katolik Kilisesinin imtiyazlarına son vermeyi ve protestan, yahudi veya dinsiz olanların haklarını, özellikle vicdan hürriyeti adına her çeşit dinî tezahürü eşit görmeyi hedefliyordu⁶³. Çünkü teokratik

---

61- Büyük Larousse Ansiklopedisi, Laik maddesi

62- Büyük Larousse Ansiklopedisi, insan maddesi

63- GRIC (Groupe de Recherches Islamo-Chretien = İslam Hıristiyan Araştırmaları Topluluğu), Din ve Devlet, Islamochristiana, 12, Roma 1986, s. 49-72' den. Tercüme M. Sait HATİPOLU,

sistemde bir başka din mensubuna hayat hakkı tanınmazdı. Bu hareket dine karşı olsaydı, başarıldıktan sonra din özgürlüğü verilmez, aksine bu özgürlük tümüyle ortadan kaldırılırdı.

106. 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi de düşünce vicdan ve din hürriyeti konusunu karara bağlayarak teokrasinin önünü iyice kesmeye çalıştı. Bu madde de dine değil, kilisenin hakimiyetine karşıdır. Bu hareket, dinin sosyal alandan ve kamu alanından soyutlanmasına yönelik değildir. Bu zaten düşünülemez. Dindar bir kişi, dininin emrini bırakarak başka kişilerin emrini yerine getiremez. Eğer yerine getirmek zorunda kalırsa ya gizlice ya da açıktan buna karşı koyar. Bu da toplumda huzursuzluk doğurur. Beynamenin ilgili 18. maddesi şöyledir:
"Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu herkes için yalnız ya da topluca, gerek kamu önünde gerekse özel olarak öğretimle, uygulamalarla,

*tapınmayla ya da dinsel yükümlülükleri yerine getirerek dinini ya da inancını ortaya koymak özgürlüğünü de içerir*⁶⁴.

107. Bütün bu durumlara göre laiklik, devletin dinî kurumların hakimiyetinden bağımsız hale gelmesi demektir. Yani laiklik devletin bir vasfıdır. Nitekim 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'nın 2. maddesi de bunu böyle belirlemiştir.

Madde aynen şöyledir:

"Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir. "

Türkiye Cumhuriyeti'nin bir başka özelliği de insan haklarına saygılı olmasıdır. Anayasa'nın 24. maddesi her vatandaşta vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyeti tanıdığıdır. 26. maddeyle de düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti verilmiştir.

64- Büyük Lrousse Ans. İnsan maddesi. İst. 1986.

Konu Kur'an açısından değerlendirilince, Kur'an'da din özgürlüğünün değişmez esaslara bağlandığı görülür.

Dinin özü imandır. İmanın temeli de kalp ile tasdiktir. Kalp insanın iç dünyasındadır. İnsan burada alabildiğine hürdür. Bu sebeple hiçbir inanç insana zorla kabul ettirilemez. Din hürriyetinin teminatı Kur'an'dır. Allah Teâlâ şöyle buyurur :

“Rabbin dileyseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı. Öyle iken insanları inanmaya sen mi zorlayacaksın?” (Yunus 10/99)

4- DEĞERLENDİRME

108. Tevrat'ta teokrasinin delili diye gösterilen söz Hz. Süleyman'a aittir. Elimizdeki Tevrat'a göre Hz. Süleyman Allah'ın elçisi değil, bir kraldır⁶⁵. Ama Kur'an Hz. Süleyman'ı Allah'ın elçisi sayar.

Tevrat'ta Hz. Süleyman'a ait olduğu bildirilen ifade şöyledir: *"Ey oğlum Rab'den ve melik'ten kork. İhtilalcilere karşıma⁶⁶."* Kral'dan korkmak, onun zulmüne karşı korunmak için olabilir. Çünkü bu, haksızlığa bir çeşit karşı koymadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de kâfir ve münafıklara karşı korunma ile ilgili benzer bir ifade vardır. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Eğer sabırlı olur ve korunursanız onların hileleri size bir zarar vermez." (Al-i İmran 3/120) Korunma ihtiyacı korkudan

---

65- Bkz. Emsal-i Süleyman, I/1, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i atık s.751.

66- Emsal-i Süleyman, XXIV/21, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i atık s.775.

doğar. Bu sebeple ayette, "korunma" diye
) kelimesi « ,«tercüme ettiğimiz ittikâ (korku diye de tercüme edilmiştir.

"İhtilalcilere karşıma" ifadesi de
"bozgunculara karşıma" şeklinde
yorumlanırsa Hz. Süleyman'a ait olduğu
ifade edilen bu söz, teokrasinin delili
olmaktan çıkar.

109. **İncil**'deki metinlere gelince;
Pavlos'un ve Petrus'un mektuplarının İncil
diye gösterilmesini Kur'an kabul edemez.
Çünkü Kur'an'a göre İncil Allah'ın kitabı,
Hz. İsa da elçisidir⁶⁷. Petrus ile Pavlos ise
bire hıristiyandır. Petrus Hz. İsa'nın
havarilerindendir⁶⁸. Pavlos ise Kur'an'ın
tanımladığı anlamda bir havari değildir
ama hıristiyanlar onu havarilerden sa-
yarlar⁶⁹. Hz. İsa'nın havarileri, Kur'an'a

67- ... Meryem oğlu İsa'ya, yol gösterici,
aydınlatici olan ve önünde bulunan
Tevrat'ı doğrulayan İncil'i sakınanlara
öğüt ve yol gösterici olarak verdik. (Maide
5/46)

68- Bak. Büyük Larousse Ansiklopedisi,
Petrus ve Paulus maddeleri. İst. 1986.

69- Pavlos Hz. İsay'ı görmemiştir. Elimizdeki
İncil'de Pavlos'un asıl adının Saul olduğu,

göre Hz. Muhammed'in sahabileri gibidir⁷⁰.

110. Tevrat, İncil ve Kur'an, Allah'ın sözlerini içeren kitaplardır. Bunlarda insan sözü olmaz. Ama elimizdeki Tevrat ve İncil'e insan sözü karışmıştır. Bunun en açık delili Pavlos ve Petrus'un mektuplarıdır. Kur'an'da Allah'ın sözleri dışında tek bir söz yoktur. Hz. Muhammed'in

---

(A'mâl-i rusul 13/9) azılı bir hıristiyan düşmanı iken, Şam yolunda ansızın gökten parlayan bir nurun çevresini sardığı, Hz. İsa'nın ona seslendiği (A'mâl-i rusul 9/3-6), sonra onun Hz. İsa'ya inandığı ve vaftiz edildiği ((A'mâl-i rusul 9/18 vd.) ifade edilmektedir. Buna göre Pavlos, Kur'an'ın tanımladığı havarilerden değildir.

70- "Ey inananlar! Allah'ın dininin yardımcıları olun. Nitekim, Meryem oğlu İsa, Havarilere: "Allah'a giden yolda yardımcıları kimlerdir?" deyince, Havariler: "Allah'ın dininin yardımcıları biziz" demişlerdi. İsrailoğullarının bir takımı böylece inanmış, bir takımı da inkar etmişti; ama biz, inananları düşmanlarına karşı destekledik de üstün geldiler." (Saff 61/14)

sözleri Kur'an'ın dışındadır ve hadis adını alır. Havariler ise Hz. Ali ve Hz. Ebubekr gibidir. Ali ve Ebubekr'in sözlerine sahabi sözü denir. Hz. Peygamber'in sözleri Kur'an seviyesinde kabul edilemez. Sahabinin sözü de peygamber sözü seviyesinde olamaz. Dolayısıyla Petrus ve Pavlos'un mektupları İncil'in bir parçası sayılamaz. Bunlar birer insan sözüdür.

İncil'de Hz. İsa çarmıha gerilip defnedildikten üç gün sonra kabrinden çıktığı, Galile'de 11 havarisine görünerek şöyle dediği yazılıdır:

"Gökte ve yeryüzünde bütün iktidar bana verilmiştir. Şimdi gidin, bütün ulusları öğrenci yapın. Onları Babam, Ben ve Kutsal Ruh adına vaftiz edin. Sizlere buyurduğum her şeyi tutmalarını onlara öğretin. İşte dünyanın sonuna kadar ben her an sizlerle beraberim⁷¹."

71- Metin sadeleştirilmiştir. Elimizdeki nüshadaki ifadeler şöyledir. " Ve onbir şakirdler Galil'e İsa'nın onlara emr ettiği dağa vardılar. ve Onu görünce ona secde kıldılar. Lakin bazısı şüphe etdiler. Ve İsa yanlarına gelüb anlara hitaben dedi ki, semada ve zeminde bütün hükümet bana

Bu sözler kilisenin, güçlü olduğu zaman devletler üzerinde hakimiyet kurmasına yol açmıştır.

Aynı İncil'in bir başka ifadesine göre Hz. İsa dünyaya hakimiyet kurmak için değil, hizmet etmek ve hayatını vermek için gelmiştir⁷². Bu, bir önceki ifadeyle çelişmektedir.

Kur'an Hz. İsa'nın vefatından sonra dünya ile ilişkisinin kesildiğini ve olup bitenlerden haberdar olmadığını bildirir.

"Allah, (ahirette şöyle) diyecektir. "Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara beni ve annemi Allah'tan başka iki tanrı olarak benimseyin dedin?" O da şöyle cevap vere-

---

verildi. İmdi gidiniz, cümle milletleri şakird ediniz. Onları Peder ve Ben ve Ruh'ul-Kudüs ismine vaftiz ediniz. Ve size emrettiğim şeylerin cümlesini hıfz etmeyi sizlere talim ediniz ve işte dünyanın nihayetine deyin ben her vakt sizin ile beraberim." (Matta 16-20, Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i cedid, s. 43.)

72- "Nitekim İbn'ül-insan (yani İsa), kendine hizmet olunmak için değil, ancak hizmet etmek ve canını çok kimseler bedeline fidiye vermek için geldi, dedi." (Matta 20/28)

cektir: "Haşa, hak olmayan sözü söylemek bana yaraşmaz; eğer söylemişsem, şüphesiz sen onu bilirsin; sen, benim içimde olanı bilirsin; ben senin içinde olanı bilmem; doğrusu görülmeyeni bilen ancak sensin"

"Ben onlara sadece Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin diye bana emrettiğini söyledim. İçlerinde bulunduğum sürece onları gözetiyordum. Beni vefat ettirince artık onlar üzerine gözetleyici yalnız sen oldun. Sen her şeyi görüp gözetirsin." (Mâide 5/116-117)

Nasıl ki Hz. Muhammed'in sözleri Kur'an ayeti değilse Hz. İsa'nın sözleri de İncil ayeti değildir. Hele Hz. İsa'nın vefatından sonra söylediği iddia edilen sözler onun sözü bile olamaz. Teokrasi bu sözler üzerine kurulduğuna göre gerçek İncil'in Kur'an gibi teokrasiyi kabul etmediği ortaya çıkar.

111. Hıristiyanlar nasıl Petrus ve Pavlos'un mektuplarına dayanarak bir teokratik sistem kurmuşlarsa **şii**lerin imamiye kolu da kendi büyüklerine ait sözlere dayanarak teokratik sisteme benzer bir sistemin savunucuları olmuşlardır.

Şiiler imamlarının ve müctehidlerinin sözlerine Allah'ın sözü demezler. Ama bir çoğu onları Allah'ın sözü gibi bağlayıcı sayar. Onların şu ifadelerine bakalım:

"İctihad şartlarını kendisinde toplamış müctehit, gaybet (imamın gözlerden uzak bulunması) zamanında İmam aley-hisselam'ın naibidir, mutlak olarak hâkim ve reisdur; hüküm vermekte, halka hükmetmekte İmamın salâhiyetine sahiptir. Onun hükmünü kabul etmemek İmam'ın hükmünü kabul etmemektir; İmam'ın hükmünü kabul etmemek ise Allah'ın hükmünü kabul etmemektir ki, bu, sâdık-i âl-i Muhammed'den rivayet edilen hadise göre Allah'a şirk koşmakla birdir⁷³."

Sâdık-i âl-i Muhammed, Hz. Muhammed'in soyundan, gelen doğru kişi demektir. Bu kişi Hz. Hasan veya Hz. Hüseyin dahi olsa onların sözleri bize delil olamaz. Bu, Petrus ve Pavlos'un sözlerine verilen değere çok benzemektedir.

Ehl-i sünnet, müctehid imamlardan hiç birine kutsallık tanımaz ve hiç birinin sözünü bağlayıcı saymaz.

Ma'n bin İsa el-Kazzaz demiştir ki, İmam Malik'ten şunu işittim; “Ben sadece bir insanım, hata yaptığım da olur doğruyu bulduğum da. Görüşüm üzerinde düşünün, Kitap ve Sünnet'e uygun olanımı alın, Kitap ve Sünnet'e uygun olmayanımı da bırakın⁷⁴.”

İmam Malik sık sık şöyle derdi: “Bizimkisi zandan ibarettir. Kesin bir kanaate varamayız.⁷⁵”

Ebû Yusuf ve Hasan bin Ziyad, Ebû Hanife'nin şöyle dediğini nakletmişlerdir. “Bizim şu ilmimiz bir görüştür. O, gücümüze göre vardığımız en güzel görüştür. Kim bundan daha güzelini getirirse kabul ederiz⁷⁶.”

74- İbnu'l-Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebîbekr (öl. 701 h.) İ'lâm'ul-muvakkîfîn, c. I, Beyrut, 1987/1407, s. 75.

75- İbnu'l-Kayyim, a.g.e. c. I, s. 76.

76- İbnu'l-Kayyim, a.g.e. c. I, s. 76.

SONUÇ

112. Kur'an teokratik sistemi asla kabul etmez. Teokrazi, Allah'ın yetkisinin kiliseye devri veya kilise ile paylaşılması anlamına geldiği için Kur'an'a göre böyle bir davranış şirktir.

Diğer taraftan teokraside Allah'a boyun eğer gibi yöneticilere boyun eğilmesi istenmektedir. Onlara itaat Allah'a itaat, onlara muhalefet Allah'a karşı gelme sayılmaktadır. Kur'an, bunu da şirk sayar.

113. Bunun dışında Kur'an'ın tavsiye ettiği bir devlet düzeni yoktur. İslamın evrensel ve zamanüstü olması da bunu gerekli kılmaktadır. Kur'an devletlerden, bir takım evrensel isteklerde bulunur. Bunların bir kısmı yukarıda belirtilmiştir. Onlar öyle şeylerdir ki, hiçbir toplum bunlardan vazgeçemez. Hiç bir idare de bu konuda mücadele eden insanları doğrudan karşısına alamaz Bu da İslamın her zaman ve her yerde yaşanabilmesine imkan verir.

114. İslam bilginlerinin siyasi otoriteden bekledikleri görevler şöyle özetlenebilir: "Siyasi otorite kanunları uygular, cezaları

infaz eder, toplumun ihtiyaclarını giderir, askeri donatır, vergi toplar, zorbalari, soygunculari ve eşkiyayı dize getirir. İnsanlara, inandıkları gibi yaşama hürriyetini sağlar. Adliye teşkilatının aksamadan ve serbestçe çalışmasını temin eder. Gelir ve servet dağılımının dengeli olması için tedbirler alır. Korunmaya muhtaç çocukların ihtiyaclarının tabii ortam içinde karşılanabilmesi için gerekeni yapar. Yoksullara destekte bulunur."

Sonuç olarak şunu söylemek gerekir: Teokrazi Kur'an'ın kabul etmediği bir devlet sistemidir. İncil'in teokratik düzeni emreden ifadeleri, Kur'an ölçülerine göre gerçek İncil'e ait olamaz. Bu konu yukarıda açıklanmıştır. Bundan gerçek hıristiyanlığın da teokrasiyi kabul etmeyeceği sonucu çıkar. Laiklik de teokraziye karşı verilen mücadelenin adı olmuştur.